İDA METT

KRONŞTAD 1921

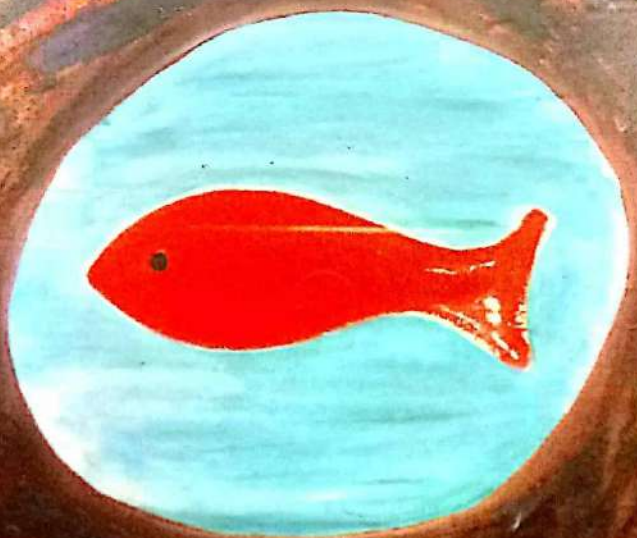

2. BASKI

İda Mett

20 Temmuz 1901'de Rusya'nın küçük bir sanayi kenti olan Smorgon'da doğdu. Kumaş ticaretiyle uğraşan, kalabalık bir Yahudi ailesinin kızıydı. Harkov'da başladığı tıp öğrenimini Moskova'da sürdürürken anarşist çevrelere girdi. 1924'te diplomasını almasına birkaç hafta kala, "bozguncu faaliyetlerde bulunmak"la suçlanarak tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakılınca, Polonya üzerinden Paris'e geçti.

1925-1927 yılları arasında, sürgündeki Rus anarşistlerinin Paris'te Rusça yayınladıkları Dielo Truda (Emeğin Davası) dergisinde aktif olarak çalıştı.

1928'de eşi Nicolas Lazareviç'le birlikte Fransa'dan sınır dışı edildi. Belçika'ya yerleşti ve yeniden tıp öğrenimine başladı. Belçika'da tanıştığı İspanyol anarşistleri Ascaso ve Durruti ile ilişkili olarak 1931'de İspanya'ya geçip çeşitli politik çalışmalarda bulundu. Belçika'ya döndüğünde Belçikalı anarşist ve pasifistlerle ortak çalışmalar yürüttü. Katıldığı bir gösteri nedeniyle yargılanıp hapis ve para cezasına çarptırıldı.

1936'da tekrar Paris'e dönüp banliyö ve gaz işletmeleri işçilerinin sendikasında sekreterlik yapmaya başladı. Aynı dönemde anarko-sendikalist Revolution Prolétarienne (Proleter Devrimi) dergisine düzenli olarak makaleler yazdı. 8 Haziran 1940'ta tutuklanarak oğlu ile birlikte Lozère'de bir toplama kampına gönderildi ve Nisan 1941'e kadar orada tutuldu. Daha sonraki yıllarda bir süre doktorluk yapan İda Mett, politik çalışma ve araştırmalarının yanı sıra ilaç sanayiinde teknik çeviriler yaparak yaşamını sürdürdü.

27 Haziran 1973'te Paris'te öldü.

Ben Afrika'da hanat çırpan kelebeğin
Kuzey Amerika'da yarattığı kasırgayı istiyorum.
Ben kaos istiyorum!

Kronştad 1921
İda Mett

Kitabın Özgün Adı: La Commune de Cronstadt

İngilizceden Çeviren: Ümit Altuğ
Fransızcadan Çeviren: R. Macit

Solidarity Press'in hazırladığı
İngilizce basımından çevrilmiştir.
Bu basımda yer alan Yazarın Önsözü, 1. ve 4. Bölümler
Fransızca basımından (Spartacus, 1977, Paris) çevrildi.

Kaos Yayınları: 12
Tarih Dizisi: 4
2. Baskı: Mayıs 1998, İstanbul
(1. Baskı: Ekim 1985, Sokak Yayınları, İstanbul)

Ofset Hazırlık: Kaos
Kapak Resmi: Ayşen Atalan
Kapak Uygulama: Fenni Özalp
Baskı: Yaylacık Matbaası
Cilt: Sistem Mücellithanesi

Kaos Yayınları
Piyerloti Cd. Dostlukyurdu Sk. No: 8
Çemberlitaş - İstanbul
Tel: (212) 518 25 62

ISBN 975-7005-03-7

KRONŞTAD 1921

İDA METT

İngilizceden Çeviren: Ümit Altuğ
Fransızcadan Çeviren: R. Macit

KAOS YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

YAZARIN 1970 BASIMINA ÖNSÖZÜ
SOKAK YAYINLARI'NIN ÖNSÖZÜ
Brest - Litovsk'un Getirdikleri
İşçi Denetiminden "Proletarya Diktatörlüğüne"
Mahnovşçina

I. RUS DEVRİMCİ HAREKETİNDE DENİZCİLER 39
1904-1906 Dönemi
1917 Dönemi

II. KRONŞTAD OLAYLARI 53
Kronştad'a Doğru
Kronştad Arifesinde Petrograd
Kronştad Programının Tahlili
Kitle Toplantıları
Geçici Komite
Bolşevikler'in İftiraları
Parti Saflarında Karışıklık
Tehditler ve Rüşvetler
Petrograd'da Destek
İlk Çatışmalar
Kızıl Ordu'da Moral Çöküntüsü
Yeniden Örgütlenme
Son Taarruz
Bilanço

III. ZAMANINDA NE DENDİ ? 81
Anarşistler
Menşevikler
Sağ SR'ler
Sol SR'ler
Lenin'in Görüşleri
Petriçenko'nun Tanıklığı

IV. SOVYETLERİN SON ÇIRPINIŞI 95
Trotski'nin Suçlamaları
Bolşevik Yorumlar
Rosa Luxemburg'un Işığında
Sovyetlerin Üçüncü Devrimi

EKLER 111
I. Niçin Mücadele Ediyoruz?
II. Toprak İçinde Sosyalizm

KRONŞTAD'I BASTIRANLARIN AKIBETİ 116

Yayıncının Notu

Bu kitabın Türkçe ilk basımı, 1985 yılında, Ümit Altuğ'un çevirisiyle Sokak Yayınları tarafından yapılmıştı. Ancak, bu basımın çevirisi, kitabın Fransızca orijinalinden değil, orijinal metnin bazı bölümlerini içermeyen İngilizce basımından yapılmıştı.

Kronştad 1921'in bu yeni baskısında, Ümit Altuğ'un çevirisi ile Sokak Yayınları'nın önsözünü, bazı imla-dizgi yanlışları ve Rusça sözcük yazımlarını düzeltmek dışında hiç değiştirmedik.

Kitabın Fransızca basımında olduğu halde, Türkçe basımında olmayan; *Rus Devrimci Hareketinde Denizciler; Sovyetlerin Son Çırpınışı* ve *1970 Basımına Önsöz* bölümleri ise, R. Macit tarafından çevrilerek orijinalindeki sırasına uygun olarak kitaba konuldu. Ayrıca, yazar hakkında kısa bir biyografik not ile o döneme ait bazı fotoğrafları da derleyip bu baskıya ekledik.

Böylece, ilk basımı 1948'de yapılan bu kitap, orijinal metnin eksiksiz bir çevirisiyle tamamlanmış oldu.

Kaos Yayınları

1970 BASIMINA ÖNSÖZ

1938'de, ünlü Moskova Mahkemeleri sırasında Paris'te yazılan ve Kronştad Ayaklanması'nı anlatan bu kitap, o dönem *La Révolution Prolétarienne* adlı aylık bir dergi çıkaran, Fransız sendikalist bir grup tarafından yayınlanacaktı. 1898'de kurulan Genel İş Konfederasyonu'nun (CGT) tanınmış eski militanlarından Pierre Monatte, bu grubun yaşlı ve saygın üyelerinden biriydi. Birinci Dünya Savaşı sırasında Leon Troçki ile tanışmış ve dostane ilişkiler sürdürmüş olan Monatte, bu kitapta Troçki'ye karşı sert bir polemik geliştirdiğim kanısındaydı. Oysa, ben Troçki'yi Kronştad'ın bastırılmasından asıl sorumlu kişi olarak görmemiştim ve hâlâ da öyle görmüyorum. Kitapta da görüleceği gibi, bu sorumluluk esas olarak Lenin'e aittir. Çünkü Lenin'in iradesi ve dayatması olmaksızın hiçbir karar onaylanmamıştır.

Kitap yazıldığı sırada Lenin artık hayatta değildi. Troçki ise, S.S.C.B sınırları dışına sürülmüş, sadece Stalin'in değil, başka devletlerin zulmüne de maruz kalmıştı. Stalinist diplomasinin baskısıyla karşı karşıya kalan birçok ülke Troçki'ye sığınma hakkı vermemişti. Kimbilir belki de bu yüzden Troçki, "vizesiz bir dünya" üzerinde yaşamaktan söz ediyordu. Troçki'nin sürgünde çıkardığı ve etkilediği yayınlar, Kronştad Ayaklanması'nın kanla bastırılmasını haklı göstermekten ibaret, bayağı ve çirkin bir görevi üstlenmişlerdi.

İşte bu yüzden, La Révolution Prolétarienne grubu, kitabı Troçki'ye ve Troçkistler'e karşı başlatılmış bir polemik olarak görüyordu. Yayınlamaları için hazırlanmış ve savaş boyunca mucize kabilinden korunmuş el yazması nüshayı yayınlamayı bu nedenle reddediyorlardı. Kitap, ilk kez 1948 yılında Spartacus yayınevi tarafından *La Commune De Cronstadt* (Kronştad Komünü) adıyla Fransızca yayınlandı.

Kitabın Fransızca ve İtalyanca baskıları arasında aşağı yukarı on beş yıllık bir zaman geçti. Her iki baskı da Stalin'in ölümü ve onun trajik, kanlı uygulamalarının tüm dünyaya teşhir edilmesiyle birlikte ilgi odağı haline geldi. Sovyetçi genç nesil, bir dönüm noktası olan bu ölümden sonra, baba-

larının isteyerek ya da istemeyerek totaliter diktatörlük rejimine boyun eğdikleri, sosyalizmi inşa etmek yerine son derece hiyerarşik ve eşitlikçi ideallerini tümüyle yitirmiş bir toplum kurdukları sonucunu çıkardı.

Fakat aynı genç neslin, bu temel etkene bağlı kısmi birtakım düzenlemeler hariç, post-Stalinist toplumu nasıl ayakları üzerine dikebileceklerini kavramakta başarı gösterdiğini söylemek pek kolay değil. Gerçekten de Lenin ve Troçki'nin yönetimi ve dayatmalarıyla, bir yandan bütün işçi sendikalarının devletleştirilmiş olması, öte yandan Kolhozlar'ın başından beri köylülüğün acımasızca sömürülmesi temelinde şekillenmesi ekonomik ve politik plan üzerindeki denetimi olanaksız kılıyor, işçi ve köylülerin devlete ve egemen partiye koşulsuz bağımlılığı, her türlü karşı koyuşu imkânsız hale getiriyordu.

Aydınlara gelince; onların katalizör rolü görebilmeleri için, tıpkı devrim öncesindeki aydınların durumunda olduğu gibi, öncelikle elli yılda biçimlenen totaliter diktatörlüğün bizzat temellerine sinmiş olan, düşüncenin parti ve devlet buyruklarına tabiliği zihniyetini reddetmeleri gerekiyordu. Gerçi fildişi kulelerinden -Stalin terörünün doruğa vardığı yıl olan- 1937'nin bir daha yaşanmayacağını, bu korkunç geçmişe bir daha geri dönülmemesi için şiir ve düşün alanında çaba harcayacaklarını ilan edeceklerdi, ama bu onlar açısından artık bir zorunluluktu. Yoksa tumturaklı sözlerinin boş ve anlamsız olduğu ortaya çıkacaktı.

Diktatörün ölümü, onun cinayetlerini tüm dünyaya teşhir etme imkânı yarattı. Ancak bu teşhir, post-Stalinist topluma kendi kendini yenileme imkânı sunmadığı gibi, tarihsel adalet duygumuzu da tatmin etmedi. Çünkü, halihazırda, bir dönüşümü mümkün kılacak dinamikler yoktu. Yeni bir mücadele ve dönüşüm sürecinin mekanizmalarını yaratmak için, güçleri yeniden düzenlemek zorunluydu. Şüphesiz bu, Kronştad denizcilerinin bundan elli yıl önce, kendi yaratıcı güçlerini konseylere katmak isterken tasarladıkları türden bir düzenlemeydi. Fakat şimdi kim yükseltebilirdi bu mücadele bayrağını?

Bazı belirtiler bu rolün, aralarında kaçınılmaz olarak çok

sayıda zihin emekçisinin de yer alacağı proletaryanın yazgısı olacağı yolundaki tahmini destekliyor. Bundan sonra böyle bir mücadelenin, iç savaşın sonundakinden çok daha uzun süreceği, çok daha zorlu ve sert olacağı ileri sürülüyor. Öyle görünüyor ki, Rusya ve tüm dünya, vaktiyle Lenin'in Rus Devrimi'nde başlattığı hatalı yolu izlemiş olmanın bedelini çok pahalı ödeyecek.

Görevimizin zorluğunun farkındayız ve S.S.C.B gençliğini çalışmalarımızdan haberdar etmek için aşmamız gereken engelleri görüyoruz. Biliyoruz ki, bugüne kadar, Kronştad'ı sadece yanıltıcı bir biçimde aktaran çalışmaların yapılmasına izin verilmiştir. İsyan döneminden bu yana elli yıl geçmiş, ama yine de Nikolas Çukovski'nin *La Prison Maritime* adlı öyküsünü, soruşturma aşamasındaki davaları veya aynı anlama gelmek üzere, Alexandre Stein'in "İki Sağanak Arasında" adlı tiyatro oyununu unutmamışız. Devrimci denizcileri kötülemeye ve onların katillerini aklamaya hasredilmiş iğrenç yalanların yayılmasını durdurmanın vakti değil midir? Devrim yolunun seçiminde Lenin başkanlığındaki Bolşevik Komünist Partisi'nin mi yoksa denizcilerin mi haklı olduğunu anlamamız için yarım asırdan fazla bir zamanın geçmesi mi gerekiyordu?

Ne istiyorlardı denizciler? Onların talepleri sadece o günün şartlarıyla mı sınırlı ve sadece S.S.C.B için mi geçerliydi? S.S.C.B'nin yanı sıra tek parti diktatörlüğüyle yönetilen tüm ülkeler için hâlâ geçerliliğini korumuyor mu? 1968'de emekçilerin kazanmaya çalıştıklarına bakalım; onlar bürokratizme ve halk kitlelerinin denetim kanallarından yoksun kalmasına yol açan tek parti diktatörlüğüne karşı mücadele ettiler. 1921'de Kronştad'da yapılan da apaçık buydu. Onlar da var güçleriyle bu anormalliği düzeltmeye çalışıyorlardı. Çekoslovak emekçiler tek parti diktatörlüğünden yirmi sene sonra, pratik alanda demokrasiyi uygulayabilmek için düşünce ve ifade özgürlüğünün gerekliliğini anladılar ve kendi olanaklarıyla bu davayı savundular. Kronştad denizcileri bu zorunluluğu elli yıl önce anlamış ve kısa zaman önce yenik düşmüş, emekçi olmayan bazı kesimleri göz önünde bulundurarak, düşünce ve ifade özgürlüğü kavramını büyük bir ihti-

yatla kullanmışlar ve yalnız emekçiler için düşünce ve ifade özgürlüğü talep etmişlerdir.

Sadece hakkı değil aynı zamanda zorunlu olan bu talep nedeniyle kendilerine uygulanan bunca baskıyı hak ediyorlar mıydı? Ne var ki, isyancıları suçlamak ve Kızıl Ordu güçlerini onların üzerine sürmek için başvurulan gerekçe bu oldu.

Evet bundan elli yıl önce, çoğunluğu köylülükten gelen Kronştad denizcileri, köylülerin ücretli çalışmaya başvurmaksızın, topraklarını işleme hakkını istiyorlardı.

Kronştadlılar'ın toplumsal içgüdüsü gelecekteki kötülükleri sezmelerine neden olmuştu. Nitekim köylerin Stalinist tarzda kolektifleştirilmesi, milyonlarca insan kurban edilip köylülüğün yüz yıllık toplumsal gelenekleri alt üst edilerek ve köylülüğün bütün haklarını gasp eden bir baskı rejimi yerleştirilerek gerçekleştirilmişti. Bir gün, Kronştad denizcilerinin, parti bürokrasisinin diktatörlüğünü çökertecek olan talepleri yeniden gündeme gelecek. S.S.C.B gençliğinin, devrimci Kronştad denizcilerinin niçin savaştığını ve niçin kahramanca öldüğünü öğrenmelerinin önemi işte buradadır.

İda Mett

SOKAK YAYINLARI'NIN ÖNSÖZÜ

1921 Mart'ında Baltık Denizi kıyısındaki Kronştad deniz üssünde askerler ve Sovyet delegeleri, hazırladıkları 15 maddelik bir programı hükümete sunmak üzere toplandılar. Bolşevik hükümetin verdiği karşılık artık alışılagelmiş ama o zaman için aşırı görünen bir tepkiyle Kronştad'a saldırmak oldu. Daha birkaç ay öncesine dek Rus Devrimi'nin efsanesini yaratan Kronştad denizcilerinin 'kendi hükümetleriyle' bozuşmasındaki gariplik bir yana, bir 'işçi hükümetine' karşı savunulan talepler de çok şaşırtıcıydı. Özgürce seçilen konseyler, diğer partiler için söz ve basın özgürlüğü, siyasi af gibi her kitle hareketinin ayrılmaz bir parçası olan bu taleplerin, hem de devrim sonrası tekrar gündeme gelmesi ne demekti?

Kronştadlılar'ın hareketi Çarlık rejimini aratmayan bir zorla bastırılarak 'Hakikat Bakanlığının' pek malûm yöntemleriyle 'parti tarihinde' (şu her iktidar didişmesinden sonra yeni baştan yazılan tarih) yerini aldı: karşıdevrimci bir kışkırtma olarak tabi. Aradan geçen bunca yıl ve deneyden sonra, her eleştirinin altında 'yabancı kışkırtması' arayan zihniyet bize çok yabancı gelmiyor. Dayanışma'nın Polonya'sına tanık olanlar için işçi sınıfı adına konuşan bir hükümetin işçi sınıfını karşısında bulması, 'proletaryanın bilimini' bizzat 'proletaryanın' reddetmesi o kadar alışılmamış değil. Hele bir de 1953 Doğu Berlin'ini, 1956 Budapeşte'sini, '68 Prag Baharı'nı hatırlarsak.

Rus Devrimi'nin gidişatı üstüne tartışmalar ancak Stalin döneminin resmen kapanması ile gün ışığına çıkabildi. Kuşkusuz önceden de terör rejiminde bile eleştiri hakkından zerrece taviz vermeyenler olmuştu. (Kim olduklarını söylemeye gerek var mı?) Ne var ki birçok Sol 'aydın' ve 'düşünürün' "Stalinizm"i tartışabilmesi için 'yukarıdan' icazet gelmesi gerekiyordu. Kruşçev'in 20. Kongre'deki ifşaatlarından sonra geçmiş dönem tartışmaya açılabildi. Gerek Batı KP'lerinde gerekse Doğu Avrupa'da (Kosik, Mylnar, Lukacs, Hegedüs gibi parti üyeleri de dahil) bir kısım aydın "Stalinizm"in kıyı-

sından köşesinden çekiştirmeye başladılar. Ancak bazı istisnalar (20'lerin konseyci akımları, Castoriadis, Lefort, şimdilerde Bahro gibileri ve liberter hareket) bir yana, eleştiriler yapının ve sürecin kendine yönelmeden sivri uçları, aşırılıkları üzerinde yoğunlaştı. Bir obsesyon haline gelmiş 'Leninizm-Bolşevizm' hevesiyle kendini tüketen Troçkist akım da dahil* birçok muhalif ya bütün olan biteni 'yozlaşma' 'deformasyon' gibi arızi nedenlerle, 'hatalar', 'nesnel zorluklar'la açıklamaya (ve ya mazur göstermeye) çalıştı, ya da liberal 'insan hakları' söyleminin içinde kaldı. Bir ara bizde de, "Stalinizm"i Marksizm'in yanlış okunmasından ibaret gören Althusser'in bile "anti-Stalinist" diye takdim edildiğini hatırlarsak, eleştirinin asıl kaynaklarına gitmenin önemi kavranır belki.

İda Mett'in kitabı, bu tarihi bir kez de 'kurşuna dizilenlerin' ağzından dinlemek isteyenler için. Konunun yeniliği bizi oldukça uzun bir giriş yazarak okuyucu ile yazar arasına girmeye zorladı. Ne var ki, sorunun öneminin bunu bağışlatacağını umuyoruz. Kronştad'ı yerine oturtabilmek için 1917'den '21'e Sovyet toplumunun geldiği noktayı tartışmak zorunlu.

Kronştad hareketi tarihte, Paris Komünü, '36 İspanya'sı, İtalyan Fabrika konseyleri (Biennio Rosa) gibi deneyler dizisinin bir parçası olarak görülmeli. '21 Mart'ında Petrograd civarında olup bitenler bizce herhangi bir kargaşadan daha çok şey ifade eder. Sokakta barikatlar kurulduğunu duyan Fransa kralının, "Bu bir isyan mı?" diye sorduğunda aldığı karşılık gibi: "Hayır Majesteleri, bu bir devrim." Kronştad bir devrimdir, bir devrimin son çabası, son deneyimidir. Kronştad hareketinin ezilmesi bürokratik karşıdevrimin zaferi, '17 Şubat'ından 1921'e dek süren 'ikili iktidar'ın sonudur. Bazılarının yıllarca bekleyip durdukları "Thermidor" budur işte. Lenin'in de 'biz kendi kendimizin *termidor*'u olacağız' dediği.(1) Bürokrasinin iktidarını pekiştirebilmesi için kitlelerin sesinin kesilmesi şarttır. Çünkü Brecht'in deyişiyle halk yöneticilerin güvenini kaybetmişti, o halde halkı feshedip yeni bir halk seçmeli.

---

* Bu arada bu akımın, eksikliklere rağmen, "Stalinist" terör açıkça karşı koyuş akımının cephesini paylaştığı da unutulmamalı.

1917-21 yıllarını kapsayan Rus Devrimi, '17 Şubat'ında tüm ülkeyi saran grev, gösteri ve çatışmalarla başladı. Savaş koşullarında zaten çözülmeye yüz tutmuş Çarlık devleti bu saldırıyı kaldırabilecek halde değildi artık. Şubat'ta başlayan devrimin hazırlıksız yakaladığı sadece Çarlık değildi, bütün sosyalist partiler de sürgünde haber aldılar devrim olduğunu. Şubat'ta başlayan hareket herkesin de itiraf ettiği (daha doğrusu inkâr edemediği) gibi özgür inisiyatif ve anlık kararlar temelinde yükselen, geleneksel tabirle 'kendiliğinden' bir hareketti. Bu hareketin ayırıcı özelliği yalnızca politik iktidarla sınırlı kalmayan bir sosyal devrim başlangıcı olmasıydı. 1905'in deneylerini izleyerek kurulan özyönetim organları, işyeri ve yerleşim birimi temelindeki dolaysız demokrasi kurumları bunun en iyi ifadesiydi. Kitle hareketi daha en baştan kendine konulmak istenen 'burjuva-demokratik devrim' sınırlamalarını aşmış durumdaydı. Burada '17 yılının bütün teferruatına girmemiz imkânsız. Dikkat çekmek istediğimiz tek nokta şu: Rus Devrimi, yerleşik resmi tarihin aksine Bolşevikler'in değil kitlelerin kendileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Lenin'in 'ne pahasına olursa olsun iktidar' şeklinde özetlenecek taktik dehasıdır ki, Bolşevikler'in ani manevralarla kitle hareketi üstüne oturabilmesini sağladı. Nitekim Temmuz aylarında insanlar iktidara karşı yeniden sokağa döküldüğünde onları durdurmak için çabalayan, hükümetten önce Bolşevikler'di. Ama ne zaman ki kendileri çoğunluğu kazandılar, devrim olabilirdi artık. Her yıldönümü tank ve traktör resmi geçitleriyle 'kutlanan' 'Ekim Devrimi' Şubat'tan farklı, teknik olarak örgütlenmiş bir hükümet darbesiydi. Lenin'in 'Nisan Tezleri'nden sonra Bolşevikler'in aldığı anti-otoriter görünüm sayesinde kendi hükümetlerini örgütleyebildiler.

BREST-LİTOVSK'UN GETİRDİKLERİ

"... emperyalizm çağında sosyalist bir hükümet devrimci savaş için hazır olmalıdır."

V.İ. Lenin, 1917.

"Almanya ile savaş isteyen, bunun haklı bir savaş olduğunu söyleyen, sosyalizme ihanet etmektedir."

V.İ. Lenin, 1918.

1918 başında yeni hükümet, Rusya'yla savaş halinde olan Almanya ile barış görüşmelerine oturdu. 'Halk Komiserleri Konseyi' (Bakanlar Kurulu) tarafından yürütülen barış görüşmeleri 3 Mart'ta Brest-Litovsk barış anlaşmasının imzalanması ile sonuçlanacaktı.

Brest-Litovsk Anlaşması iki yönüyle, dönüm noktalarından birini teşkil eder. İlk olarak hükümet politikasında yeni bir tercih ve yönelimi belgeliyordu. İkinci olarak da daha 1918 yılında Sovyet Hükümeti'nin karar mekanizmalarının nasıl işlediğini gösteriyor, hem de parti içi muhalefetin yediği ilk darbeyi ifade ediyordu.

Anlaşma şartları çok ağırdı Sovyetler için. Radek'in verdiği ve E.H. Carr'ın[2] aktardığı rakamlara göre, Sovyetler Birliği toplam nüfusunun ve ekilebilir toprağının dörtte birini, tüm endüstrisinin % 48'ini (demir-çelik üretiminin % 70'i, şekerin % 90'ı) Almanya'ya terk etti. Bu istatistikler bizce tâli. Fakat Rusya'nın o zamanki azgelişmişliğini, sanayileşmemiş olmasını bahane eden "üretici güçler" meraklıları mevcut endüstrinin de nereye gittiğini bir düşünmeliler. İktisadi kayıplardan da önemlisi, Bolşevik hükümetin çizgi değişikliğidir. Bir zamanların 'dünya devrimi', 'devrimci savaş' gibi kavramları, yerlerini ulusal ekonominin inşasına bıraktılar, Sovyet Hükümeti istikrar yönündeki tercihini koydu. Hükümetin gerekçesi yeni rejime soluk alma fırsatı sağlamaktı. Oysa asıl soluk alma fırsatını bulan Dünya Harbi'nde iyice yıpranmış olan Almanya idi. Bu anlaşma dış destekli Denikin'le Wrangel Ordularını engelleyemedi, savaş fiilen devam

etti. Ama inisiyatif Batılı devletlere geçmiş, Alman devleti istikrarı sağlamış, Almanya'daki hareketler ezilmişti. Bolşevik rejimin Almanya ile anlaşması SPD içindeki Spartakist muhalefetin şansını ortadan kaldırmıştı. Bir 'işçi hükümeti' bile Junker rejimiyle uzlaşıyorsa, SPD yönetimi haydi haydi yapabilirdi aynı şeyi. Parti içindeki muhalefetin son çıkışı olan Spartakist Ayaklanma ise Brest-Litovsk anlaşması sonucu cepheden dönen birliklerce bastırıldı. Lenin'e düşen 'enternasyonalist görev' ise "Rosa Luxemburg bir kartaldı" diye gözyaşı dökmekti. Ekim öncesinde daha iktidarda bile değilken "... böyle bir anda, böylesi elverişli koşullar altında Alman devrimcilerinin çağrısına yalnızca kararlar ile yanıt verirsek gerçekten Enternasyonal hainleri oluruz,"(3) diyen Lenin artık Afganistan Emiri'nin veya Enver Paşa'nın çağrısına karşılık vermeyi seçecekti.

Barış kararının alınmasına gelince, bu da başka bir hikâyedir. Bu anlaşmaya taraftar olanlar sayılıydı. Bolşevikler'i destekleyen Sol SR'ler ve muhalefetteki anarşistler bir yana Bolşevik partisinin birçok üyesi bile karşı çıktı. Belli başlı Sovyetler (Moskova, Yekaterinoslav, Harkov, İvanovo-Vojniesensk, Kronştad vb.) barış görüşmelerinin derhal kesilmesini talep ettiyse de hükümet pek etkilenmedi.(4) Parti MK'sındaki oylamaların ilk ikisinde Lenin'in önerisi ilkinde (7'ye karşı 9 oyla) ve 17 Ocak'ta yapılan ikinci oylamada (5'e karşı 6 oyla) reddedilirken, 18 Ocak'ta tekrarlanan üçüncü oylamada (5'e karşı 7 oyla) kabul edildi. Troçki'nin Lenin'le uzlaşmasıyla bütün muhalefete rağmen hükümet karar yetkisini elde tuttu. Bu arada Almanya'ya tavizden kaçınmayan Bolşevik hükümet kendi muhalefetine karşı çok daha 'militanca' davranıyordu. Anlaşmayı protesto için, Prusyalı Kont Mirbach, bir Sol SR tarafından vurulunca toplu idamlarla misilleme yapıldı ve bu durum Alman Hükümeti'ne bildirildi. Gene anarşistlerin protestoları üzerine Kızıl Haç temsilcisi Albay R. Robins'in otomobiline el konması bahane edilerek saldırıya geçildi. 9 Nisan gecesi silahlı Çeka birlikleri* Moskova'daki 26 anarşist merkeze baskın düzenledi. Çoğu

* Bolşevik gizli polis teşkilatı.

karşı koymadı. Ama Donski Manastırı'na yerleşmiş olanların teslim olmamasının sonucu, 40 anarşistin ölmesi ve yaralanması, 500'ünün tutuklanması olacaktı.[5]

Sovyet rejiminin bürokratikleşmesini bu ülkenin içine düştüğü tecrit durumunda arayanlar bir kez olsun düşünmeli. Bu tecrit durumu ne ölçüde hükümetin tercihi ve politikasının sonucuydu. 'Tek ülkede sosyalizm' fikrinin temeli şimdiden atılmıştı. 'Tek ülkede sosyalizm' üzerinde durmak gereksiz şimdi. Sadece Karl Radek'e atfedilen bir sözü hatırlatalım. Tek ülkede sosyalizm kurulabilir mi diye sorulduğunda "Mümkündür", demiş Radek, "ama Allah yardımcısı olsun o ülkenin".

İŞÇİ DENETİMİNDEN "PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ"NE

"Bir ahçıya bile devleti yönetmesini öğreteceğiz."
V.İ. Lenin, *Devlet ve Devrim*, 1918.

"Her işçi devleti yönetebilir mi?
Pratik adamlar bilir ki bu bir masaldır."
V.İ. Lenin, 1921.(6)

Brest-Litovsk Anlaşması'yla kendini ulusal sınırlar içine kapatan yeni rejim bu tecrit koşulları içinde kendi 'sosyalizmini' inşaya girişecekti. Ne var ki, bütün bu dönem boyunca hükümet önemli bir direnişle başetmek zorunda kaldı. Ama sanıldığı gibi yalnız burjuvazinin geri dönüş çabaları değildi Bolşevikler'in karşısına çıkan. Hiçbir kitle desteği olmayan burjuvazinin son direnişini bastırmak en azından ilk aylarda meşru görünümunu koruyan Bolşevikler için zor olmadı. Üstelik 'tabandaki' kitleler Bolşevikler'den daha kararlıydı bu konuda. Yeni hükümetin karşılaştığı asıl önemli direniş işçi sınıfının kendisinden geldi. Sovyetlerin kurulması ile başlayan 'ikili iktidar' dönemi 1921'e kadar sürdü. Bir yanda özyönetim kurumları, özörgütlenmeler ve doğrudan eylem vardı, diğer yanda sırasıyla Çarlık, Geçici Hükümet ve Bolşevikler tarafından temsil edilen otorite, merkezileşme ve bürokrasi. Karşıdevrimi ne Beyaz Ordular ne de dış müdahale gerçekleştirebildi Karşıdevrimi gerçekleştiren, Bolşevik Parti, Leninist bürokrasi idi. Bolşevizmin kendi iktidarını örgütleyebilmesi ile Rus Devrimi yenildi.

Rus Devrimi'nin yenilgisi ne anlama geliyor? Bir devrimi politik iktidarın el değiştirmesinden ibaret sananlar Rus Devrimi'nin yenilgisini hükümetin devrilmesi ile karıştırabilirler.

Oysa Rusya'da siyasal erkin varlığını sürdürebilmesi sosyal devrimin yenildiğini gösterir. Yenilen "burjuva-politik" devrim değildir. Geleneksel hakim sınıfın yerini alan bürokratik sınıf bunu başarmıştır. Sosyal devrim ise bununla sona ermiştir.

Rus Devrimi'nin ayırıcı özelliği, onu bir sosyal devrim yapan Sovyet kurumunun varlığıdır. İlk örneklerinin nerede çıktığını kesin olarak bilemediğimiz Sovyetlerin kalkış noktası, 1900'lerin başında 'fabrika yönetimine katılma' amacıyla sınırlı, yarı-legal işçi komisyonları idi. Ama toplumsal alt üst oluş koşullarında Sovyetler bu sınırları fazlasıyla aşıp doğrudan eylemin, özeylemin kurumlaşması haline geldi. Paris Komünü bu tarz örgütlenmenin en gelişmiş örneklerinden biriydi. Ama özyönetim mücadelesini çok daha eskilere uzatmak mümkün. Ortaçağın özerk kent komünlerinden New England şehir toplantılarına, 1793'ün *sans-cullotte* seksiyonlarından fabrika komitelerine dek tarih, otorite karşısında insanların kendi hayatları üzerinde karar sahibi olma mücadelesinin pek çok örneğini sunar. Modern endüstri toplumunun devasa devlet aygıtının taşıdığı totaliter bürokratik eğilimler, özyönetim ve özgürlük istemlerine de hız vermiştir. Endüstriyel-bürokratik mekanizmanın muazzam karmaşıklığına kitlelerin verdiği yanıt karşılıklı rıza ve istişare temelinde yürüyen dolaysız demokrasinin olağanüstü basitliğidir. Nasıl ki, toplumun ezici çoğunluğunun kendilerini doğrudan ilgilendiren sorunlarda dahi yetki ve sorumluluktan yoksun bırakılması, yetkilerin devredilmesi, onların *temsil edilmesi*, insansızlaşmış bir bürokratik aygıta, son derece karmaşık kural ve kanun sistemlerine yol açar, parçalanmış atomize olmuş bireyler yaratır ve toplumsal hayatı basitleştirirse, özyönetimde bireysel kişiliğin ve toplumsal ilişkilerin zenginleşmesi, tam tersine, idari mekanizmayı basitleştirir. Özerk bir toplumda (yani tam anlamıyla *auto-nomous*, kendini yöneten, kendi kurallarını koyan), özyönetim toplumunda hiçbir kural ve karar, topluma dışsal bir otoriteye (Tanrı, Kral, Meclis, Hükümet veya Merkez Komitesi) dayandırılmaz. Kararlar özerk bireylerin aktif katılımı ve mutabakatı ile yürütülür, toplum kendini kurumlaştırır ve her an yeniden düzenleyebilir. Özyönetim toplumunda, erkten bu yüzden söz edilemez, güçlerin yerleşimi ilişkilerin erk ilişkilerine dönüşmesine yol açmaz. Özyönetim ve dolaysız demokrasi bu güne kadarki deney birikimimizde artık bir ütopyadan çok daha farklı bir şeydir. Şu veya bu

nedenlere dayalı başarısızlıklara rağmen, kitle hareketlerinin 'öncü partiler'den, 'yöneticiler'den başını kurtarabildiğinde inisiyatifle, sezgi ile gerçekleştirdiği sayısız deney bunun örneğidir. Ancak her harekette karşıt eğilimler de bulunur. Bugün dikkatle düşünmek gerekiyor. Modern kitle toplumu ile gerçek demokrasi (temsil dolayımından kurtulmuş doğrudan demokrasi), merkezileşme ile inisiyatif, bürokrasi ile katılım, otorite ile özgürlük bir arada bulunabilir mi? Deneyler bize tersini gösteriyor. Bolşevik partisi de işçi sınıfını temsil ettiğini söylüyordu, oysa biliriz ki, bir şeyi temsil ettiğini söylemek onu yok saymak demektir.

Kolektif yönetim (özyönetim) sanıldığı (ve mesela Yugoslav bürokrasisinin sunmaya çalıştığı) gibi fabrika işletmesiyle sınırlı değildir, toplumun her alanını kapsar. Özyönetim ve doğrudan eylem en kısa ifadeyle insanların kendi tarihlerini yaratma, kendilerini yaratma mücadelesidir. Bu mücadele kuşkusuz ücretliler dışındaki kimseleri de kapsar. 20. Yüzyılın başında gelişen işçi denetimi hareketi ve Rus Devrimi'ndeki yeri de bu söylenenlerin ışığında düşünülürse, Rusya'da kitle hareketinin dönüşüm potansiyelleri ve bürokratik karşıdevrimin engellemeleri yerine oturtulabilir.

İşçi denetimi, 19. yüzyılın deneylerinden sonra bu yüzyılın başlarında nispeten berrak bir şekilde formüle edildi, Dünya Harbi'nde geniş olarak uygulandı. İngiltere 'Shop Stewards' hareketi, Alman fabrika komiteleri (Räte), İtalya konseyleri bunun az çok farklı örnekleri. Rusya'da da ilk olarak 1905'te gündeme girdi. İşçi denetimi çok kısaca, üretim biriminde işçilerin otonomisinin korunma çabası, bilgi ve istihbarat tekelinin kırılması, hiyerarşinin, yukarıdan kontrolün kısıtlanması olarak özetlenebilir. İşçi denetiminin 'yönetime katılma' gibi modern teknolojinin sınırları dahilinde çözümlerle karıştırılmaması gerekir. İşçi denetimi kendi başına bir çözüm değil, kolektif bir şekilde çözümü yaratma ve öğrenme sürecidir. 1917 sonrasında Rusya'da yaşanan deneyleri ve bunların ezilmesini incelemek bürokratik iktidarın yerleşmesini anlamak için zorunlu.

İşçi denetimi ve özyönetim deneyimi ile karşı karşıya kalan Marksist-Leninist bürokrasinin reaksiyonunu açıkla-

yacak şey onun devlet ve toplum anlayışıdır. Şunu demek istiyoruz: İktidarın tepesine oturan Bolşevik bürokrasi, kimilerinin sandığı gibi olağanüstü koşullara teslim olmak zorunda kalmadı. Tam tersine, kendi programını büyük ölçüde uygulamayı başardı. Leninizm zaten bu koşullara önceden teslim olmuş, çizgisini bunların mutlaklaştırılması üzerine inşa etmişti. SSCB'deki bürokratik diktatörlük, Leninist partinin bilinçli politikaları ve terörle adım adım inşa edildi. Leninizm, Batı türü bir gelişme çizgisinden yoksun Rus *intelligentsia*'sının, endüstrileşme sorununa bulduğu çözümdü. Marksizm'de zaten var olan ve Lenin'i rahle-i tedrisinde yetiştiren Kautsky'nin de katkılarıyla gelişen, aydınlanmacı pozitivist eğilim, endüstrileşme ve ilerleme miti, mesih ve benzeri toplum kurtarıcılığı misyonu, Batı türü kapitalist gelişme özlemi çeken, ancak, endüstri toplumunun inşasının Batı yoluyla gerçekleşemeyeceğini idrak eden aydınların kalkınmacı ve devletçi ideolojisine temel oldu.

Bolşevikler'den Menşevikler'e, Ekonomistler'den 'Legal Marksistler'e kadar İkinci Enternasyonal geleneğindeki Rus Marksizm'i bu çerçevede oluşmuştu. Leninizm, ideolojisi birbiriyle çelişen unsurların bir bulamacıydı. Lassalle'cı devlet sosyalizmi, Marksizm'in endüstrileşme mitosu, 'bilimsellik' fetişizmi, İkinci Enternasyonal ilerlemeciliği, Jakoben tarzda yukardan aşağı toplum örgütleme, örgütsel hiyerarşi, çelişik unsurları barındıran bir ideoloji, taktik ustalıklar sayesinde iktidara aday olacaktı. Bütün farklı unsurlarına rağmen, Lenin'in tüm siyasal çizgisi iktidarın ne pahasına olursa olsun ele geçirilmesiydi. Bolşevik partisinin hedefi kendini Rusya'nın yeni egemen sınıfı olarak örgütlemek, tarımsal despotizmden endüstriyel despotizme geçmekte olan bir toplumun yönetimini devralmaktı. Bu yorum çok aşırı mı görünüyor? Biz o zaman Lenin'e kulak verelim: "Rusya 150 000 toprak sahibi tarafından yönetilmeye alışmıştı. 240000 Bolşevik niye bu görevi devralmasın?"(7)

Leninizm'in politik zihniyeti üzerine, Konseyci P. Mattick'in söyledikleri çok ilgi çekici:(8)

"Lenin'in siyaseti burjuva zihniyetinin ürünüydü. Sınıflar

arası mücadeleyi, politik liderlerin ve devlet adamlarının strateji ve taktiklerine bağlı görüyordu. Bütün mesele rakipleri altedebilmek ve devre dışı bırakabilmekti, bunu da olayları maniple etmede en becerikli olan yapabilirdi. Siyaset ve devrim bir 'sanattı' ve zafer rakiplerin en maharetli ve bilgilisine ait olacaktı."

Bu politik zihniyet üzerine kurulu sosyalizm anlayışının 1917 sonrasındaki önemi herhalde pek açık. Lenin'in sosyalizm anlayışının ne kadar çelişkili tanımlar içerdiğini, güncel politikanın gereklerine göre yalpalama gösterdiğini meraklıları bilir herhalde. Kimi zaman sınıfların kaldırılmasından dem vurur, kimi zaman bitmez tükenmez geçiş aşamaları kurar, kimi zaman da elektrik şebekesini sosyalizm zanneder. Ancak -iktidar sonrası uygulamalarını da göz önünde tutarsak- şu tanım herhalde Leninizm'in 'ruhuna' en uygun düşenidir:

"Sosyalizm, devlet-kapitalist tekelinden hemen sonra gelen adımdır. Başka bir deyişle sosyalizm bütün halka hizmet eden kapitalist devlet tekelinden başka bir şey değildir."(9)

Dikkat edelim, bu sosyalizm tanımı tam da iktidarın arifesinde, 23-27 Eylül'de yazılmıştı, hem de nerede; bazılarının 'geçiş programı' özelliği atfettiği "Yaklaşan Felaket" adlı broşürde. Öyle görünüyor ki, başka bir felaket yaklaşmaktaymış o sıralar. Bu sosyalizmin hangi mekanizmalarla kurulduğunu da Lenin'den dinleyelim:

"Kapitalizm bankalar, tekeller, karteller gibi biçimler altında bir muhasebe aygıtı yaratmıştır... Büyük bankalar olmasaydı, sosyalizm mümkün olmazdı.

Büyük bankalar, sosyalizmi kurarken ihtiyaç duyduğumuz ve kapitalizmden devraldığımız devlet aygıtıdır..."(10)

Hani eski devlet mekanizmasını devralmayacak olan proletarya? Her ne kadar 1905'in Lenin'i (*İki Taktik* yazarı Lenin) Paris Komünü'nden bihaberdir ama, 1918'de *Devlet ve İhtilal* yazarı Lenin'den bunları duymak ilginç değil mi?

"Tek bir devlet bankası, hepsinin en büyüğü, her ilçede, her fabrikada şubesi olan bir banka. İşte bu sosyalist aygıtın onda dokuzunu oluşturur."(11)

Ne Yapmalı'da düş kurmanın 'devrimci' öneminden bahseden Lenin, kendi sosyalizm düşünü kuruyor. Tüm toplumu kapsayan bir banka! "Toplumun tümü (eşit ücret alan) tek bir ofis, tek bir fabrika olacak..."[12] diyen Lenin, bu sosyalizm projesini açıklıyor. Endüstriyel üretim sürecinin despotizmi, yabancılaşma, işbölümü, vs. Bu teorik tartışmalar bir yana, işyerinde çalışanların denetimi için uğraşan işçilerin, Bolşevik bürokrasiyle niye çatıştığını bir tek bu bile göstermeye yeter.. Castoriadis'in dediği gibi; Batı kapitalist toplumlarında bile, endüstriyel örgütlenme her alana hakim olamamıştır. Lenin'in düşlediği sosyalizm, Batı kapitalizmini bile aşan bir kapitalizm, *totaliter bir kapitalizm*. Belki budur 'kapitalizmin son aşaması'.

Bu tür bir sosyalizmin kapitalizmden, hele hele Nazizmin, New Deal'in, askeri-endüstriyel komplekslerin planlamalı kapitalizminden ne farkı olduğunu bulmak için çok düşünmek gerekir. Belki Lenin biliyordu bu farkı:

> "Ülkemizde başlattığımız devlet kapitalizmi özel bir türdür. Bilinen devlet kapitalizmi kavramı ile uyuşmaz."[13]

Niye uyuşmaz dersek şöyle açıklıyor Lenin:

> "... Bütün kilit noktalar bizim elimizde. Toprak bizim elimizde, devlete ait."[14]

İşçi denetimini korumaya çalışan Sovyet işçileri, Mahno çevresindeki köylüleri ve nihayet Kronştadlı denizcileri 'karşıdevrimcilikle', 'sapmalarla' suçlamadan önce onların ne tür bir rejimle karşı karşıya kaldığını düşünsek iyi olmaz mı? Toplumun her alanını kaplayan fabrika tarzı bir örgütlenme ve 'kilit noktalar' kimin elinde? Buna verecek birçok ad geliyor aklımıza.

Sovyetlerden "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne" giden yolda çalışan kitlelerin direnişini adım adım kıran Leninist bürokrasi, iktidar aygıtını nasıl oluşturmuştur? İktidarın birinci kaynağı, Çarlığın merkezi-despotik devletinin mirasıydı. 'Bilimsel Sosyalizmin' partisi, 'bilim ve tekniğin' yönetimi bunu da arttırdı. Yeni Sovyet rejiminin kuruluşu tümüyle 'yukarıdan aşağıya', 'tabana rağmen' yürütüldü.

(Tabi aşağı-yukarı, taban-tavan gibi kavramların hangi toplum düşüncesinin ürünü olduğunu akıldan çıkarmamalıyız.) Yine Lenin'in anlatımıyla:

> "Bankaların ulusallaştırılması için kararname çıkarılması yetti, bu iş müdürler ve işverenlerin kendileri tarafından yürütüldü."(15)

> "Bütün yapılması gereken sadece gerici-bürokratik düzenlemeyi basit kararnamelerle devrimci-demokratik düzenlemeye dönüştürmektir."(16)

Hükümet kararnameleriyle kurulan sosyalizmin, işçi denetimi ile sürdürdüğü kavga, Leninizm'in önemli ve zorlu mücadelelerinden biridir.(17) İktidara geldiği, daha doğrusu kendini hükümet ilan ettiği anda Bolşevik partisi, işçi denetimini ve Sovyetleri açıkça karşısına almadı. Bu hareketin yaygın gücü, Bolşevikler'i, işçi denetiminin genelleştirildiğini ilan etmeye zorladı. 27 Kasım'da yayınlanan kararname ile işçi denetiminin tüm ekonomiye uygulanacağı ilan ediliyordu. Ne var ki, Leninizm'in politikası işçi denetiminin merkezileşmesini öngörüyordu. Bu amaçla kurulan örgütlenme 'Tüm Rusya İşçi Denetimi Konseyi' adını taşıyordu. Bu konseyin yapısı altında, fabrika komiteleri yerel sovyetlerle bütünleştirildi, her birim bir üstüne tabi kılındı (emir-komuta zinciri). En üstte ise 'Tüm Rusya İşçi Denetimi Konseyi' bulunuyordu. İşçi denetimi ile uğraşan bu konseyde 26 delegenin yalnızca 5'i fabrika komitelerindendi. Diğerleri 'işçi örgütleri' (yani Parti denetimindeki sendikalar, teknisyenler) ve 'uzmanların' temsilcileriydi. Daha işçi denetiminin merkezileşmesinin başında, fabrika delegeleri azınlığa düşmüştü.

Ardından gelen, 'Yüce Ulusal Ekonomi Konseyi'nin kurulması oldu (14 Aralık 1917). Bu kurum tüm ekonomik faaliyetleri yürütmekle mükellefti. (Ne de olsa 'yüce' bir konsey). Sovyetlerin iktisadi konularla uğraşan organları (İşçi Denetimi Konseyi de dahil) 'Yüce Konsey'e bağlandı. Yüce Ulusal Ekonomi Konseyi'nin bileşimi şöyleydi:

1. Tüm Rusya İşçi Denetimi Konseyi temsilcileri
2. Halk Komiserliği (Bakanlık) temsilcileri
3. Danışma görevi ile 'uzmanlar'

Zaten İşçi Denetimi Konseyi'nde azınlığa düşen fabrika komiteleri iyice silinmeye yüz tutmuştu. Ekim darbesinin ardından işçi denetimine taraftar görünen Leninist bürokrasi, bir ay geçmeden fabrika komitelerini fiilen yok etmeye girişti. Yüce Konsey'e bağlanan denetimin merkezileşme ile yok edildiği yetmiyormuş gibi. Yüce Konsey de bağımsız bir kurum değildi, yasal olarak Halk Komiserleri Konseyi'ne bağlıydı.

İşçi denetiminin sarsılması karşısında tepki gösterenlerden biri de Bolşevikler'i hükümette destekleyen Sol SR'lerdi. Lenin'in yanıtı şu oldu: "Yeni iktidar faaliyetlerini yürütürken formalitelerin kılı kırk yaran incelemeleriyle zaman yitiremeyiz."[18] Hiçbir yasayla sınırlanmayan 'proletarya diktatörlüğü' için işçi denetimi bir formalite olarak görülüyor. Leninizm'in işçi sınıfına bakışı ve önderlik kavramı ile oluşturulan bütünlüğe dikkat edilmeli. İşçi sınıfını nesnel olarak reformist bir sınıf olarak gören (ki işçi aristokrasisi karşısındaki ultravülger ekonomist tez bunun bir diğer örneği), kendi mücadelesi ile sendikalizm ötesine çıkamayacağını iddia eden Leninizm, işçi sınıfı kendinden menkul önderleri aşınca karşısına dikiliyor, 'proletarya', 'proletarya bilimini' reddederse, hükümeti de karşısında buluyordu. Bilimin yönetimi en despotik, en hoşgörüsüz, en katı yönetimdir, diye yıllarca önceden 'proletarya diktatörlüğüne' dikkat çekenler olmuştu. Leninizm'in 'bilim' fetişizmi, 'dışardan bilinç götürme' iddiası, işçi sınıfını her zaman ele geçirilecek, kazanılacak, 'eğitilecek' bir güç olarak görmüştür. Stalin döneminde yayınlanan bir sözlük 'kendiliğinden' kavramını şöyle tanımlıyor:

> "(Stikhirnost): Örgütlenmemiş, herhangi bir şey tarafından düzenlenmeyen, bir önderlik olmadan gelişen."[19]

'Bir şey tarafından düzenlenmeyi', 'önderlik altında gelişmeyi' son derece doğal sanan zihniyetin karşıtı da vardı elbet. İşçi denetiminin çöküşü, özyönetim organlarının ortadan kaldırılması konusunda ilk sesini yükseltenler liberter düşüncenin sözcüleriydi. Maksimov; "Proletaryanın amacı bir koordinasyon merkezi yaratmaktır," diyordu, "boyun eğilen bir merkez değil."[20] "Planlı ekonomiye evet," diyor Maksimov, "ama yukarıdan değil, aşağıdan planlanan."

Ne var ki, Leninist bürokrasinin merkezi devleti, sınır tanımayacaktı. Brest-Litovsk'un imzalandığı sırada (Mart 1918) Verenska Kararnamesi yayınlandı. Artık fabrika komiteleri iyice devreden çıkarılıp, fabrikalara devlet tarafından müdürler atanacaktı. Her üretim biriminde oluşturulan *glavki*'de (merkez) iki müdür olacaktı, biri teknik, öteki parti-hükümet temsilcisi.

Fabrika komitelerinin temelleri sarsılırken, sendikaların devletle bütünleştirilmesi yönünde adımlar atıldı. Sendikalar *Çalışma Komiserliği*'nin (Çalışma Bakanlığı) denetimi altındaydı. Sendikaların denetlenmesi için oldukça ustaca yöntemler geliştirildi. Örneğin parti çizgisine uymayan sendikalar bölünebiliyor, yeni sendikalar oluşturuluyordu (Rusya Demiryolu İşçileri Sendikası'nın bölünüp, Komünist Demiryolu İşçileri Sendikası'nın kurulması gibi). Sendikalar üzerinde, Rusya Sendikalar Kongresi'nin (tabi ki hükümetin denetiminde olan Kongre) kararları bağlayıcı nitelikteydi.

Sendika personeli hükümetin denetimine tabi oldu; başka yerlere atanabiliyor, görevleri kaldırılabiliyordu. Sendikaların tüm fonlarının bir merkeze toplanması mali özerkliği de kaldırdı. Sendikalar üzerinde denetim uygulayan örgütler, Halk Komiserleri Konseyi, Sovyet Merkez Yürütmesi ve Yüce Ulusal Ekonomi Konseyi idi.

Sovyetlerin durumu da farklı değildi. Aynı denetim yöntemleri kullanılıyordu; Sovyet personelini azaltma ve tayin etme (bu da bürokrasiyi kaldırma gerekçesiyle yapılıyordu üstelik), mali kaynakları denetleme, merkezi yürütmeye (yani tümüyle temsil kurumuna dayalı parlamento benzeri örgüt) tâbi kılınan yerel Sovyetler, ast-üst ilişkisi. Dahası Sovyetler, Bakanlık kararları karşısında itiraz hakkından fiilen yoksun bırakıldı. Evet, resmen bir yerel Sovyetin Bakanlık kararını reddetme hakkı vardı. Ama olay mahkemeye götürülüyor, mahkeme Bakanlığı haklı bulursa Sovyet hesap vermek zorunda kalıyordu.

Daha sonra Kronştad denizcilerinin yeni bir Sovyet toplama isteğinin neye dayandığını anlamak için bunu da göz önünde tutmalı. Leninist bürokrasi Sovyetleri denetim altına almakla kalmadı, onları kitlelerin etkisine de kapattı. Bolşe-

vik hükümetin baskı politikası da merkezileşme ve eski tip devleti yeniden tesis etme girişimlerinin bir parçasıdır. Bağımsızlığını korumak isteyen sendikalar ve işçiler kurşunla hizaya getirilecekti. Örneğin, 18 Ocak 1918'de bir kurucu meclis için gösteri yapan Menşevik işçilere 'Kızıl muhafızlar' tarafından ateş açıldı. Gene o sıralarda hâlâ Bolşevik olan Lazovski, sendika gazetesinde grev yasaklamalarının yaygın hale geldiğini açıklıyordu. Çok geçmeden Sovyetlerde muhalefet bastırılacak ve parti içindeki eğilimlere yasak konulacaktı. Ocak 1918'de Moskova Sovyeti 'Merkez Yürütmesinin' kararı ile bazı muhalif delegeler tutuklandı. Bunun üzerine Moskova'daki kimi fabrikalar, Tula delegeleri, Petrograd ve Briansk işçileri, Sovyet delegelerinin geri çağrılarak seçimin yenilenmesini istiyor, ancak teorik olarak var olan ve propagandası çok yapılan 'her an geri çağırabilme hakkı' uygulanmıyordu. 24 Ocak'ta Moskova'da yapılan bir işçi konferansının ardından, katılan delegeler tutuklandı. Bunu protesto eden Moskova fabrikasındaki işçiler ve delegeler Sovyet Merkez Yürütme'ye başvurdu. Karşılık olarak Merkez Yürütme Komitesi, muhalif delegelerin Sovyetten atılmasına karar verecekti.

İşçilerin en ufak bir grev hakkının dahi olmadığı bir 'işçi devleti', bağımsız sendikası olmayan işçi sınıfı, kısıtlı temsil haklarından bile yoksun bir 'hakim sınıf'! Proletarya diktatörlüğünün, proletarya üzerinde parti diktatörlüğüne dönüştüğü görülüyor. Daha altı ay önce kendilerine övgüler düzülen işçi sınıfı bugün kurşunlanıyordu. Kendi adını taşıyan hükümetle çatışan işçileri, 'karşıdevrimcilikle', 'sapmalarla', 'kandırılmış' olmakla suçlayanların bir düşünmesi gerekmiyor mu? Kapitalist toplumlarda işçiler için savunulan 'haklar' 'sosyalist' bir toplumda nasıl gerici olabilir? Ve Sovyetler etkisiz hale getirildikten, muhalefet bastırıldıktan, işçi denetimi çökertildikten sonra Lenin işçileri suçluyor:

> "Köylülüğe bağlı işçilerin proleterce olmayan sloganlara nasıl kapıldıklarını biliyoruz. Kaç işçi katıldı yönetim işine? Bütün Rusya'da bir kaç bin, hepsi o kadar."(21)

Leninist bürokrasi, son adımını 'İşçi Köylü Teftiş Komitesi'

ile atıyordu. Tümüyle parti-hükümete bağlı bir komisyon, işçi denetiminin, özyönetimin son kalıntılarını da yok etmekle görevlendirilecekti. *Rabkrin* adlı bu komisyonun başına Stalin'in getirilmesi, veliahtın tayin edilmesine benzemiyor mu? Stalin'in tırmanışı için geriye sayım başlamıştı. İşçi denetiminin son kalıntısı işçi milisi, düzenli Kızıl Ordu'ya dönüştürüldü, işçi köylü milisleri dağıtıldı. Artık katılımdan değil disiplinden söz ediliyordu:

"Sosyalizmin temeli olan geniş ölçekli makine üretimi mutlak ve sıkı bir irade birliği ister. Bu nasıl sağlanır? Binlerce kişinin iradesini bir kişiye tâbi kılarak."(22)

Gereken şuymuş Lenin'e göre:

"İş sırasında Sovyet Hükümeti'nin her temsilcisine sorgusuz sualsiz itaat, tek bir kişinin, Sovyet liderinin iradesine sorgusuz itaat ve demir disiplin."(23)

Hani işçi denetimi? Cevap:

"Bu şartlar altında sendikaların, işletmelerin yönetimine doğrudan müdahalesi kesinlikle zararlıdır ve hoş görülemez"(24)

Mutlak itaat ve disiplinin ardından gelenleri de biliyoruz. Taylor sistemi, parça başı ücret, üretim normları, sendikaların askerileştirilmesi ve çalışma kampları, iş disiplininden, mutlak itaatten Stalin döneminin çalışma kamplarına uzanan yol pek öyle dolambaçlı da değil! Üretici güçlerin gelişmesi, 'en büyük üretici güç insan' ve ortalama insan ömrünün 8 haftayı geçmediği Kolima Madenleri. Stalin döneminin akıldışı boyutlara varan terörizmi karşısında artık olan biteni hazmedemeyip 'Stalinizm' eleştirilerine girişenler veya hâlâ Leninist Bolşevizm adına 'bürokratik' yozlaşmaya karşı çıkmaya çalışanlar, biraz da hiç sorgusuz kabullendikleri mirası gözden geçirseler. Leninizm, Stalinizm ve bugünkü Sovyet rejiminin sorunu, Bahro'nun da belirttiği gibi hiç de sosyalizmin ideali ile gerçekliği (reel sosyalizm) arasındaki farka indirgenemez. Ortada var olan yeni bir sömürücü sınıf olarak örgütlenmiş bürokrasi, Batı'nın endüstri toplumlarından nitelikçe farklı olmayan bir toplumsal yapıdır. Hâlâ 'üretim ilişkileri', üretici güçlerle uğraşmak

isteyenlere, devletin kolektif mülkiyetinin *sui generis** bir üretim ilişkisi olduğunu hatırlatalım. Hâlâ 'geçiş döneminden' söz edenler bürokrasinin kendini yeniden üretmekle kalmayıp otokatalitik, yani kendini besleyen, genişleten bir sistem olduğuna dikkat etmeliler biraz. Devlet mülkiyetini, planlamayı sosyalizm sananlar, Nazi dönemi Alman ekonomisinin niye sosyalist olmadığını bir açıklasalar iyi olur belki. Hem Sovyet Hükümeti'nin, sosyalizmi kimden öğrenmesi gerektiğini Lenin söylemiyor mu? İşte Lenin'e göre her sosyaliste düşen görev:

> "Almanlar'ın devlet kapitalizmini incelemek, onu mümkün olduğu kadar kuvvetle uygulamak, aynen (Çar) Peter'in barbar Rusya'ya Batılılaşmayı uygulamak için barbarca yöntemlerden kaçınmadığı gibi, diktatörce yöntemler kullanmakta tereddüt etmemek."(25)

> "Evet Almanlar'dan öğrenmek. Tarihin yolu zikzaklarla ilerler. Görülüyor ki, Almanlar canavarca emperyalizmle birlikte disiplin, organizasyon ve sıkı çalışma prensiplerini en modern teknoloji, sıkı muhasebe ve denetim temelinde birleştirmişler."(26)

Düşmandan öğrenmenin tehlikelerine işaret eden Nietzsche idi yanılmıyorsak. Kendini borçlu hissederek düşmanını sevmenin bir yoludur bu. Belki de Nazi Almanya'sıyla saldırmazlık paktı imzalayan Stalin bu borcu ödüyordu. Junker-burjuva emperyalizminin devleti yerine Sovyet devletini koyun, işte sosyalizm.

Sovyet rejimindeki ekonomi planlaması, 'üretici güçler'in vesairesinden önce tartışılması gereken sorunlar var. Sovyet rejiminde çalışan kitleler yaşamlarının çoğunu kaplayan iş sürecinde en ufak bir denetime sahip midir? Planın hazırlanmasından, en ufak iktisadi işlere kadar, karar süreci kimlerin kontrolündedir? Günlük yaşantılarının en verimli zamanlarında despotik iş örgütlenmesinin hiyerarşik yapısı içinde yaşayan insanlar, yaşamlarının diğer bölümlerinde özgür olabilirler mi? Kaldı ki bu 'özgürlüğün' bile ne düzeyde olduğu biliniyor artık.

---

* Kendine özgü.

Sovyetlerin yapısı üstüne, bilimsel tarihi kuramlar isteyenler için Sovyet halkı arasında yayılan şu sözleri aktaralım:

"Sovyetler Birliği teknolojik düzeyini ilkel toplumdan, toplumsal ilişkilerini kölelikten, hiyerarşisini feodalizmden, sömürüsünü kapitalizmden, adını sosyalizmden alır."

MAHNOVŞÇİNA

1917 sonrası Rusya'da işçi denetimi ve özyönetimin yanı sıra kırsal bölgelerde de ilgi çekici bir deney yaşandı.[27] Volin'in 'Bilinmeyen Devrim' olarak adlandırdığı Mahno hareketi, başkalarının her türlü baskı ve teröre gerekçe gösterdiği şartlarda, savaş sırasında ve koylülüğün, tarımın ağır bastığı bir bölgede sürdürülen özgürlük deneyimi olarak dikkate değer. 1918 Aralık'ından 1919 Haziran'ına kadar 6 ay süreyle Ukrayna, tarihte pek sık rastlanmayan bir şekilde, kurumlaşmış siyasi iktidarın ve dışsal otoritenin bulunmadığı bir toplum gördü. Askeri gücüyle yönetmeyi aklının ucundan bile geçirmeyen, hapishaneleri ve gizli polisi olmayan, devlet imkânlarıyla propaganda yapmak şöyle dursun, sahip olduğu gücün özgür seçimi engelleyeceği endişesiyle *kendi* seçim kampanyasına sınırlama koyan, kitleleri kendine bile boyun eğmemeye çağıran bu toplumsal hareket, sosyalizmle sonsuz karşıtlık gösteriyor.

Küçük yaştan beri Liberter düşünceleri savunan ve Ukraynalı bir köylü aileden gelen Nestor Mahno'nun önderliğindeki bu hareket, 1917 sonrası etkinlik göstermeye başlamıştı. İç savaş ve dış müdahale döneminde direnişi sürdüren Mahno'nun güçleri, Bolşevikler'in Brest-Litovsk anlaşması ile Almanya'ya terk ettiği bazı bölgeleri kurtarmış ve Denikin'in ordularını yenilgiye uğratmışlardı. Resmi parti tarihi 'Kızıl Ordu'ya kahramanlık destanları düzerken bu hareketin sözünü bile etmez. Oysa Ukrayna'da Denikin'in ordusunu püskürten Mahno'nun askeri güçleriydi. Denikin Ordularının cephe gerisini çökerten, Peregonovka'daki muharebede Beyazların techizat ve cephanesini yok ederek Moskova'ya yürümesini önleyen de Mahno'nun ordusu oldu. Öyle ki, Kızıl Ordu bu sayede Karadeniz kıyılarında, Azak'a kadar hiçbir direnişle karşılaşmadan ilerleyebildi.

Mahno hareketi bu askeri başarılarla sınırlı kalsaydı, kuşkusuz pek fazla şey ifade etmezdi bizim için. (Belki o zaman Bolşevik hükümetin de tepkisini çekmezdi.) Ama askeri yönün gölgeleyemediği toplumsal hareket, özgürlük ve

özyönetimin çarpıcı örneklerini yaratmasıyla tarihi önemini kazandı. Ukrayna'da, Gulya Polye'de yaşananlar liberter hareketin en açık uygulamalarından biriydi.

Mahno hareketi ve ordusu bir bölgeyi ele geçirir geçirmez, ne olduklarını gösteriyorlardı. Her ele geçirilen yerde ilk yapılan şey büyük bir törenle bütün mahkûmların salıverilip hapishanelerin yakılmasıydı. Hapishanesiz bir toplum? "Demir disiplinli proletarya diktatörlüğü" için ne kadar ters bir durumdur bu. Ancak iktidarı ele almak, devleti sahiplenmek gibi bir kaygısı olmayan bir hareket için hapishanenin varlığı bile düşünülemez zaten. Mahnovistler'in en çok üzerinde durduğu nokta yeni bir otorite olmaktan ve böyle anlaşılmaktan kaçınmaktı. Ordunun ilk girdiği her kentte dağıtılan bildirileri bunu duyuruyordu:

"Kent halkı ve işçilerine,

Bu kent, Mahnovist Devrimci İsyan Ordusu tarafından ele geçirilmiştir. Bu ordu hiçbir siyasi partiye, iktidara veya diktatörlüğe hizmet etmez...

Ordu hiçbir otoriteyi temsil etmez. Hiçkimseye bir yükümlülük getirmeyecektir. Tek görevi işçilerin özgürlüğünü savunmaktır. İşçilerin özgürlükleri, kendilerine aittir ve kesinlikle kısıtlanamaz. Şurası bilinmelidir ki, Mahnovist Ordu onları hiçbir şeye zorlamayacak, hiçbir şey emretmeyecek veya benimsetmeye çalışmayacaktır. Mahnovistler onlara yardım edebilir, öneri sunabilir, güçlerini onların hizmetine verebilirler. Ama kesinlikle onları yönetmeye kalkışmazlar."(28)

Mahnovist hareketin savunduğu özgürlükler bildiri sayfalarında kalmıyor, özyönetim derhal uygulamaya konuluyordu. Mahnovistler ilk olarak Aleksandrovsk bölgesine yerleşme imkânı bularak tüm çalışanları derhal bir genel konferansa çağırdılar. Fabrikalarda özörgütlenmeler kurulmasını (konseyler) kararlaştıran konferansın ertesinde demiryolu, ulaşım faaliyeti gibi stratejik alanlar da örgütlenmelerin denetimine geçildi. İşçi konferansının ardından köylülerin toplantısında (280 köylü ve 20 işçi delegesi katılmıştı) askeri sorunlar tartışıldı ve kentteki yaşamın yeniden düzenlenmesine karar verildi.

Yekaterinoslav'da şartlar daha ağırdı. Çok yakınlarında mevzilenmiş olan Denikin Orduları ile çatışmalar sürdüğü gibi, toplantı yapılan yerler sürekli top ateşine tutuluyordu. Bu durumda bile baskı tedbirlerine başvurmak hiçbirinin aklına gelmiyordu.

Tarım alanında komünler ve tüketici kooperatifleri kuruldu. İlk kurulan Prokovskoe yakınlarındaki komüne "Rosa Luxemburg" adı verilmişti. Bölgenin en üst yönetim örgütü, kent ve kırdan delegelerin katıldığı periyodik bölge kongreleriydi. 23 Ocak 1919 tarihinde toplanan ilk kongre bir Mahnovist'in konuşmasıyla açıldı, konuşmacı kendilerinin yalnızca çağrı yaptığını hiçbir nüfuzlarının olmadığını bildiriyordu. Mahnovist Ordu'nun iç yapısındaki anti-otoriter yön de dikkate değer. Komutanları seçimle gelen, eşitlikçi, gönüllü birlik ve özdisiplin temelinde kurulan bu ordu askeri açıdan Bolşevik komutanların "çelik disiplinli" ordularından daha başarılıydı Beyaz Ordu karşısında. Yaklaşık olarak 20 000 gönüllüden oluşan Mahnovist güçler bütün aksaklıklarına ve askeri yöne verilen öneme rağmen (ki unutmamak gerek ne kadar özgür ve eşitlikçi de olsa askeri bir örgütlenme Mahno'nun istediği özgür toplum yapısına uygun düşmez) bir otoriteye dönüşmemek için çaba gösterdiler.

Özyönetim toplumun her alanını kapsadı. Bolşevikler planlı ekonomiyi ve disiplini öğretecek bir eğitim için uğraşırken Mahnovistler İspanyol anarşisti Francisco Ferrer'in *Escuela Moderno*'sundan (Modern Okullar) esinlenerek anti-otoriter eğitim denemeleri yaşıyorlardı. Bu arada açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunan Petrograd'a bu bölgeden tahıl gönderildi. Dikkate değerdir ki, Bolşevik rejimin kontrolünde olan yerlerde, köylülük şehirlere yiyecek yardımı yapmayı reddediyordu.

Mahno hareketinin etkisindeki bölgelerde var olan siyasi özgürlükler, Bolşevik Hükümet'le karşılaştırıldığında çok anlamlıdır. Hareketin neredeyse bir anayasa metni gücündeki kararında şunlar söyleniyordu: (29)

"1- Bütün sosyalist partiler, örgütler ve eğilimler fikirlerini, görüşlerini, teorilerini sözlü ve yazılı olarak serbestçe yayma

hakkına sahiptir. Basın ve söz özgürlüğü hiçbir şekilde kısıtlanmayacaktır.

Not: Askeri yazışmaların yayınlanması güvenlik durumunda sınırlandırılabilir.

2- Bütün parti, örgüt ve eğilimlere sınırsız özgürlük tanınırken, çalışan kitleler üzerinde bir siyasi otorite kurma yönünde hiçbir girişime izin verilmeyecektir. Zira bunun propaganda ve düşünce özgürlüğüyle bir ilgisi yoktur."

Nitekim, Mahnovist hareketin etkin olduğu sürede tüm siyasi akımlar varlık gösterebilmiş ve hiçbir baskıyla karşılaşmamışlardır. Yukarıdaki metinde de görüldüğü gibi tedbir alınan tek husus vardır. Mahno ve ordusu gizli "devrimci komiteler" gibi otoriter girişimlere (ve tabi ki Bolşevikler'den başkası değildir buna kalkışanlar) hiçbir zaman müsamaha göstermemişlerdir. Dahası, Mahnovistler güçlü konumlarını dengelemek üzere kendi kendilerine karşı tedbir almaktan bile çekinmeyeceklerdi. Bölge kongresi için delegeler seçilmeden önce toplanan Mahnovist Ordu Konseyi özgür seçimlerin etkilenmemesi için hiçbir seçim kampanyası yürütmemeyi kararlaştırdı. (Diğer akımlar için bir kısıtlama konulmamıştı.) Bu karar üzerine gelip kendisini "uyaran" bir Sol SR'in endişelerini anlatır, o sıralarda Mahno hareketinde etkin bir yeri olan Volin. "Pratik" ve "gerçekçi" düşünen bu kişi, seçim kampanyasına girişmelerini aksi takdirde Monarşistler'in ve burjuvazi taraftarlarının seçilebileceğini söylediğinde Volin' in verdiği karşılık şudur:

"Bu koşullarda, bir sosyal devrimin tam ortasında bile çalışan kitleler kongrelerine monarşist ve burjuva delegeleri gönderirlerse, bütün hayatımız boyunca yaptıklarımız boşa gitmiş demektir. O zaman şu masamdaki tabancayla beynimi dağıtmaktan başka yapacak bir şey kalmaz."(30)

Ne var ki, bu hareketin yarattığı ikili iktidar şartları pek uzun sürmez. Başlangıçta Mahnovistler'in gücünü gören Leninistler uzlaşma yolunu arayacaklardır. Aleksandrovsk bölgesinde Bolşevik partisi, Mahno ile pazarlığa oturmak ister ve yetki alanlarının paylaşılmasını önerir, Mahno yanaşmayınca çaresiz geri çekilirler. Ancak tabandan gelişen bir liberter hareketin parti diktatörlüğünü de tehlikeye soktuğu-

nu gören Bolşevikler, "sapmalara" uyguladıkları alışılmış yöntemle saldırıya geçeceklerdir.

O sırada Ukrayna'da, Mahnovist Ordu'nun etkinliği altındaki bölgede 4. Bölge Komitesi toplanmak üzeredir. Mahno kongreye Kızıl Ordu temsilcilerini de davet eder. 4 Haziran'da Kızıl Ordu davete garip bir şekilde karşılık verir, kongreyi yasadışı ilan edip delegelerin tutuklanması için harekete geçer. Kızıl Ordu birlikleri Mahnovistler'e saldırmaya başlar. İlk saldırılardan birisi "Rosa Luxemburg" komününedir. Bir yıl önce "sosyal demokrat" akrabaları Rosa Luxemburg ve arkadaşlarını katlederken demokratik tavırlarla seyreden Bolşevikler, şimdi onun adını taşıyan komünü yok ederek görevlerini tamamlarlar. Mahno güçlerinin geri çekilmesinden birkaç gün sonra Denikin'in Beyaz Ordu'su gelir ve Bolşevikler'in başlattığını sürdürür. 1920 Ekim'inde Wrangel'in Beyaz Ordularının saldırıya geçmesi Bolşevikler'in rahatını kaçıracaktır. Tekrar Mahno'nun yardımını isterler ve anlaşmaya çağırırlar. Mahno tek bir şartla Bolşevikler'le ortak savaşmayı kabul eder. O sırada hapiste olan tüm anarşistlerin salıverilmesi. Bir ay sonra Wrangel püskürtülür ve tabi Bolşevikler'in Mahnovistler'e ihtiyacı kalmaz. 25 Kasım'da zafer kesinleşince Kızıl Ordu ile birlikte savaşan Mahnovistler tutuklanır. Bu temizlik işini Kızıl Ordu ve Çeka birlikte yürütür. Operasyon Mahnovistler'le sınırlı kalmaz, çoğu liberter tutuklanır. Volin, Aaron-Fanya Baron, Fleshin, Mraçni, Dolenko, Davor ve daha birçoğu tutuklandığında Maksimov ve Yarçuk, Harkov'da hapistedir. Bu terör dalgasına karşı Emma Goldman eğitim komiseri Lunaçarski ve sosyal yardım komiseri Kollontay'a başvurur. Her ikisi de üzüntülerini bildirir ancak hükümete karşı çıkmanın pek "politik" bir davranış olamayacağını belirtirler. Birkaç ay sonra ise Kollontay "işçi muhalefetini" örgütlemeye girişecek ve bütün icazetli muhalefetine rağmen partinin tepkisiyle o da tanışacaktır. Tolstoy yanlısı pozitivistler dahi hapistedir. Eylül 1921'de Lev Çorni ve Fanya Baron kurşuna dizilir. Birçoğu sürgünde ve hapistedir. İktidarını sağlamlaştıran karşıdevrim, özgürlüğün en coşkulu savunurlarından almaktadır devrim günlerinin intikamını.

NOTLAR

1. Aktaran Victor Serge, *Kronstadt 1921*, Solidarity Press.
2. E.H. Carr, *The Bolshevik Revolution*, cilt 2.
3. V.İ. Lenin, *Nisan Tezleri*, 8 Haziran 1917, syf. 201.
4. Ayrıntılı bilgi için bkz. Leon Troçki, *Hayatım*.
5. Paul Avrich, *Russian Anarchists*, syf. 184.
6. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler*, "Rusya Madencileri 2. Kongre Raporu", cilt 32.
7. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 21.
8. Paul Mattick, *Marxism: Last Refugee of the Bourgeoisie* (Marksizm: Burjuvazinin Son Sığınağı).
9. V.İ. Lenin, *Seçme Eserler*, "Yaklaşan Felaket" (İngilizce basım), cilt 2, syf. 211.
10. V.İ. Lenin, *Seçme Eserler*, "Bolşevikler Devlet İktidarını Koruyabilir mi?", syf. 365.
11. A.g.e.
12. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler* (İngilizce basım), cilt 25, syf. 474.
13. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler*, "Rus Devrimi'nin 5 Yılı", cilt 33, syf. 460.
14. A.g.e, aynı yer.
15. V.İ. Lenin, *Seçme Eserler*, "Sendikalar Üzerine", cilt 2, syf. 189.
16. A.g.e, syf. 183.
17. Bkz. E.H. Carr, *The Bolshevik Revolution*, cilt 2.

Kaplan, *The Bolshevik Ideology and Ethics of Labour* (Bolşevik İdeoloji ve Emek Ahlâkı).

Maurice Brinton, *Bolsheviks and the Workers Control* (Bolşevikler ve İşçi Denetimi).

18. Aktaran: Kaplan, syf. 124.
19. Tolkovyi Slovar, aktaran: Kaplan, syf. 138.
20. A.g.e, aynı yer.
21. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler*, "Madenciler Kongresi Raporu", cilt 32.
22. V.İ. Lenin, *Seçme Eserler*, cilt 7, syf. 504.
23. A.g.e.
24. Bolşevik Parti 11. Kongre kararı, "NEP Döneminde Sendikaların Rolü".
25. V.İ. Lenin, *Toplu Eserler* (Rusça baskı), cilt 22, syf. 99.
26. A.g.e, aynı yer.
27. Mahno için bkz. Daniel Guerin, *Anarchism*.

Arşinov, *Mahnovşçina -Ukrayna Anarşist Hareketi*, Kaos Yayınları.

Volin, *Unknown Revolution* (Bilinmeyen Devrim).

28. Volin, a.g.e.
29. Volin, a.g.e.
30. Volin, a.g.e.

RUS DEVRİMCİ HAREKETİNDE DENİZCİLER

1904-1906 DÖNEMİ

Rus devrimci hareketinin tarihinde donanma olağanüstü bir rol oynadı. 1905 Devrimi'nde silahlı mücadeleye ilk denizciler başladı ve en son onlar bıraktı.

Belirli bir siyasal niteliği bulunmamakla birlikte, denizcilerin kesinlikle devrimci bir potansiyel taşıyan ilk isyanları 3-4 Kasım 1904'te Sıvastopol'da gerçekleşti.

Özel izin olmadan kışla dışına çıkışların aniden yasaklanması nedeniyle çıkan isyanda denizciler, filoya bağlı kışlalara, Askeri Deniz Mahkemesi binasına ve subay lojmanlarına saldırdılar. İsyan, *Merkurya* zırhlısından açılan top ateşiyle bastırıldı. İsyancılardan 36'sı 5 Ocak 1905'te Sıvastopol Askeri Deniz Mahkemesi'nde yargılanarak kürek cezası ve disiplin taburuna sürgün gibi çok ağır cezalara çarptırıldılar.

Bu isyan, Karadeniz Filosu tarihinin devrimci dönemine atılan ilk adımdır adeta.

1905 yılı, denizci isyanları bakımından hayli zengin bir yıldır (devrimciliğin tanımındaki muğlaklığın da giderek azalmaya başladığı 1906 yılı da böyledir). 1905'te Karadeniz Filosu en ateşli dönemini yaşarken, Baltık Filosu 1906'da çok büyük bir etkinlik gösterir.

Karadeniz'de isyan dönemi tam anlamıyla 27 Haziran 1905'te *Potemkin Tavritçeski* zırhlısının ayaklanmasıyla başlar. 30 Haziran 1905'te *Georgi Pobyedonossyets* zırhlısının mürettebatı, 2 Temmuz'da da eğitim gemisi *Prut*, Potemkin'i desteklemek için ayaklanır. *Potemkin Tavritçeski* 11 gün sonra Romanya limanı Köstence'dedir. *Georgi Pobyedonossyets*'de isyan hali 1 gün, *Prout*'da 3 gün devam eder.

Hükümet kitlesel tutuklamalar yapar. Sadece Sıvastopol'da Temmuz ayında bin denizci tutuklanır.

Bu tür uygulamalar denizcileri mücadelelerinden vazgeçireceğe benzemez. Ekim 1905'te Kronştad denizcileri ayaklanır. 25 Kasım'da, 11 savaş gemisinin yer aldığı büyük bir

isyan patlak verir. Tüm bu gelişmeler denizcilerin moralini daha da yükseltir. Hareket vahşice ezilse de, isyancılar boyun eğmez. Ayaklanma inisiyatifi Baltık Filosu'na geçer: Sadece 1906 Temmuz'unda Sveaburg'da -ayaklanma buradan bütün adalara yayılır- Helsingfors'da ve Kronştad'da (ikinci kez) olmak üzere üç ayaklanma gerçekleşir. Ayrıca Reval'de *Azov* zırhlısı ayaklanır.

Uzayıp giden bu ayaklanmaların nedenleri nelerdir? Öyle görünüyor ki, Rusya'ya özgü ekonomik ve politik şartların yanı sıra, Rus denizcilerinin içinde bulunduğu özel şartların da ayaklanmalarda rolü vardır.

Bunlar arasında en başta, denizcilere dayatılan çok katı ve saçma bir disiplin anlayışını kaydetmek gerekir, şöyle ki; denizciler ne tam olarak haklarını ne de onlara getirilen kısıtlamaları biliyorlardı, her şey subayların keyfine bağlıydı ve çoğu durumda subaylar, astları insan yerine bile koymuyorlardı. Aydınlanmamış soylular arasından[1] özel statüyle silah altına alınmış denizci subaylarının ahlâki düzeyleri çok düşüktü. Dönemin Rus basını şu olayı buna örnek olarak gösteriyordu: Kronştad'da bir subay, oldukça bitkin görünen genç bir gemici tayfasına rastlar ve ona "Beni tanıyor musun?" diye sorar. Tayfa "Evet ekselansları," diye cevap verir. Subay "Adımı bilmiyor musun?" diye devam eder. Tayfa "Hayır ekselansları," diye cevapladığında, subay "Şimdi kendimi tanıtacağım" der ve tayfanın yüzüne bir yumruk atar. Sanki astların yaşamının subayların insafına kalması normal bir şeymiş gibi. "Astların insanlık onuruna saygı" gösterilmesine ilişkin yasaya rağmen, subaylar insanlık onuruna aykırı fiziki cezaları uygulamaya devam ediyorlardı. *Potemkin* zırhlısı mürettebatı Romanya'da Christian Rakovski'ye, aralarından bazılarının, aldıkları darbeler nedeniyle kulak zarlarının patlamış olduğunu anlatıyorlardı.

Bunun yanı sıra, devrimci propagandadan etkilenmiş vasıflı işçiler, teknik zorunluluklar nedeniyle silah altına alınıyorlardı. Bu olay ülkenin genel durumunda olduğu gibi, de-

1. Aydın sınıfı aynı zamanda soylular sınıfının en yoksul ve mülksüzleştirilmiş kesiminde şekillendi ve 19. yy. sonlarına doğru halkın vergileriyle zenginleşti.

nizcilerin ayaklanmalarında da ağır basan ve kendini genç proletaryanın kişiliğinde özbilinçlenme şeklinde gösteren bir rol oynadı. Komuta kademesinin bayağılığı, akıl almaz vahşeti ve aptallığı sadece ateşi körüklüyor, subaylara ve onların pervasız yönetimine karşı düşmanlık git gide artıyordu.

Karadeniz Filosu Komutanı Amiral Çuhanin'in 29 Nisan 1905 tarih ve 184 no'lu talimatnamesi ile Sıvastopol'un bazı cadde, sokak ve bulvarlarında denizcilerin gezmesi yasaklanıyor ve yasağa uymayanlara hapis cezası getiriliyordu. Talimatnamenin resmen yayınlanmasından birkaç gün sonra, Arthur Limanı'ndan dönen birkaç malûl gemici, Sıvastopol Kuşatması'nda (1855) ölenlerin anıt mezarının bulunduğu İstoritçeski Bulvarı'nı gezerken bir subaya rastladılar. Subay onları bu bulvarın *nijni tiçni*'lere (rütbesiz askerlere) yasak olduğu konusunda kabaca uyarınca, tayfalardan biri "Kanımızla suladığımız bu topraklarda gezmeye hakkımız yok mu?" diye sorarak subaya karşılık verdi. Subay bu soruyu birkaç tokatla cevapladı... Benzer olaylar sık sık yaşanıyor ve subaylarla astlar arasındaki uçurum her geçen gün daha da derinleşiyordu.

Git gide artan itaatsizlik eğilimleri, gözü dönmüş subayları iyice çileden çıkartıyor, astlar ise tersine devrimci propagandanın etkisiyle gün be gün daha da bilinçlenip sağlamlaşıyorlardı. Potemkin zırhlısı tayfalarından Reznıçenko anılarında, bu duruma denk düşer mahiyette şöyle bir olay anlatıyordu: Bir gün bir *massovka* (dönemin Rusya'sında yasadışı mitingler böyle adlandırılıyordu) için bir araya gelen denizciler, bir subayın komutasındaki bir devriye tarafından durdurulurlar. Denizcilerden biri subaya "Ne istiyorsunuz ekselansları?" diye sorar. Subay "Dağılmanızı emrediyorum" deyince, denizci "Fakat ekselansları, biz burada herhangi bir suç işlemiyoruz" diyerek karşılık verir. Buna karşılık subay "Dağılın, yoksa silah kullanırız" diye üsteler. Aynı denizci, subaya "Silahınızı dilediğiniz gibi kullanabilirsiniz, zira kimse size itaat etmeyecek. Eğer bugün ben buradaysam, belki yarın sizin komutanız altındaki bir devriyede olurum ve eğer bugün yaptığınız gibi, bana, arkadaşlarıma silah çekme emri

verirseniz, silahımı önce size doğrulturum." deyince, subay tek kelime etmeksizin devriyesiyle birlikte çekip gider.

Ayrıca bu iki karşıt grup arasındaki mücadelede moral ve kültürel üstünlüğün tayfalara ait olduğunu görmek gerekir. Subaylar sosyetik ve sefih bir hayat sürerken, tayfalar büyük bir ilgiyle politik ve kültürel meseleler üzerine eğiliyorlardı. Sınıfları uğruna ölmesini bilen gerçek kahramanların nasıl yetiştiğini anlamak için tayfa Matyuçenko'nun Potemkin ayaklanmasında yazmış olduğu son mektubu anlamak yeterlidir: *"İdam kararı bugün, birazdan infaz edilecek. Bir devrimciye yaraşır şekilde, gerçek uğruna ve mertçe ölüyorum. Elveda!"*

Matyuçenko bir istisna değildi; Rus halkı böylesi bir ruh haline sahip sayısız proleter yarattı. Eğitim gemisi Prut'un tayfalarından Petrov da bunlardan biriydi; komutanlardan biri, Duma milletvekillerinin seçim vaatlerinde olduğu gibi, Petrov'a eğer arkadaşlarını ihbar ederse kendisini affedeceğini vaat ettiğinde, Petrov bunu öfkeyle reddetti ve üç arkadaşıyla birlikte 24 Ağustos 1905'te Sivastopol'da kurşuna dizildi.

Subay Daşkeviç Gorbatski, 2 Mart 1906'da Karadeniz Filosu komutanına şunları yazarken tehlikenin farkındaydı:

> "Sayın ekselansları, 15 Kasım'da kızıl bayrağı açan tüm filo *nijni tiçni*'leri (rütbesizleri) ve Otçakov, Pantelimon ve öteki gemilerin teknisyenlerini nasıl dağıttıysanız, ayaklanmaya dolaylı yoldan iştirak etmiş tayfaları da dağıtınız. Sayın ekselansları, aşağıda adları bulunan tayfalar, filoya hastalık yayan birer mikrop yuvasıdırlar. 15 Kasım'daki eylemleriyle kendi kendilerini açığa çıkaran denizciler, filodan ayıklanarak memleketlerine geri gönderilseydi çok daha iyi olurdu. Artık filoda onlara yer yok. Bu bilinçli ve kindar ayaktakımını yeniden ayaklanma hatasından ancak ölüm alıkoyacaktır."

Ayaklanmaların nedenleri arasında denizcilerin maddi açıdan içinde bulundukları güçlükleri de saymak gerekir. Aldıkları ücretler, beslenmelerine ve giyinmelerine yetmiyor, özellikle geçindirecek bir ailesi olanlar için tamamen yetersiz kalıyordu. Dağıttıkları bildirilerde Rus tayfaların, Rus-Japon savaşı sırasında maddi açıdan, Japon tayfalardan

daha kötü durumda olduğunu vurguluyorlardı. Japon devleti kişi başına 56 ruble veriyorken, Rus devleti 24 ruble veriyor, buna karşılık; Japon Donanma Komutanı Amiral Togo yılda 5600 ruble alırken, Rus Filosu 1. Amirali Büyük-Dük Aleksey yıllık 108000 ruble maaş alıyordu. Sonuç itibariyle tayfalar soyup soğana çevrilmelerinden subayları sorumlu tutuyorlardı. Demek ki tayfalara verilen çürümüş etin, o gün doğrudan Potemkin zırhlısının ayaklanmasına neden oluşu bir tesadüf değildi.

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'yle ilişki içindeki Yekaterina II zırhlısının mürettebatı tarafından yazılan yasadışı bir bildiride şu talepler göze çarpıyordu:

1. Askerlik hizmetinin 3 yıla indirilmesi. (O dönem askerlik süresi 7 yıldı.)
2. Tatbikatlar ve eğitim çalışmaları dahil işgününün tam olarak belirlenmesi.
3. Ailelerin geçimine yetecek miktarda maaş.
4. Hastalık ve iş kazalarına karşı sigorta.
5. Mürettebatın beslenmesi için tahsis edilen paranın kullanımı üzerinde denetim hakkı.
6. Ahçıların mürettebat arasından ve mürettebat tarafından seçilmesi.

Ayrıca siyasi talepler arasında: 1- Subay ünvanlarının ve selamın kaldırılması. 2- Tayfaların adli mahkemelerde yargılanması. 3- Askeri mahkemelerin bileşiminde subayların yanı sıra, tayfaların kendi aralarından ve kendilerinin seçtikleri üyelerin de yer alması; ve bu üyelerin subay üyelerle aynı haklara sahip olması. 4- Bütün mürettebatın topluca subayları mahkemeye verme hakkının tanınması.

Denizciler arasında Sosyal Demokratlar, Sosyalist Devrimciler, Anarşistler gibi çeşitli siyasi kesimler tarafından propaganda faaliyeti yürütülmüş olmakla birlikte en sistemli çalışma, bir Denizciler Merkezi örgütlemiş olan Sosyal Demokrat Parti'nin Krime Seksiyonu tarafından yürütülen çalışmaydı. Sosyal Demokrat Parti, aralarında Matyuçenko ve bazı Potemkin zırhlısı isyancılarının da bulunduğu oldukça iyi örgütlenmiş bir gruba sahipti. Ancak özellikle belirt-

mek gerekir ki, dönemin Rus denizcileri, farklı siyasi programlar arasındaki ince ayrımları pek de fark edemeyen, Çarlık karşıtı, antifeodal ve antikapitalist insanlardı. Potemkin isyanından sonra, Sosyal Demokratlar'ın yayın organı *Iskra* ile Sosyalist Devrimciler'in periyodik yayını *Revolutzionaya Rossia* arasında, partilerin filodaki güç üstünlüğü konusunda bir polemik başladı. Matyuçenko Paris'e göç ettikten sonra bu konuyla ilgili olarak; aslında hiçbir partiye üye olmadığını (başından beri Sosyal Demokrat Parti'nin üyesiydi) çünkü, henüz farklı programlar arasında yönünü tayin etmemiş olduğunu, bununla birlikte hükümete karşı etkili mücadeleyi kim yürütüyorsa hepsine katıldığını yazıyordu.

Matyuçenko, Paris'te anarkosendikalist bir gruba üye oldu ve bu sıfatla gizlice Rusya'ya döndü. Orada tutuklandı ve asıldı.

1917 DÖNEMİ

Çarlığa ve feodal-burjuva rejime karşı verdikleri silahlı mücadelede fiziken yenilmiş olmakla birlikte denizcilerin inançları sarsılmadı; geleceğe olan güvenlerini ve tez zamanda ölülerinin intikamını alabileceklerine yönelik umutlarını asla kaybetmediler. Tayfalardan Çastnik, 1905 Kasım isyanından sonra, Gladkov ve Antonenko adlı iki tayfa ve Schmidt adlı bir teğmenle birlikte kurşuna dizilirken, düşman karşısında bu inancı şöyle dile getiriyordu: *"Şimdi siz bizi öldürüyorsunuz. Yakında, birkaç gün bilemediniz bir sene sonra, daha kötüsüne değilse bile aynı şeye siz maruz kalacaksınız. İntikamımız alınacak."* (İddianame özeti)[2]

Rus denizcileri böylesi bir devrimci geleneğe sahipti; bu gelenek 1905-1906'yı izleyecek olan gericilik dönemi boyunca da sürüp gitti. Savaş sadece denizcilerin devrimci bilinçlerini pekiştirmeye yaradı. Resmi verilere göre:[3] *"Baltık Filosu'nun ilk mürettebatından oluşan tüm tayfalar, denizci tabur-*

---

2. Voronitzi'ye göre; kurşuna dizilenlerin kim olduğu bilinmiyor.
3. Svodka Agenturnih Svedeni; Baltık Filosu'na bağlı gemilerdeki durum hakkında, gizli ajanların Haziran 1915 itibariyle hazırladıkları rapor.

larının uğradıkları kayıpları telafi etmek için cepheye gönderildiklerinde, politik sakıncalarından dolayı 1915 Temmuz'undan beri polis gözetimi altındaydılar." Bu tayfalar Riga cephesine geldiklerinde ordunun dağılmasında önemli bir rol oynayacaklardı.

Savaş boyunca, özellikle 1915'ten başlayarak denizciler arasında, Sosyal Demokratlar'ın askeri örgütlülükleri, Sosyalist Devrimciler (enternasyonalist Sol kanat), Anarşist Komünistler'in Kuzey Grubu, Tolstoycular ve farklı dini mezhepler tarafından, çok başarılı bir çalışma yürütüldü.[4] Bütün korkunçluğuyla süregiden savaş, cephelerde uğranılan yenilgiler, başta kırsal kesim olmak üzere tüm ülkenin içinde bulunduğu kritik durum (denizciler ailelerinden aldıkları mektuplar sayesinde kırdaki durumdan haberdardı) ve devrimci propagandanın etkisiyle denizcilerin politik gelişimi hızlı bir ivme kazanıyordu.

Öte yandan denizcilere yönelik savaştan önceki katı ve insanlık dışı disiplin uygulamaları devam ediyordu. Tüm bunlar filonun nasıl bir ruh hali içinde devrime girdiğini açıkça gösteriyor.

Kronştad'da ilk devrimci fırtına özellikle çok şiddetli oldu. Tayfalardan biri Sovyetlerin bir toplantısı esnasında, cepheden dönmüş bir delegasyona "ama aynı zamanda geçmişin bütün pisliklerini de silip süpüren çok sert bir fırtına esti burada," diyerek durumu izah ediyordu.

Kronştad'da hüküm süren zindan rejiminin kurucusu Savunma Komutanı Amiral Virren, denizcilerin kendiliğinden isyanının ilk kurbanı oldu. Onun öldürülmesiyle birlikte denizciler Petrograd Devrimi'ne yeniden başladılar. Bu olayın akabinde Virren'in asıl işbirlikçisi Amiral Butakov, filoya bağlı 40 kadar subay ve 236 astsubay ile birlikte tutuklandı ve Kronştad hapishanelerine kapatıldı.

Filo ve Kronştad garnizonu, geçmişin karanlığını silmek için, komuta kademesinin seçilebilirliği prensibini uyguladı.

"Biz tayfalar ve askerler eski rejimin idaresi tarafından sadece kol kuvvetiyle çalıştırılıyorduk, bize beynimizle çalışmamız

4. Papaz Valentin'in Sivastopol savunma hattı gemisinden bildirdiğine göre.

öğretilmiyordu. Sizin tehditleriniz (burada ilk Geçici Hükümet' in Savaş ve Donanma Bakanı Guçkov'a gönderme yapılıyor) adresini şaşırıyor... Kronştad'da biz, bu basit kavrayışımızla düşündük ve onbaşılardan savunma komutanına kadar kendi üstlerimizi kendimiz seçtik. Eğer isterseniz yanımıza gelir, gücümüzü görebilirsiniz. Size teminat veriyorum ki, askeri yeteneğimiz 1 Mart öncesine göre çok daha üstündür. Savunma Komutanı General Gerasimov, halkın özgürlüğünü temsil eden sıradan bir tayfanın size söylediği ve söyleyeceği şey budur."

Seçilebilirlik prensibinin bu savunusu 25 Nisan 1917 tarihli Kronştad gazetelerinde yayınlandı.

Filonun biçimsel olarak da demokratikleştirilmesini isteyen Kronştad, esasen filo ve savunma garnizonu içinde, subayların otoritesini sembolize eden apoletlerin kaldırılmasında ilklerden biri oldu. Bakan, filo tayfaları tarafından öldürülen Amiral Neplin'in yerine geçen Amiral Maksimov'u bu fiili uygulmaya resmi bir kılıf bulmakla görevlendirdi. Amiral Maksimov şu talimatı yayınladı: "Askeri üniformalar görünüş itibariyle eski rejimi hatırlatıyor. Bütün birliklerde apoletlerin kaldırılmasını ve yerine, örneği daha sonra gönderilecek olan şeritlerin konulmasını..." İki gün sonra, 30 Nisan 1917'de bakan, filoda apoletlerin kaldırıldığını bir talimatla resmen ilan etti. Bununla birlikte orduda apoletlerin kaldırılmasını isteyenlere karşı sert müeyyideler uygulanıyordu.

Gerek cepheden, gerekse iç bölgelerden gelen çeşitli delegasyonların toplandığı Kronştad kısa sürede, adeta devrimci bir kâbe durumuna geldi. Kronştad'ın bu denli ünlenmesinde kısmen burjuva basınının da payı vardı. Bu basın, bölücülük, devlet karşıtlığı ve anarşist eylemler yapmakla suçladığı Kronştad'dan ironik olarak *"Kronştad Cumhuriyeti"* diye söz ediyordu. 26 Mayıs 1917 tarihinde yapılan Kronştad Sovyeti toplantısında alınan kararın da burjuva basınını çileden çıkardığını ekleyelim, ki bu karar bundan böyle bütün iktidarı Kronştad Sovyeti'ne veriyordu.

Bütün ülkede Sovyetlerin iktidarı için mücadelenin müjdecisi olan bu karar, şu şekilde kaleme alınmıştı:

"Kronştad şehrinde iktidar bundan böyle yalnızca işçi, asker

ve temsilciler sovyetinin ellerindedir, tüm ülkeyle ilgili işler için Geçici Hükümet ile onlar ilişki kuracaktır.

Kronştad şehrindeki bütün idari kurumlar icra komitesi üyeleri tarafından ele geçirilecek, gerektiğinde bu komite sovyet delegeleri arasından seçilecek yeni üyelerle belli bir oranda genişletilecektir." İdari kurumların kadroları, belli oranlarda farklı siyasi fraksiyonlar arasında dağıtılacaktır. Her fraksiyon kendi temsilcisinin faaliyetinden sorumlu olacaktır.

İşçi, asker ve temsilciler sovyeti başkanı; Delege Lamanov
Sekreter; Prisselkov"

Bu karar, 211 üyeden 41 red ve 1 çekimser oya karşı 169 oyla kabul edildi.(5)

Kronştad Sovyeti'nin bu kararı beklenmedik bir gürültü kopardı. Geçici Hükümet ve büyük basın *Kronştad Cumhuriyeti*'ni taşkınlıkla, çizmeyi aşmakla ve özellikle, disiplinsizlikleriyle Kuzey cephesini parçalanmaya sürükleyip, stratejik ve kritik durumdaki Petrograd'ın devrimcileşmesine yol açmakla suçlayarak kara çalmaya başladı.

Bu vaveyla gerek cephenin, gerekse taşranın en ücra köşelerine kadar ulaştı. Ancak karalama kampanyası bu kampanyayı yürütenlerin umduklarının aksine bir sonuç yarattı.

Kronştad'a gelen her delegasyon, Kronştad'ın ruhu, coşkusu ve işçi demokrasisine bağlılığıyla fethediliyordu. Gözlemciler sadece gemileri ve kışlaları değil, aynı zamanda fabrikaları ve şantiyeleri de ziyaret ediyor ve izlenimlerini yayınlıyorlardı. Kuzey cephesi delegasyonu izlenimlerini şu şekilde dile getiriyordu:

"Arkadaşlar, tüm birliklerde, Kronştad'da tam bir anarşinin hüküm sürdüğü, Petrograd yollarının düşmana açıldığı, savunmanın yerle bir edildiği söylentisi dolaşıyor. Bu yöntemle Kronştad'a olan güvenimizi sarsmayı deniyorlar. Biz, Kronştad'da, devrimin merkezinde, neler olup bittiğini yerinde gözlemlemek için seçilen delegeler, burada örnek bir düzenle karşılaşmış olduğumuzu, büyük bir sevinçle siperdeki kardeşlerimize bildiriyoruz. (5 Mayıs 1917 tarihli Kronştad gazeteleri)"

---

5. O dönem Sosyalist Devrimciler, Bolşevikler ve partisizler, Kronştad Sovyeti'nin üçte birini teşkil ediyorlardı.

Askerler ve denizciler Kronştad'ın [illegible] Sovyet iktidarına sonsuz saygı duyuyorlardı. Sovyet onların biricik yol göstericisiydi. politik düzenle ilgili sorunlar kadar ahlâkı düzenle ilgili sorunları da kesin çözüme bağlıyordu: 17, 18 ve 19. birleşiminde Sovyet, alkollü içkilerin tüketimini yasaklama kararı aldı. Dönemin doğrudan tanıklarına göre, bu karar tam zamanında alınmış ve uygulanmış, denizci kitleler tarafından benimsenmiş bir karardı.

Kronştad Sovyeti, Kronştad *Veçe'si*[6] olarak adlandırılan Yakornaya Meydanı'yla sürekli irtibat halindeydi. Burada her akşam büyük mitingler düzenleniyor ve güncel sorunlar özgürce tartışılıyordu. Kimi tanıklıklara göre, konuşmacılardan en radikal olanları, işçi ve denizci Kronştadlılar'dı; Kronştad'ın popülaritesini kaybetmemek ve Yakornaya'daki genel havaya uymak için gerekliydi bu. Genellikle Bolşevik, anarşist ve Sosyalist Devrimci konuşmacıdan yana olmak orda çoğu insan açısından büyük bir prestij vesilesiydi. Kronştad *Veçe*'si diye adlandırılan Yakornaya Meydanı her türlü düşünceye son derece açık olması ile adeta siyasi barometre rolü oynuyor, özellikle partiler taktiklerini Yakornaya'daki havaya göre belirliyorlardı.

Ülkedeki ve birliklerdeki durumu oldukça iyi gözlemleyen Kronştad, Petrograd'la sürekli irtibat halindeydi. Acil bir karar gerektiren durumlarda, bilgi almak için Petrograd'a delegeler gönderiyor, buna karşılık Petrograd da her bir girişiminde denizcilerin aktif desteğini almak için Kronştad'a bir delegasyon gönderiyordu. Özellikle Temmuz'dan Ekim'e kadar geçen sürede Kronştadlılar, Petrograd'ın bu yönlü taleplerini asla geri çevirmediler.

3 Temmuz'da 2000'den fazla silahlı denizci Petrograd sokaklarına dökülüp, başkent burjuvazisine korku salarcasına bir gövde gösterisi yaptı. Ekim'de Helsingfors ve Baltık Filosu'nun diğer üsleri gibi Kronştad da Neva Irmağı ağzına isyanın gelişiminde çok önemli bir rolü olan savaş gemileri gönderdi. Troçki, "Rus Devrim Tarihi" adlı kitabında şöyle

---

6. Veçe; Rus şehirleri olan Pskov ve Novgorod halkı arasındaki serbest ticaret birliği. (Sözcük burada farklı görüşten insanların bir araya gelip tartıştıkları yer, bir tür serbest kürsü anlamında kullanılıyor. ç.n.)

diyordu: "İsyan planları içinde, Smolni,[7] Baltık Filosu denizcilerine büyük umutlar bağlıyor ve onları güçlü bir askeri eğitimle proleter çözümler üreten savaş müfrezeleri olarak görüyordu." (cilt 4, syf. 304)

Ekim'in başında ayaklanmanın gidişatı açısından çok büyük bir öneme sahip olan, hükümet yanlısı Telgraf Ajansı, Devlet Bankası ve başka bazı stratejik noktaları işgal eden de yine bu denizcilerdi.

İç savaşın bütün cephelerinde savaşan ve yeni rejimin sağlamlaştırılmasına aktif olarak katılan yine bu denizciler ve onların askeri müfrezeleriydi.

Temmuz ayaklanmasının yenilgisinden sonra, devrimin Sol kanadının zafer kazandığına inanan Geçici Hükümet, ilk misillemelerini Kronştad'a yöneltiyor ve Kerenski, 7 Temmuz 1917'de Kronştad Sovyeti'ne aşağıdaki mesajı gönderiyordu:

> "Başlangıcından beri, Alman ajanlarının etkisi altındaki Kronştad Ayaklanması ve Baltık Filosu'na bağlı bazı gemilerdeki ayaklanmaların, insanları devrim ve vatanın güvenliği adına tehlikeye sürüklediği görüldü. Yiğit ordumuz, büyük sıkıntılar pahasına düşmanla kahramanca savaşıyorken ve filomuz demokrasiye tam bir bağlılık içinde ağır görevini cesaretle ifa ediyorken, Kronştad ve bazı gemiler -başta Respublika ve Petropavlovsk-, birliklerde savaş aleyhine çözümleri tartışarak, devrimci iktidarın somutlaşması olan Geçici Hükümet'e itaatsizlik çağrısı yaparak, ulusun seçilmişlerinin köylü, asker ve işçi sovyetinde ete kemiğe bürünmüş iradesi üzerinde baskı kurmayı deneyerek arkadaşlarını arkadan hançerliyorlar. Bizzat ordumuz savaş halindeyken, Petrograd'da devrimi tehdit eden ve ordumuzu düşman saldırılarına açık hale getiren ayaklanmalar başladı. Köylü, asker, işçi ve temsilci sovyetleri icra komitesiyle uyum içindeki Geçici Hükümet açısından; gemileri Petrograd'a göndermekle bu ayaklanmalara katılmış olan Kronştadlılar'a, Baltık Filosu Merkez Komitesi'yle birlikte hareket eden ve mürettebat arasında alınan tedbirleri çarpıtarak huzursuzluğu körükleyen bu halk ve devrim düşman-

7. Ekim'den önce Bolşevik Parti Merkezi eski Smolni Enstitüsü'nde toplanmıştı.

larına karşı hızla harekete geçme emri vermek artık zorunluluk oldu; bu hainler, düşman tarafından tezgâhlanmış ayaklanmaları bitirmeye yöneldiği oranda, devrime bağlı gemilerin Petrograd'a gönderilmesine karşı çıktılar ve yine bu hainler, denizcileri, sözde kendiliğinden şu tür eylemlere ittiler: Genel Komiser Onipko'nun azledilmesi, donanma bakan yardımcısı da olan Yüksek Kaptan Dudorov hakkında tutuklama emri çıkartılması, Tüm Rusya Sovyetleri İcra Komitesi'nde bir dizi gösteri.

Bir grup insanın ihaneti, Geçici Hükümeti, yöneticiler hakkında tutuklama emri çıkarmak ve Petrograd'a gelen Baltık Filosu Delegasyonu'nu tutuklamak zorunda bıraktı.

Yukarıda açıklanmış olaylar nedeniyle:

1- Baltık Filosu Merkez Komitesi'nin feshedilmesini, yerine yeni bir Merkez Komite seçilmesini emrediyorum.

2- Geçici Hükümet'e karşı itaatsizlik çağrısı yaptığından ve cephede taarruza karşı propaganda yürüttüğünden şüphelenilenlerin derhal tutuklanmalarını, soruşturma ve yargılama için Petrograd'a getirilmelerini ve işbu talimatın Baltık Filosu'na bağlı bütün gemilerin mürettebatına duyurulmasını emrediyorum.

3- *Petropavlovsk*, *Slava* ve *Respublika* çizgisindeki gemilerin mürettebatında, karşıdevrimci faaliyette bulunduğundan ve bu faaliyetleri onayladığından şüphe duyulanların tutuklanmalarını, elebaşıların 24 saat içinde Petrograd'a getirilmelerini emrediyor, Geçici Hükümet'e teslim olmaları durumunda kendilerine her türlü teminatı veriyorum.

Kronştad ve adı geçen gemilerin mürettebatına, emrimi yerine getirmemeleri durumunda devrim ve vatan haini ilan edileceklerini ve onlara karşı en sert tedbirlerin alınacağını duyuruyorum. Arkadaşlar, ihanet vatanı uçurumun kıyısına sürüklüyor, devrimin kazanımları ve ülkenin özgürlüğü ölümcül tehditlere boyun eğmiş bulunuyor.

Alman ordusu sınırlarımıza taarruza başladı. İçinde bulunduğumuz kargaşayı fırsat bilen düşman filosunun da her an harekete geçmesi bekleniyor. Düşmana karşı koymak için, kesin ve etkili tedbirlerin alınması zorunludur. Ordunun kabul ettiği bu tedbirleri aynı zamanda filonun da kabul etmesi gerekir.

Vatan adına, devrim adına, özgürlük adına, emekçi kitlelerin zaferi için, hainlerin arkadan vurmasını kollayan dış düşmanların saldırılarını boşa çıkarmak için sizi Geçici Hükümet ve demokrasi etrafında birlik olmaya çağırıyorum"

Savaş ve Donanma Bakanı Kerenski"

Kronştad, doğal olarak Kerenski'nin bütün isteklerini reddetti. Mesaj Kronştad Sovyeti'nde tartışılırken, Bolşevik Raskolnikov[8] şöyle diyordu:

"Rusya'da bir işçi hareketi var olduğundan beri, elebaşıların bildirilmesi yönündeki isteklere, grevci işçiler her zaman şu cevabı verdiler: "Bizim aramızda elebaşı yok, biz hepimiz grevin yöneticileriyiz." Bizler de devrim hareketinde seleflerimizi izleyerek, aynı cevabı vermekle yükümlüyüz."[9]

Üç buçuk sene sonra Bolşevik Hükümet, Kronştad denizcilerine aynı muameleyi yapıyordu: Yöneticiler duyuruyor ki...(!)

Devrimci hareketteki ağabeylerinin yolunu izleyen Kronştad denizcileri, Geçici Hükümet'e olduğu gibi, Bolşevik Hükümet'e de açık bir red cevabı verdiler. Onlar yalnızca proletaryanın ve filonun devrimci geleneğini izlediler.

1917 ile 1921'in Kronştad'ı arasında, 1921'de denizcilerin katledilmesine iştirak edenlerin inandırmak istedikleri gibi bir gelenek kopukluğu yoktu. Troçki'nin, Kronştad'ın en iyi unsurlarını kaybettiği yolundaki teorisi akla yatkın değildi.

İç savaştan daha yeni çıkmış Rusya ne durumdaysa, Kronştad da o durumdaydı. Ve şayet denizciler en değerli kadrolarını kaybetmiş idiyse, aynı şey Bolşevik Partisi için de söz konusuydu. Ne var ki, en değerli unsurlarını kaybetmiş olmaları, onların tüm ülke ve proletarya üzerinde mutlak bir hegemonya kurmalarına engel olmadı. Troçki ayrıca

8. Raskolnikov, Çarlık döneminde denizci subay, Ekim'den sonra Baltık Filosu Komiseri, daha sonra Afganistan ve Bulgaristan'da büyükelçi. İkinci Dünya Savaşı arifesinde Fransa'da intihar etti.

9. "Raskolnikov'un Anıları", *Proletarskaya Revoluzya*, no: 5 (17), syf. 90.

filoda Kulaklar'ın varlığından söz ediyor. (Troçki kimin Kulak olduğunu nasıl ortaya koyuyor?) Eğer filoda Kulak var idiyse, bu sadece 1921 için değil, 1917 için de geçerli olsa gerekti. Ancak bu, filonun toplumsal devrimde çok önemli bir rol oynamasını engellemedi.

Bütün tanıklar, Kronştad denizcilerinin Geçici Hükümet'e karşı düşmanlıklarının, hükümetin tarım politikasından kaynaklandığı konusunda hemfikirdirler. Kronştad denizcilerinin 3 Temmuz'da Petrograd'da sokaklara dökülüp Tarım Bakanı, Sağ-Sosyalist Devrimci Viktor Çernov'un aleyhine gösteriler yapmalarının nedeni, hiç şüphe yok ki bu politikalardır. Raskolnikov anılarında, "Tayfalar ve köylü kökenli askerler tarafından, bu 'istatistik bakanına' büyük bir kin besleniyor," diyordu. Çernov'a duyulan bu kin, Troçki'nin onu tayfaların lincinden korumasına ve bizzat o günleri *Rus Devrimi'nin güzelliği ve gururu* olarak nitelemesine engel olamadı.

Gerçi ne genel olarak Rus proletaryasının ne de Kronştad denizcilerinin 1917'de kırla bağları kopmuş değildi. Bununla birlikte 1917'den 1921'e kadar geçen süre boyunca, filoda Kulaklar'ın sayısının gittikçe arttığını söylemek yanlıştır.

Troçki'nin teorisi Kronştad'ın büyük trajedisini açıklamakta yetersiz kalıyor. Her ne kadar Troçki bize, tarihsel araştırmaların asıl yönteminin, belgelerin diline inanmaya bağlı olmadığını öğretiyorsa da, biz Kronştad'ı, olguları ve belgeleri izleyerek doğru anlamaya özen gösterelim. İşte Troçki'den önce de bilinen bir özdeyiş: Biz kendi payımıza onu unutmayacağız!

KRONŞTAD OLAYLARI

KRONŞTAD'A DOĞRU

Kronştad İsyanı, Avrupa cephesinde iç savaşın bitmesinden üç ay sonra başladı. İçsavaş zaferle sona ererken Rusya'nın çalışan kitleleri müzmin bir açlık içindeydi. Dahası, tek partinin yönettiği baskıcı bir rejimin hakimiyeti altındaydılar. Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren kuşak hâlâ devrimin vaatlerini ve yeni bir toplum kurarken beslenen umutları unutmamıştı.

Bu kuşak, işçi sınıfının oldukça önemli bir kesimini kapsamaktaydı. Bunlar eşitlik ve gerçek özgürlük istemlerinden, savaşın zorluklarını ve imkânsızlıklarını göz önünde tutup, isteksizce vazgeçmişlerdi. Ama savaş sona erdiği andan itibaren kentlerdeki işçilerin, denizcilerin, Kızıl Ordu askerlerinin ve köylülerin, yani iç savaşta kanlarını akıtan insanların, şiddetli disipline, sorgusuz sualsiz itaate ve dayanılmaz koşullara katlanmaları için bir neden kalmamıştı. Savaş sırasında bunlar bir dereceye kadar gerekli olsa bile artık koşullar değişmişti.

Birçok insan cephede savaşırken, diğerleri, devlet aygıtında üst konumlarda bulunanlar iktidarlarını pekiştiriyor ve işçilerden gittikçe daha çok uzaklaşıyorlardı. Bürokrasi çoktan ürkütücü boyutlara erişmişti. Devlet aygıtı kariyerist unsurların iyice sızdığı tek partinin elindeydi. Gündelik yaşamında partisiz bir işçi, partiye yeni katılmış eski bir burjuva veya toprak sahibinden daha değersizdi. Özgür eleştirinin ise lafı bile edilmiyordu. Herhangi bir parti üyesi, rahatlıkla bir işçiyi sırf sınıf çıkarlarını savunduğu için karşıdevrimcilikle suçlayabiliyordu.

Sınai ve tarımsal üretim hızla düşüyordu. Fabrikalarda hammadde tükenmek üzere, makineler ise çok yıpranmıştı. Proletaryanın başlıca sorunu açlıkla başedebilmekti. Fabrikalarda bütün önlemlere ve Çeka'nın soruşturmalarına rağmen önlenemeyen hırsızlıklar, düşük ücretlere karşı bir tür tazminat işlevi görmekteydi.

Hâlâ kırsal kesimle bağını [illegible] işçiler, eski giysiler, kibrit, tuz, un gibi şeyler karşılığında yiyecek olmak için köylere gitmeye başladılar. Trenler bu tip insanlarla (*Meçotniki*) doluydu. Binlerce güçlüğe rağmen kentlere yiyecek sağlamaya uğraşan bu insanları milis güçlerinin engellemeye çalışması işçilerin tepkilerine yol açtı. Zorunlu çalışmaya tabi köylüler de, iklim koşullarından kaynaklanan düşük verimin doğurduğu açlık tehlikesine rağmen daha az ekiyorlardı. Kötü hasat her zamankinden çok daha yaygın bir sorundu. Yine de olağan koşullarda kötü hasat bu kadar zararlı olmazdı, çünkü ekilen alanlar genişti ve köylüler böyle durumlar için hazırlık yapmış olurlardı.

Kronştad Ayaklanması öncesindeki durum, vaatlerle, elde edilen arasındaki derin uçurum olarak özetlenebilir. Büyük iktisadi zorluklar vardı. Fakat söz konusu kuşak, devrim sırasında uğruna savaştığı hakların anlamını unutmamıştı. Ayaklanmanın esas psikolojik temelini oluşturan da buydu.

Donanmanın da kendi sorunları vardı. Brest-Litovsk barışından sonra hükümet silahlı kuvvetleri, son derece katı ve bir zamanlar komutanların seçimle gelmesi ilkesine hiç de uymayan bir disiplin temelinde yeniden düzenlemiş, tümüyle hiyerarşik bir yapı haline getirmişti. Devrimin hemen ertesinde etkin olan demokratik eğilimler böylece ortadan kaldırılıyordu. Devrimci geleneğin güçlü bir kök saldığı donanma ise, sırf teknik gerekçelere dayanan böyle bir örgütlenmeyi kabul edemezdi. Eski subayların çoğu Beyazların safına geçmişti ve denizciler de 1917'de kazandıkları demokratik hakları titizlikle koruyorlardı. Bu tip örgütlenmeleri tümüyle yok etmek mümkün olmadı.

Bu durum ordunun geri kalan kısmıyla tam bir karşıtlık içindeydi. Tabii ki fazla sürmedi. Sıradan denizcilerle üst düzey komuta arasındaki çelişkiler hızla arttı. Avrupa Rusya'sında iç savaş sona erdiğinde çelişkiler patlama noktasına gelmişti bile.

Durumdan hoşnut olmayan yalnızca partisiz denizciler değildi. Partili denizciler de olan bitenden etkilendi. 1920'den itibaren filoyu "ordu geleneklerine" göre "disipline sokma" girişimleri sert bir direnişle karşılaştı. Önde gelen bir

parti mensubu ve Baltık Filosu "Devrimci Savaş Komitesi" üyesi olan Zef, partili denizciler tarafından "diktatörce tavırları" nedeniyle eleştirildi. Rütbesiz erlerle komutanlar arasındaki bu kopukluk, 1920 yılı Aralık ayında yapılan 8. Sovyetler Kongresi seçimlerinde iyice su yüzüne çıktı. Petrograd donanma üssünde çok sayıda denizci *Politotdiel* ve *Komflot*'un (donanmada siyasi denetimi ellerinde tutan örgütler) tayin ettiği resmi delegeleri protesto ederek toplantıyı terk etti.

15 Şubat 1921'de Baltık Filosu 2. "Komünist Denizciler Konferansı" toplandı. Bir araya gelen 300 delege şu kararları benimsedi:

> "2. Komünist Denizciler Konferansı" Pubalt'ın (Baltık Filosu Siyasi Seksiyonu) faaliyetlerini telin eder:
>
> 1. Pubalt kitlelerden ve aktif görevlilerden koparak, denizciler arasında hiçbir gücü olmayan bürokratik bir organa dönüşmüştür.
>
> 2. Pubalt'ın faaliyetleri bir plan ve yöntemden tümüyle yoksundur. Ayrıca Pubalt'ın faaliyetleri ve 9. Parti kongresinde[10] kabul edilen kararlar birbirine uymamaktadır.
>
> 3. Pubalt, partili kitlelerden koparak her türlü yerel inisiyatifi yok etmiştir. Bütün siyasi çalışmaları kırtasiyeciliğe çevirmiştir. Bu yüzden filodaki kitlelerin örgütlenmesine zarar vermektedir. Geçtiğimiz yıl Haziran-Kasım arasında, parti üyesi denizcilerin % 20'si partiden ayrılmıştır. Bunun sorumlusu Pubalt'tır.
>
> 4. Bunlara yol açan Pubalt'ın örgütlenme ilkeleridir. Bu ilkeler daha geniş demokrasi yönünde değiştirilmelidir."

Bazı delegeler de söz alarak donanmadaki "siyasi seksiyonların" tümüyle kaldırılmasını talep ettiler. Bu talep daha sonra Kronştad'da ayaklanan denizcilerin kararlarında da yankı bulacaktı. 10. Parti Kongresi[11] öncesi sendikalar sorununa ilişkin tartışmalar da bu çerçevede cereyan etmiştir.

Bu dönemin belgelerinde Bolşevik liderlerin (Troçki de dahil) işçiler arasındaki artan memnuniyetsizliği görmezden

---

10. 9. Parti Kongresi Tarihi. Sy.n.
11. 10. Parti Kongresi Tarihi. Sy.n.

gelmek ve dahası gündelik yaşama ilişkin sorunların çözümünde, (sanayi ve sendikalar gibi) askeri yöntemlere başvurma eğilimi kolaylıkla görülebilir.

Bu tartışmalarda Baltık Filosu denizcilerinin bakış açısı Bolşevik liderlerden çok farklıydı. 10. Parti Kongresi için yapılan seçimlerde Baltık donanması liderlere tamamen karşıt bir tavır aldı.

Denizciler son gelişmeleri protesto etmek için partiden toptan istifalara başladılar. Petrograd komiseri Sorin'in verdiği malûmata göre, yalnız 1921 Ocak ayında 5000 denizci partiden ayrıldı.

Parti içinde süregiden tartışmaların kuşkusuz kitleler üzerinde de büyük etkisi oldu. Tartışma partinin dayatmaya çalıştığı sınırları aştı ve bütün işçi sınıfına denizci ve askerlere yayıldı. Ateşli tartışmalar genel katalizör görevi gördü, işçilerin akıl yürütmesi oldukça mantıklıydı: Eğer tartışma ve eleştiri parti üyelerine serbestse, iç savaşın bütün yükünü üstlenen kitlelere niye serbest olmasın?

10. Kongre'de yaptığı -kongre tutanaklarında yayınlanan- konuşmasında, Lenin böyle bir tartışmaya "izin vermiş" olmaktan duyduğu pişmanlığı dile getirir. "Kesinlikle hata işledik," der, "böyle bir tartışmaya göz yummakla. Büyük zorluklarla geçecek bahar öncesinde böyle bir tartışma çok zararlıydı."

KRONŞTAD ARİFESİNDE PETROGRAD

Petrograd nüfusunun üçte bir oranında azalmasına rağmen 1920-21 kışı zorlu geçti. Şubat 1917'den beri kıtlık vardı ve durum her ay daha kötüye gidiyordu. Petrograd kenti her zaman diğer bölgelerden getirilen gıda maddeleriyle yaşayabilmişti. Devrim sırasında bu bölgelerde kırsal ekonomi krize girdi. Kırlar yalnızca başkenti -o da çok sınırlı- besleyebiliyordu. Demiryollarının feci hali koşulları daha da zorlaştırdı. Kır ve kent arasında artan karşıtlık yeni zorluklar doğurdu.

Bu kaçınılmaz nedenlere idarenin bürokratik yozlaşması ve devlet organlarının gıda temini konusundaki tamahkârlığı da eklenmelidir. Bunların halka yiyecek sağlamadaki ro-

lü tümüyle olumsuzdu. Eğer Petrograd halkı bu dönemde açlıktan ölmediyse bu yalnızca kendi inisiyatifi ve becerikliliği sayesindedir. Bulabildikleri her yerden aldılar yiyeceği.

En yaygın yöntem takastı. Ekili alanların azlığına rağmen hâlâ köylerde biraz yiyecek bulunabiliyordu. Köylüler ürünleri ihtiyaç duydukları mallarla mübadele ediyorlardı; tuz, kibrit vb. Kent halkı her yerde bu malları bulmaya çalışıyordu, sağlam kalan birkaç tren, biraz patates veya un alabilmek için sırtlarında çuval, köylere gidip gelen insanlarla tıka basa doluydu. Pazarlar resmen kaldırılmıştı. Ama hemen hemen her kentte bir ölçüde göz yumulan yasadışı pazarlar ortaya çıkmıştı. Petrograd'da da rastlanılıyordu bunlara. Derken 1920 yazında Zinovyev her türlü ticari muameleyi yasaklayan bir kararname yayınladı. Hâlâ açık kalan birkaç küçük dükkân da kapatıldı. Ne çare, devletin kentleri doyurabilecek hali yoktu. Böylece halkın kendi inisiyatifini kullanarak açlıkla baş etme imkânı da ortadan kalktı. Durum iyice kötüye gidiyordu. Ocak 1921'de *Petrokommouns*'un (Petrograd Devlet Gıda Ofisi) yayınladığı verilere göre, metal fabrikalarında çalışan işçilerin günlük istihkakı 800 gram kara ekmekti, diğer fabrikalardaki ağır işçilerinse 600 gram, A.V. kartı taşıyan işçilerin 400 gram ve diğerlerinin 200 gram idi. Kara ekmek o sıra Rus halkının başlıca gıdasıydı.

Üstelik bu resmi istihkak da düzensiz ve öngörülenden az dağıtılıyordu. Ulaşım işçilerinin günde alabildiği kalori miktarı 700-1000 civarındaydı. Yatakhanelerde ısıtma yoktu, giysi sıkıntısı da başgöstermişti. Resmi istatistiklere bakılırsa 1920'de Petrograd'da işçi ücretleri 1913'tekinin ancak yüzde dokuzuydu.

Halk, şehir merkezlerini terk ediyordu. Köylerde yakınları olanlar onların yanına dönüyordu. Asıl proletaryanın ise kırla bağları zayıftı.

Bu noktanın özellikle vurgulanması gerekiyor. Resmi açıklamalar Petrograd grevlerini "proleter fikirleri yeterince kavramamış" köylü unsurlara atfetmeye çalıştı. Oysa durum tam tersiydi. Tek tük işçi köylere sığınmaya çalıştıysa da Petrogradlı eski işçilerin büyük çoğunluğu yerinde kaldı. Hele hele açlıktan kırılan kentlere köylülerin göç etmesi kesinlik-

le söz konusu değildi. O sıralarda Petrograd'da bulunan birkaç bin *Trudarmietzis* (Emek Ordusu Askerleri) bu durumu değiştirmez. Çalışanlar hâlâ her iki devrimde de önderliği üstlenen Petrograd proletaryasıydı. Ve sonunda da sınıf mücadelesinin geleneksel silahına başvurdular: Grev.

İlk grev 23 Şubat 1921'de Truboçni fabrikasında patlak verdi. 24 Şubat günü grevciler sokakta bir gösteri düzenlediler. Zinovyev[12] bunlara karşı *Kursanti* (Harb Okulu Öğrencileri) birliklerini yolladı. Grevciler Finlandiya kışlalarıyla bağ kurmayı denediler. Bu sırada grevler yayılmaktaydı. Baltinski fabrikası işi durdurdu, ardından diğerleri; Skorohod ayakkabı fabrikası, Admiralteiski fabrikası, Bormann ve Metaliçeski işletmeleri ve nihayet 28 Şubat'ta büyük Putilov fabrikası.

Grevciler yiyecek sağlanmasını kolaylaştıracak önlemler istiyorlardı. Bazı fabrikalar da yerel pazarların yeniden kurulmasını, kent içinde otuz millik bir alanda seyahat serbestisi ve yolları tutan milis birliklerinin çekilmesini talep ettiler. Bu ekonomik taleplerin yanı sıra, birkaç fabrika politik talepler de ileri sürdü: Söz ve basın özgürlüğü, işçi sınıfından olan siyasi mahkûmların salıverilmesi. Birkaç büyük fabrika da parti sözcülerini dinlemeyi reddetti.

Dayanılmaz koşullarını düzeltmek için çare arayan Rus işçileriyle karşı karşıya kalan parti komitesi ve Zinovyev (bazı kaynaklara göre Petrograd'ı tam bir tiran gibi yönetiyordu) zor kullanmaktan başka ikna yöntemi bulamadılar.

Kronştad Ayaklanması'nın "resmi" tarihçisi Puhov[13] şöyle anlatıyor bunu:

> "İktidarı, işçi sınıfının ve onun öncüsü olan partinin elinden almak için proletaryanın bilinçsiz bir kesimini kullanan devrim düşmanlarıyla başetmek için 'kararlı' sınıfsal önlemler almak gerekti."

24 Şubat'ta parti liderleri "Savunma Komitesi" adı altında üç üyeli bir genel kurmay oluşturdu: Laseviç, Anzeloviç ve

---

12. Zinovyev o sırada Petrograd Sovyeti başkanıydı.
13. Puhov, "1921 Kronştad Ayaklanması", Devlet Yayınevi 'Genç Muhafız' Yayınları, 'İçsavaşın Aşamaları' dizisi.

Avrov. Bunlara yardımcı olmak üzere teknik danışmanlar atandı. Kentin her ilçesinde yerel parti yöneticisi, bölge tugayı parti taburu komutanı ve "Subay Eğitim Bölüğü" komiserinden oluşan üçlü komiteler (*troyka*) kuruldu. Dış bölgelerdeki komiteler ise parti yöneticisi, yerel sovyet yürütme komitesi başkanı ve askeri komiseri kapsıyordu.

24 Şubat'ta "Savunma Komitesi" Petrograd'da olağanüstü hal ilan etti. Gece 11'den sonra sokağa çıkma yasağı konuldu, her türlü kapalı salon ve açıkhava toplantısı "Savunma Komitesi"nin iznine bağlandı. Bu kararnamede şöyle deniliyordu: "Kamu düzenini ihlâl eden herkes askeri kanunlara göre cezalandırılacaktır." Kararnameyi imzalayanlar, Petrograd Askeri Bölge Komutanı Avrov (Stalin döneminde kurşuna dizildi), Savaş Konseyi Üyesi Laseviç (intihar etti) ve Petrograd Mütehakkim Bölge Komutanı Bulin (Stalin döneminde kurşuna dizildi) idi.

Bütün parti üyelerine seferberlik ilan edildi. Özel birlikler kurularak "özel hedeflere" gönderildi. Aynı sırada yolları tutmakta olan milis birlikleri geri çekiliyordu. Hemen ardından grev önderleri bir bir tutuklandı.

Olup biteni merakla izleyen Kronştad denizcileri, 26 Şubat'ta Petrograd grevleri hakkında bilgi toplamak üzere kente bir heyet yolladılar. Delegeler bazı fabrikaları ziyaret etti ve 28 Şubat günü Kronştad'a döndü. Aynı gün "Petropavlovsk" savaş gemisi personeli durumu tartıştıktan sonra şu genelgeyi oya sundu ve kabul etti:[14]

> "Filo genel meclisi tarafından Petrograd'a gönderilen delegelerin sunduğu raporu inceleyerek karara varan denizciler şunları talep eder:
>
> 1- Sovyet seçimlerinin derhal yenilenmesi. Şu andaki sovyetler işçi ve köylülerin taleplerini kesinlikle ifade edemezler. Yeni seçimler gizli oyla ve özgür seçim propagandası ardından yapılmalıdır.
>
> 2- İşçi ve köylüler için, anarşist ve Sol sosyalist partiler için söz ve basın özgürlüğü.

14. Bu genelge sonradan bütün Kronştad denizcileri ve halkın katıldığı genel mecliste de onaylandı ve Kronştad'ın siyasi programı oldu.

3- Sendikalar ve köylü örgütleri için özgürlük ve örgütlenme hakkı.

4- En geç 10 Mart 1921'de Kronştad ve Petrograd bölgesinde parti üyesi olmayan işçi, denizci ve askerleri kapsayan bir konferans toplanması.

5- Sosyalist partilerden tüm siyasi mahkûmların ve hapisteki proleter ve köylü örgütleri mensuplarının salıverilmesi.

6- Hapishane ve çalışma kamplarında tahliyesi geciktirilen tutukluların dosyalarını incelemek üzere bir komisyon kurulması.

7- Silahlı kuvvetler içindeki siyasi seksiyonların dağıtılması. Hiçbir siyasi parti görüşlerini yaymak için ayrıcalıklara sahip olmamalı ve devlet imkânlarını kullanmamalıdır. Siyasi seksiyonlar yerine devlet yardımı alan kültürel gruplar kurulmalıdır.

8- Kent ve kır arasında kurulan milis birliklerinin derhal dağıtılması.

9- Sağlığa zararlı ve tehlikeli işler dışında tüm işçi istihkaklarının eşitlenmesi.

10- Bütün askeri gruplarda parti savaş birliklerinin dağıtılması. Fabrika ve işyerlerindeki parti muhafızlarının dağıtılması. Eğer muhafızlara gerek varsa bunlar işçilerin görüşleri göz önüne alınarak seçilmelidir.

11- Yalnızca kendi geçimini temin eden ve ücretli emek çalıştırmayan köylüler için kendi toprağını ve malını işleme hakkı.

12- Bütün askeri birimleri ve subay eğitim bölüklerini bu genelgeyi desteklemeye çağırıyoruz.

13- Basının bu genelgeyi halka duyurmasını talep ediyoruz.

14-Seyyar işçi denetim grupları kurulmasını talep ediyoruz.

15- Ücretli emek kullanmayan zanaatkâr üretimine izin verilmesini talep ediyoruz.

KRONŞTAD PROGRAMININ TAHLİLİ

Kronştad denizcileri ve Petrogradlı grevci işçiler, politik krizin temelinde Rusya'nın ekonomik durumunun yattığını

gayet iyi biliyorlardı. Onları muhalefete iten yalnız açlık değil, aynı zamanda son politik gelişmelerdi. Rus işçilerinin büyük umudu Sovyetler çöküş halindeydi. Dahası, çoktan kariyeristlerle dolmuş bir parti, mutlak bir otorite uygulayarak yozlaşmaya gidiyordu. İşçi sınıfının tepkisinin hedefi, bu partinin hayatın her alanında kurduğu tekeldi.

Kronştad genelgesinin 1. maddesi, Rus işçi sınıfının en ileri unsurlarınca paylaşılan bir düşünceyi ifade ediyordu: Tümüyle "Bolşevikleşmiş" sovyetler, işçi ve köylülerin istemlerini dile getirmekten acizdir. Bu yüzden, işçi sınıfı içindeki tüm siyasi eğilimlerin eşitliği temelinde yeni seçimler talep edilmektedir. Sovyetlerin bu biçimde yenilenmesi, sınıf içindeki tüm eğilimlere soruşturma ve ceza korkusu olmaksızın görüşlerini açıklama imkânı sağlayacaktır. Bunun diğer gerekleri de tabii ki söz, basın, örgütlenme özgürlükleridir.

Vurgulanması gereken bir diğer nokta da şudur: 1921'e varıldığında kırlarda sınıf mücadelesinin durulduğu görülmektedir. Kulaklar'ın büyük çoğunluğu mülksüzleştirilmişti. Bu yüzden köylülere temel özgürlükleri tanımanın Kulaklar'a siyasi haklarını geri vermek anlamına geleceğini iddia etmek tamamen yanlıştır. Üstelik birkaç yıl sonra da köylülere "zenginleşin" çağrısını yapacak olan resmi parti sözcülerinden Buharin'dir.

Kronştad Devrimi'nin en büyük erdemi her şeyi adıyla sanıyla açık ve berrak bir biçimde ifade etmesiydi. Aslında yeni şeyler değildi söyledikleri. Temel düşünceleri her yerde tartışılmaktaydı. Şu veya bu biçimde benzer düşünceleri açıklamak "suçundan" işçi ve köylüler hapishaneleri dolduruyordu, toplama kampları kurulmaya başlamıştı. Kronştadlılar bu yoldaşlarını unutmadı. 6. Madde tüm yargı aygıtını gözden geçirmeye niyetli olduklarını gösteriyor. Yargının bağımsız ve kendi yönetimlerinin organı olduğuna dair ciddi kuşkuları vardı. Kronştadlı denizciler, işçi sınıfının en güzel geleneğine uyarak tam bir dayanışma örneği sundular. 1917 Temmuz ayında da Kerenski, Petrograd'ı ziyaret etmekte olan Kronştad delegelerini tutuklattığında Kronştadlılar hiç tereddüt etmeksizin onların salıverilmesini talep ederek yeni bir heyet yollamışlardı. 1921'de de bu gelenek kendiliğinden yenilendi.

7. ve 10. Maddeler partinin siyasi tekelini hedef almıştı. Parti, ordu ve polis içinde etkinliğini arttırmak için devlet fonlarını ölçüsüz ve denetimsiz bir biçimde kullanmaktaydı.

9. Madde tüm işçiler için eşit istihkak talep ediyordu. Bu, Troçki'nin 1938'de yaptığı, "Kronştadlılar, memleket açlıktan kırılırken imtiyaz istediler" suçlamasının ne kadar asılsız olduğunu gösteriyor.

14. Madde açık bir biçimde işçi denetimi sorununu gündeme getiriyordu. Bu talep Ekim Devrimi öncesinde ve sırasında işçi sınıfı içinde çok yankı bulan bir talepti. Kronştadlılar gerçek denetimin kitlelerin elinden alındığını gayet iyi görmüş ve bunu yeniden yaratmak için harekete geçmişlerdi. Bolşevikler ise, o sırada bütün denetim yetkilerini özel bir komiserliğin, *Rabkrin*'in[15] elinde toplamaya uğraşıyorlardı.

11. Madde, Kronştad denizcilerinin hâlâ çok yakın olduğu köylülerin taleplerini ifade ediyordu. Bu yakınlığın kökleri Rusya'nın kendine özgü sanayileşme tarihinde yatar. Feodal gerilik yüzünden Rus sanayii küçük zanaatkârlardan türemedi. Rus işçilerinin büyük çoğunluğu, doğrudan doğruya köylülükten geldi. Bu çok önemlidir. Evet 1921'de Baltık denizcileri köylülüğe yakından bağlıydılar. Ama 1917 denizcilerinden ne az ne de çok bağlı. Kronştad denizcileri Ekim'in büyük taleplerinden birini yükseltiyordu yine: Başkasının emeğini sömürmeyen köylülere kendi toprağını işleme hakkı. Üstelik 1921'de bu talebin bir yönü daha vardı. Gittikçe umutsuzlaşan yiyecek sorununu çözmek için bir önlemdi bu. Zorunlu el koyma sistemi yüzünden halk açlıktan kırılıyordu. O halde neden bu taleplerin karşılanması NEP döneminde Lenin tarafından savunulunca "taktik olarak doğru" oluyor da, birkaç ay önce köylülerin kendileri tarafından savunulduğunda "karşıdevrimci" oluyor.

Neydi peki Kronştad programında "karşıdevrimci" olan?

---

15. 1919'dan 1922'ye kadar *Rabkrin*'in (İşçi Köylü Teftiş Komitesi) başında Stalin vardı. Resmen bu görevden ayrıldıktan sonra bile etkisi devam etti. Lenin Stalin'in bu göreve atanmasına ve buradaki faaliyetlerine hiç itiraz etmedi. Bu kuruma dair çok kısmi eleştirilerini daha sonra açıkladı. Troçki'nin bazı eleştirilerine karşı da *Rabkrin*'i ve Stalin'i savundu. (Bunun için bkz. I. Deutscher, "Troçki")

Partinin Kronştad'a karşı başlattığı haçlı seferini haklı çıkaracak şey ne olabilir? Yağma ve terör üzerinde yükselmek istemeyen bir işçi-köylü rejimi, köylülüğü de hesaba katmak zorundadır ve bu onun devrimci niteliğini yok etmez. Üstelik Kronştadlılar bu talepleri ileri sürerken yalnız değildiler. 1921'de Mahno hareketi Ukrayna'da hâlâ etkindi. Bu devrimci köylü hareketi, kendine özgü fikirleri ve mücadele yöntemleriyle ilerliyordu. Ukrayna köylüleri feodal güçleri darmadağan etmiş, kendi toplumsal yaşam biçimlerini belirleme haklarını ellerine almışlardı. Bolşevikler ne derse desin Mahno hareketi hiç de öyle Kulak hareketi falan değildi. Mahno hareketinin "resmi" Bolşevik tarihçisi Kubalin, hem de partinin tarih enstitüsünce yayınlanan kitabında istatistiklere dayanarak gösterir ki, bu hareket ilk olarak köylülerin yoksul olduğu bölgelerde ortaya çıkmış ve buralarda çok hızla gelişmiştir. Mahno hareketi yaratıcı gücünü tam olarak sergileyemeden ezildi. İç savaş durumunda bile böyle özgün mücadele biçimleri yaratabildiğine göre, herhalde çok daha fazlasına muktedirdir.

Aslında tarım politikasında hiçbir şey Bolşevikler'in kendi yalpalamalarından daha zararlı olmamıştır. 1931'de, Kronştad'dan 10 yıl sonra Stalin meşhur "Kulaklar'ın tasfiyesi" kararnamesini yayınladı. Sonuç müthiş bir açlık ve milyonlarca insanın hayatını yitirmesiydi.

Son olarak 15. maddeye bakalım. Bu madde başkasının emeğini sömürmeyen zanaatkâra üretim serbestisi istiyordu. Kronştadlılar açısından bu bir ilke sorunu değil, yalnızca çökmekte olan sanayinin yerini tutacak bir şeydi. Bu da dayanılmaz hale gelen iktisadi koşullara bir çözüm arayışıydı.

KİTLE TOPLANTILARI

Kronştad Sovyeti 2 Mart'ta yenilecekti. Mart'ın birinci gününe 1. ve 2. zırhlı seksiyonların toplantısı planlanmış ve Kronştad kentinin resmi gazetesinde yayınlanmıştı. Toplantıyı yönetecekler arasında Tüm Rusya Sovyet Yürütme Kurulu Başkanı Kalinin ve Baltık Filosu Siyasi Komiseri Kuz-

min de vardı. Kalinin kente geldiğinde bayraklar ve marşlar arasında askeri törenle karşılandı.

Toplantıya 16000 kişi katıldı. Parti üyesi ve Yerel Sovyetler Başkanı Vasilyev kürsüde yerini aldı. Önceki gün Petrograd'ı ziyaret etmiş olan delegeler raporlarını sundular. Petropavlovsk zırhlısı denizcilerinin 28 Şubat'ta kabul ettiği genelge dağıtıldı. Kalinin ve Kuzmin genelgeye karşı çıktılar. Onlara göre "Kronştad bütün Rusya'yı temsil edemez"di.

Ancak toplantıya katılanlar Petropavlovsk genelgesini büyük bir çoğunlukla kabul etti, iki kişinin karşı oyuna rağmen: Kalinin ve Kuzmin.

Sovyet, Petrograd'daki durumu yerinde incelemek üzere otuz işçiden oluşan bir heyet göndermeyi kararlaştırdı. Ayrıca Petrograd'dan delegelerin denizcilerin taleplerini öğrenmeleri için Kronştad'a çağrılmalarına karar verildi. Ertesi gün için gemilerden, Kızıl Ordu gruplarından, devlet kuruluşlarından, tersanelerden, fabrikalardan ve sendikalardan delegelerin katılacağı bir toplantı planlandı. Yeni yerel sovyet seçimlerinin mevzuatı burada belirlenecekti. Toplantıdan sonra Kalinin her türlü güvenliği sağlamak için Petrograd'a gönderildi.

Ertesi gün, 2 Mart'ta delegeler kültür merkezinde toplandı. "Resmi" Kronştad *İzvestia*'sına göre delegeler uygun biçimde seçilmişti. Delegelerin en çok ısrar ettiği konu seçimlerin dürüst ve adil bir şekilde yürütülmesiydi. Kuzmin ve Vasilyev tek tek söz aldılar. Kuzmin partinin iktidardan dövüşmeden vazgeçmeyeceğini belirtti. Konuşmaları o denli saldırgan ve kışkırtıcıydı ki delegeler toplantının güvenliği için onun uzaklaştırılmasına ve gözaltına alınmasına karar verdiler. Önceki parti üyeleri ise hiçbir kısıtlama olmadan tartışmalara katılabildiler.

Toplanan delegeler büyük bir çoğunlukla Petropavlovsk genelgesini desteklediler. Ardından yeni sovyet seçimleri sorununu ayrıntısıyla tartışmaya koyuldular. Bu seçimler "sovyet rejiminin barışçıl yeniden inşasını sağlayacak"tı. Partinin toplantıyı zorla dağıtmaya hazırlandığı söylentileri çalışmaları sürekli aksatıyordu. Durum son derece gergindi.

GEÇİCİ KOMİTE

Devlet temsilcileri Kuzmin ve Vasilyev'in tehditkâr konuşmaları ve misilleme endişesi toplantıya katılanları, kent ve üssün yönetimini üstlenecek bir "Geçici Devrimci Komite" -GDK- oluşturmaya yöneltti. Komite ilk toplantısını Kuzmin ve Vasilyev'in gözaltında olduğu Petropavlovsk zırhlısının güvertesinde yaptı. Komite üyeleri şunlardı:

Petriçenko, Petropavlovsk zırhlısı baş levazımcısı.
Yakovenko, Kronştad seksiyonu muhaberat görevlisi.
Ossosov, Sıvastopol zırhlısı ateşçisi.
Arkipov, baş mühendis.
Perebelkin, Sıvastopol zırhlısı elektrikçisi.
Patruçev, Petropavlovsk baş elektrikçisi.
Kupolov, sıhhiyeci.
Verçinin, Sıvastopol denizcisi.
Tukin, "Elektroteknik" fabrikasında işçi.
Romanenko, tersane bakım işçisi.
Oreçin, "Üçüncü Emek Okulu" baş öğretmeni.
Valk, bıçkı işçisi.
Pavlov, donanma maden içisi.
Boykev, Kronştad kalesi inşaat bölümü sorumlusu.
Kilgast, liman klavuzu.

GDK üyelerinin çoğu uzun hizmet süresi olan kıdemli denizci ve işçilerdi. Bu durum "resmi" açıklamalardaki isyan önderlerinin "1917'nin yiğit denizcileriyle hiçbir ilgisi olmayan yeni unsurlar" olduğu iddiasını çürütüyor.

GDK'nın ilk duyurusu şöyleydi:

> "Bütün istediğimiz kan dökülmesini önlemektir. Amacımız kent ve üssün ortak çabasıyla sovyet seçimlerinin dürüst ve kurallara uygun bir şekilde yapılmasını sağlamaktır."

Aynı gün GDK önderliğinde Kronştadlılar devlet kuruluşlarını, Genel Kurmay binasını ve telsiz telefon işletmesini ele geçirerek kentin stratejik noktalarını tuttular. Bütün savaş gemilerinde ve kıtalarda komiteler seçildi. Akşam saat dokuz sularında Kızıl Ordu birliklerinin çoğu harekete geçmişti.

Oranienbaum'dan gelen delegeler GDK'yı desteklediklerini bildirdiler. Gene aynı gün *İzvestia* matbaası işgal edildi.

Ertesi gün, 3 Mart'ta Kronştadlılar GDK *İzvestia*'sının ilk sayısını yayınladılar. Şöyle yazıyordu:

"Devletin efendisi parti, kitlelerden kopmuştur. Ülkeyi kargaşadan kurtarmaktan aciz olduğu meydana çıkmıştır. Petrograd ve Moskova'da partinin çalışan kitlelerin güvenini yitirdiğini gösteren çok şey oldu. Parti işçi sınıfının taleplerine aldırmıyor, çünkü bunların karşıdevrimci faaliyetlerin sonucu olduğunu sanıyor. Parti büyük bir yanılgı içindedir."

BOLŞEVİKLER'İN İFTİRALARI

Aynı anda Moskova radyosu şöyle yayın yapmaktaydı:

"Beyaz muhafızların tertibine karşı mücadele: Bütün Beyaz muhafız ayaklanmaları gibi eski general Kozlovski ve tayfalarının isyanı, ihtilaf devletleri ajanları tarafından örgütlenmiştir. Fransız gazetesi *Le Monde*'un Kozlovski ayaklanmasından iki hafta önce şu mesajı yayınlamasından bellidir: 'Petrograd'dan gelen haberlere göre Kronştad Ayaklanması sonucunda Bolşevik askeri otoriteleri denizcilerin Petrograd'a girmesini engellemek için bir dizi tedbir almışlardır.' İşte açıkça görülüyor ki Kronştad Ayaklanması Paris'ten yönetilmektedir. Bütün işi çeviren Fransız istihbaratıdır. Merkezi Paris'te olan SR'ler sovyet iktidarına karşı bir ayaklanma planlıyorlar. Temel hazırlandı, gerçek efendileri Çarlık generali meydana çıktı. SR'ler sayesinde ayaklanan Kolçak örneği tekrarlanıyor."

(Radyo Stanziya Moskova ve Radyo Vestnik Moskova, 3 Mart 1921)

İki taraf, olayı ne kadar da değişik görüyor, bakış açıları ne kadar farklı. Moskova radyosunun duyurusu belli ki Politbüro liderlerince hazırlandı. Kronştad'da olup bitenden kuşkusuz haberi olan Lenin'in bu yayını onayladığı açıktır. Lenin'in tüm bilgileri Zinovyev'den aldığını varsayarsak bile Zinovyev'in ne kadar heyecanlı ve kolay paniğe kapılan birisi olduğunu bilen Lenin'in gerçeği anlayamadığını düşünmek zordur. Kronştadlılar 2 Mart'ta Lenin'e bir heyet gönderdiler. Olup biteni öğrenmesi için onları dinlemesi yeterliydi.

Lenin, Troçki ve bütün parti liderleri bunun "generaller ayaklanması" falan olmadığını bal gibi biliyorlardı. Öyleyse neden "isyanın başı General Kozlovski" soylentisini çıkardılar? Bunun cevabı yalanların uzun vadede yararından çok tehlikesi olduğunu göremeyen Bolşevik zihniyetinde aranmalı. Kozlovski masalı yerini başka bir masala bıraktı sonraları; General Wrangel'in Troçki ile işbirliği yaptığı masalına (1928). Yani Stalin döneminin tüm yalan propagandası bunun üzerine kuruldu.

Peki kimdi bu ayaklanmanın önderi olduğu iddia edilen General Kozlovski? Bir topçu generali ve Bolşevikler'e ilk teslim olanlardan biri. Herhangi bir liderliği üstlenebilecek nitelikte biri değildi. Ayaklanma öncesinde Kronştad topçu bölüğünün komutanıydı. Kalenin partili komutanı görevden çekildiğinde, kurallara göre Kozlovski'nin görevi devralması gerekiyordu, ama GDK yönetiminde eski kuralların geçerli olmadığını ileri sürerek komutayı kabul etmedi. Evet Kozlovski Kronştad'da kaldı, ama yalnızca askeri bir uzman olarak. Dahası Kronştad'ın düşmesinden sonra Finlandiya basınına verdiği demeçlerde denizcileri gereksiz işlere zaman harcayıp savunmayı ihmal etmekle suçlayacaktı. Onların kan dökmekteki isteksizliğini kastediyordu. Sonraları garnizondaki diğer subaylar da denizcileri askeri yetersizlik ve teknik danışmanlara güvensizlikle suçlayacaklardı. Kozlovski o sırada Kronştad'da bulunan tek generaldi. Bu onun Bolşevikler'in gözünde lider sayılmasına yetti.

Kronştadlılar gerçekten de bir dereceye kadar kaledeki subayların askeri uzmanlığından yararlandılar. Bunların bazıları da Bolşevikler'e duyduğu husumetten dolayı yardımı kabul etti. Ama Kronştad'a saldırırken hükümet de Çarlık subaylarını kullanmaktan geri durmadı. Bir yanda Kozlovski ve Arkenikov vardı. Öte yanda da gene eski rejimin subay ve uzmanları, örneğin Tuhaçevski, Kamenev[16] ve Avrov. Her iki yanda da bunlar bağımsız güçler değildi.

---

16. Bu Kamenev'in, daha sonraları Stalin döneminde kurşuna dizilen MK üyesi Kamenev ile isim benzerliğinden başka bir ilgisi yoktur. Bu, Bolşevik yönetimin hizmetine girmiş eski bir Çarlık subayıydı.

PARTİ SAFLARINDA KARIŞIKLIK

2 Mart'ta Kronştad'da denizciler devrimci geçmişlerinin onlara yüklediği ahlâki güç ve sorumluluğun bilincinde olarak sovyetleri daha iyi bir yola yöneltmeye çalıştılar. Tek parti diktatörlüğünün nasıl yozlaştığını bizzat görmüşlerdi. 7 Mart'ta hükümet Kronştad'a saldırıya geçti.

Bu arada ne oldu?

Kronştad'da 5 yeni üyenin de katılmasıyla genişletilen GDK, kent ve üste toplumsal hayatı yeniden düzenlemeye girişti. Kentin savunması için Kronştad işçilerinin silahlandırılmasına karar verildi. Önemli yetkiler yüklenen sendikalar kongresi ve sendika komitelerinin üç gün içinde yeniden seçilmesini kararlaştırdı.

O sırada tabandaki parti üyeleri toplu istifalarla GDK'ya olan güvenlerini gösteriyorlardı. Bir bölümü "Geçici Parti Bürosu" oluşturarak üyelere şu çağrıyı yaptı:

> "Kan dökülmesini isteyen kışkırtıcıların yaydığı söylentiye inanmayın. Parti üyelerinin öldürüldüğü ve partinin misillemeye hazırlandığı söyleniyor. Bunlar sovyet iktidarını devirmeye uğraşan yabancı ajanların yaydığı yalanlardır. Geçici Parti Bürosu'na göre, sovyet seçimlerinin yenilenmesi zorunludur. Büro, destekçilerini bu seçimlere katılmaya çağırır.
>
> Geçici Parti Bürosu destekçilerini, yerlerini terk etmemeye ve GDK'nın aldığı tedbirleri desteklemeye çağırır,
>
> Yaşasın sovyet iktidarı!
>
> Yaşasın Uluslararası İşçi sınıfının birliği!
>
> Kronştad Geçici Parti Bürosu adına imzalayanlar:
> *İlin* (Eski istihkak komiseri)
> *Pervuçin* (Bölge yürütme komitesi eski başkanı)
> *Kabanov* (Bölge sendika bürosu eski başkanı)."

Stalinist tarihçi Puhov bu çağrıyı şöyle değerlendiriyor: "Bu, karşıdevrimci asilerle uzlaşabilmek için atılmış bir adım ve bir ihanet eyleminden başka bir şey değildir." Puhov bu belgenin parti üyeleri üzerinde "bazı etkileri" olduğunu itiraf ediyor. Dediğine göre Kronştad'da 780 parti üyesi o anda istifa etti.

İstifa edenlerden bazıları 'Kronştad *İzvestia*'sına mektuplar gönderdiler. Öğretmen Denisov şöyle yazıyor:

"Kronştad'a yöneltilen saldırıdan sonra artık parti üyeliğini reddediyorum. Kronştad işçilerinin çağrılarını destekliyorum. Bütün iktidar sovyetlere, partiye değil!"

Disiplin işleriyle görevli bir grup da şu bildiriyi yayınladı:

"Biz aşağıda imzası olanlar, partiye, ezilen kitlelerin taleplerini savunduğunu düşünerek katılmıştık. Oysa parti, işçilerin, köylülerin celladı olmaya soyundu. Petrograd'daki son olaylar bunu açıkça gösteriyor. Bu olaylar, parti liderlerinin yüzünü açığa çıkardı. Moskova'nın yayınları, parti liderlerinin iktidarı elde tutmak için her yola başvuracaklarını gösteriyor.

Biz artık parti üyesi olarak çağrılmayı reddediyoruz. Kronştad garnizonunun 2 Mart genelgesini destekliyoruz. Bütün arkadaşlarımızı bunu açıkça kabul etmeye çağırıyoruz."

İmza: *Gutman, Yefimov, Kudriyadsen, Andreyev*
(GDK *İzvestia*'sı, 7 Mart 1921)

"Rif" kalesindeki parti üyeleri şu çağrıyı yayınladılar:

"Son üç yılda parti kariyeristlerle doldu. Bunun sonucunda bürokrasi güçlendi ve iktisadi inşa için verilen mücadele aksadı. Proletarya ve çalışan kitlelerin düşmanlarıyla mücadelesi partimizin her zaman sorunu oldu. Gelecekte de işçi sınıfının kazanımlarını savunmayı sürdüreceğimizi iddia ediyoruz. Hiçbir Beyaz muhafızın, Sovyet Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu zorluklardan yararlanmasına izin vermeyeceğiz. Bu yönde her teşebbüse nasıl karşılık vereceğimizi biliyoruz.

İşçi sınıfını gerçekten temsil eden Sovyetler yaratma görevini üstlenen GDK'nın yetkilerini tümüyle kabul ediyoruz.

İmza: Rif Kalesi partililer toplantısı Başkan ve Sekreteri
(GDK *İzvestia*'sı, 7 Mart 1921)

Acaba bu duyurular Parti üyelerine zorla mı yazdırıldı? Bunu gösteren hiçbir kanıt yoktur. Bütün ayaklanma boyunca gözaltındaki hiçbir parti üyesi öldürülmedi. Kuzmin ve Batis gibi parti sorumlularının gözaltında olmasına rağmen Parti üyelerinin çoğu tamamiyle serbestti. GDK *İzvestia*'sının 7 Mart sayısında şu başlık göze çarpıyordu: "İntikam istemiyoruz" ve şöyle devam ediyor, "Parti diktatörlüğünün işçilere uyguladığı baskı kitleler arasında doğal olarak kin yarattı. Bazı yerlerde parti üyelerinin yakınlarına yönelen

boykot ve saldırılar oldu. Bunlar kesinlikle önemlidir. Biz intikam istemiyoruz, yalnızca işçiler olarak haklarımızı savunuyoruz. Dikkatli hareket etmeliyiz. Yalnızca sabotajcılara ve yalan propagandayla işçi sınıfının haklarını kazanmasını önlemeye çalışanlara karşı tavır almalıyız."

Petrograd'da ise değişik bir "insancıl" yaklaşım vardı. Kuzmin ve Vasilyev'in gözaltına alındığı öğrenilir öğrenilmez, Bolşevikler'in "Savunma Komitesi", Kronştad denizcilerinin Petrograd'da bulunan akrabalarının tutuklanmasını emretti. Hükümete ait bir uçağın Kronştad'a yağdırdığı bildirilerde şöyle yazıyordu:

> "Savunma Komitesi, asilerin esir aldığı yoldaşlarımıza karşılık olarak denizcilerin ailelerinin tutuklandığını duyurur. Özellikle Filo Komiseri Kuzmin ve Kronştad Sovyet Başkanı Vasilyev'den söz ediyoruz. Onların kılına dokunursanız rehineler bunu hayatlarıyla ödeyeceklerdir."
>
> (*İzvestia*, 5 Mart 1921)

GDK bir radyo mesajıyla karşılık verdi:

> "Kronştad garnizonu adına GDK Petrograd Sovyeti'nin elindeki rehinelerin 24 saat içinde salıverilmesinde ısrar eder.
>
> Kronştad garnizonu sizi temin eder ki, Kronştad kentinde parti üyeleri ve aileleri serbest ve güvenlik içindedir. Petrograd Sovyeti'nin yolundan gitmeyi reddediyor, böyle yöntemleri utanç verici ve aşağılayıcı buluyoruz.
>
> İmza: *Petriçenko*, denizci, GDK Başkanı
> *Kilgast*, Sekreter."

Parti üyelerine kötü davranıldığı söylentilerine karşın GDK gözaltındaki parti üyelerinin durumunu incelemek üzere özel bir komisyon kurdu. GDK *İzvestia*'sının 4 Mart sayısında açıklandığına göre bu komisyonda bir parti üyesi de vardı. Ama bu komisyon pek çalışma fırsatı bulamadı, zira 2 gün sonra Kronştad bombalanmaya başlandı. Yine de GDK bir parti delegasyonunu kabul etti ve bunların Petropavlovsk zırhlısındaki tutukluları ziyaret etmesine izin verdi. Tutuklu parti üyleri kendi aralarında toplantılar düzenleyebiliyor, hatta bir de duvar gazetesi çıkarıyorlardı. (Zaikovski, "Kronştad 1917-22")

Kronştad'da terör yoktu. En zor ve stratejik koşullarda bile isyancılar proleter demokrasisinin ilkelerini uygulamak için ellerinden geleni esirgemediler. Parti tabanındaki birçok komünist GDK'yı desteklemeye karar verdiyse, bu, GDK'nın çalışan halkın istem ve özlemlerini dile getirmesinden dolayıdır. Bugün geriye bakıldığında Kronştad'ın demokrasiye verdiği bu ağırlık şaşırtıcı gelebilir. Petrograd ve Moskova'daki parti liderlerinin eylem ve zihniyetlerine tamamen terstir bu. Parti liderleri Kronştad ve bütün Rus işçi sınıfının gerçekten ne istediğini anlamak istemediler. Taleplerine karşı kör ve sağırdılar.

Bu trajik günlerde felaket hâlâ önlenebilirdi. O halde Petrograd Savunma Komitesi niçin böyle saldırgan bir dil kullandı? Nesnel bir gözlemcinin varacağı tek sonuç şudur: Bilinçli olarak kan dökülmesini kışkırtmak ve "herkese bir ders vererek" merkezi otoriteye mutlak itaati sağlamak için.

TEHDİT VE RÜŞVET

5 Mart'ta Petrograd Savunma Komitesi isyancılara şu çağrıyı yayınladı:

"Size, Petrograd'ın sizinle olduğu, Ukrayna ve Sibirya'nın sizi desteklediği gibi masallar anlatıyorlar. Bunlar asılsız yalanlardır. Petrograd'daki son denizci de Kozlovski gibileri tarafından yönetildiğinizi öğrenince sizi terk etti. Sibirya ve Ukrayna sovyet iktidarını destekliyor. Kızıl Petrograd bir avuç Beyaz muhafız ve SR'in umutsuz çabasına kahkahalarla gülüyor. Her taraftan sarıldınız, ne ekmeğiniz ne yakıtınız var. Birkaç saat sonra teslim olmak zorunda kalacaksınız. DİRENMEKTE ISRAR EDERSENİZ SİZİ KEKLİK GİBİ VURACAĞIZ.

Bütün bu generaller, Kozlovski'ler ve şürekası Petriçenko'lar ve Turin'ler son anda Finlandiya'ya Beyaz muhafızlara kaçacaklar. Ya siz asker ve denizciler nereye gideceksiniz o zaman? Onlara inanmayın, Finlandiya'da sizi koruyamazlar. Wrangel'in takipçilerinin ne olduğunu duymadınız mı? Gönderildikleri İstanbul'da sinekler gibi ölüyorlar. Binlercesi açlıktan ve hastalıktan gitti. İşte sizi bekleyen kader. Derhal teslim olun. Bir saniye bile harcamayın. Cani liderlerinizin

silahlarına elkoyun ve tutuklayın. Derhal teslim olun bağış lanacaktır. Şimdi teslim olun.

İmza: Savunma Komitesi."

Petrograd'ın tehditlerine karşın GDK son bir çağrı yayınladı:

"Herkese, herkese, herkese,

Yoldaşlar, işçiler, askerler ve denizciler,

Biz Kronştadlılar partinin demir yumruğu altında neler çektiğinizi biliyoruz. Bizler sovyetlere hükmeden partiyi alaşağı ettik. GDK bugün yeni sovyet seçimlerini başlatıyor. Sovyet özgürce seçilecek ve bütün çalışan halkın ve garnizonun taleplerini yansıtacak, bir avuç parti üyesinin değil. Davamız haklıdır. Partinin değil, sovyetlerin iktidarını savunuyoruz. Ezilen halkın temsilcilerinin özgürce seçilmesini istiyoruz. Partinin hakimiyeti altında yozlaşan sovyetler bize kulaklarını tıkadı. Başvurularımıza mermilerle karşılık verdiler. İşçilerin sabrı tükenmek üzeredir. Şimdi ağzınıza bir parmak bal çalarak oyalamak istiyorlar. Zinovyev'in emriyle kentteki milis barikatları kaldırılmış. Moskova, dışarıdan gıda maddesi almak için 10 milyon altın ruble tahsis etmiş. Ama biliyoruz ki, Petrograd proletaryasını bu şekilde satın alamazlar. Devrimci Kronştad size dost elini uzatıyor.

Yoldaşlar gerçeği tahrif ederek sizi aldatmalarına izin vermeyin.

Kronştad'da iktidar denizcilerin, askerlerin ve devrimci işçilerin eline geçti. Moskova radyosu yalan söylüyor. Yönetim General Kozlovski ve Beyaz muhafızların ellerinde değil.

İmza: Geçici Devrimci Komite."

İsyan sırasında Moskova ve Petrograd'da yabancı ülkelerden komünistler de bulunuyordu, parti yönetici çevreleriyle yakın ilişki içindeydiler. Bunlar da hükümetin yurtdışından gıda almak için büyük paralar harcadığını doğruladılar (o zaman Rusya için büyük bir lüks olan çikolata bile ithal edildi). Moskova ve Petrograd aniden taktik değiştirmişti. Hükümet psikolojik savaş yöntemlerini Kronştadlılar'dan daha iyi biliyordu. Açlıktan kırılan insanlar üzerinde beyaz ekmeğin nasıl etkili olduğunu çok iyi anlamıştı. Kronştad'ın Petrogradlı-

lar'ın satın alınamayacağını söylemesi beyhudeydi. Hükumetin yöntemleri kuşkusuz etkili oldu, özellikle grevcilere karşı acımasız baskı ile birleşince

PETROGRAD'DA DESTEK

Kronştad olayları sırasında Petrograd proletaryasının bir kısmı grevleri sürdürdü. Parti tarihçisi Puhov da itiraf ediyor bunu. Grevcilerin talebi mahkûmların salıverilmesiydi. Bazı fabrikalarda Kronştad *İzvestia*'sının nüshaları duvarlara yapıştırılmıştı. Bir kamyon Petrograd sokaklarında Kronştad'ın bildirilerini dağıttı. Bazı devlet işletmelerinde, örneğin 26 no'lu devlet basımevinde işçiler Kronştad'a saldıran bir bildiriyi basmayı reddettiler. "Arsenal" fabrikasında 7 Mart'ta (Kronştad bombalanmaya başlandığı gün) işçiler bir toplantı düzenlediler. Toplantıda isyancıların genelgesi benimsendi ve fabrikada dolaşıp genel grev çağrısı yapacak bir komite seçildi. Petrograd'ın en büyük fabrikalarında, Putilov, Baltinski, Obukov, Nievskaya Manifaktura gibi yerlerde grevler sürüyordu. Yetkililer grevcileri işten çıkardı, fabrikaları yerel *troyka*'ların (üç kişilik komite) yönetimlerine devretti. Bunlar yeni işçiler aldılar. Her türlü baskı yöntemi uygulandı.

Moskova'da, Nijni-Novgorod'da ve diğer kentlerde grevler başlamak üzereydi. Ama, "Kronştad'ı yöneten Beyaz generaller" türü iftiralar ve yiyecek maddesi dağıtımı işçiler arasında kafa karışıklığına yol açtı.

Bolşevikler sonunda istediklerini elde ettiler. Petrograd ve diğer kentlerin işçileri kararsızlık içindeydi. Bütün Rusya işçi sınıfının desteğini kazanmayı uman Kronştadlılar, tecrit edilmiş olarak, her ne pahasına olursa olsun onları yok etmek isteyen bir hükümetle karşı karşıya kaldılar.

İLK ÇATIŞMALAR

6 Mart'ta Troçki radyodan Kronştadlılar'a şöyle seslendi:

"İşçi-köylü hükümeti sarsılan otoriteyi tesis etmeye ve

onları sovyet cumhuriyetinin yönetimi altına almaya karar vermiştir. Bu yüzden *sosyalist anavatana* başkaldırmaya cüret edenlerin silahlarını derhal bırakmalarını emrediyorum. Karşı koyanlar saf dışı edilecek ve sovyetlerin komutası altına alınacaktır. Tutuklu komiser ve hükümet temsilcileri derhal serbest bırakılmalıdır. Yalnızca koşulsuz teslim olanlar sovyet cumhuriyetinin affına sığınabilirler. Şu anda asilerin silah zoruyla bastırılması için her türlü hazırlığın yapılmasını emretmiş bulunmaktayım. Sivil halkın başına gelebilecek her türlü felaketin tek sorumlusu Beyaz muhafiz asilerdir.

İmza: *Troçki*, Sovyet Cumhuriyeti Askeri Devrimci Konsey Başkanı
Kamenev, Glavkom (Komuta Subayı)"

8 Mart'ta Kronştad üzerinden geçen bir uçak bombardımanı başlattı. Bunu izleyen günlerde hükümet topçu kuvvetleri kaleye ve çevresine ateşe başladılarsa da etkin bir direnişle karşılaştılar. Bombalar sivil halk arasında büyük panik yarattı ve ateşe karşılık verdiler. GDK fazla cephane harcanmamasını emretmek zorunda kaldı.

1921'de Kronştad garnizonu önemli ölçüde küçültülmüştü, savunma genel kurmayının verdiği sayı üç bin civarındaydı. Çevreyi savunan her piyade arasındaki boşluk 32 feet (10-12 metre) kadardı. Cephane ve stoklar da sınırlıydı.

3 Mart öğleden sonra GDK bazı askeri uzmanlarla bir konferans düzenledi. Kalenin savunma planını hazırlamak üzere bir askeri savunma komitesi oluşturuldu. O gün askeri uzmanlar Oranienbaum'a (Spasatelnaya'da yiyecek depolarının olduğu yer) doğru bir saldırı önerdiler. Ancak GDK bunu reddetti. Onların güvendiği, denizcilerin askeri üstünlüğü değil, Rus proletaryasının manevi desteğiydi. İlk mermi sıkılana dek Kronştadlılar hükümetin saldıracağına inanmak istememişlerdi. İşte bu yüzden GDK, Kızıl Ordu askerlerinin yaklaşmasını önlemek için deniz üzerinde buzları kırma yoluna gitmedi. Yine aynı nedenlerle muhtemel taarruz hatlarına barikatlar hazırlanmadı.

Kronştad haklıydı, askeri açıdan kazanmaları imkânsızdı. En iyi ihtimalle iki hafta dayanabilirlerdi. Ama bu da oldukça önemliydi. Ancak buzlar çözülmeye başlayınca Kronş-

tad kendini savunabilecek bir kale olabilirdi. Dahası, Kronştad'ın insan gücü, Kızıl Ordu'nun savaşa sürebileceğine oranla son derece azdı.

KIZIL ORDU'DA MORAL ÇÖKÜNTÜSÜ

O sırada Kızıl Ordu'nun moral durumu neydi? *Kronskaya Gazeta*'da yayınlanan bir söyleşide Dibenko, Kronştad taarruzuna katılan bütün askeri birimleri nasıl örgütlemek zorunda kaldıklarını anlatıyor.[17] Bu mutlaka zorunluydu. Askeri harekâtın daha ilk gününde Kızıl Ordu denizcileri, o zamanki deyimle "*bıratçik*"lerine (küçük kardeş) karşı döğüşmek istemediğini göstermiştir. O zamanın ileri işçileri arasında, Kronştad denizcileri devrimin sadık insanları olarak tanınıyorlardı. Üstelik Kronştad'ı ayaklanmaya iten nedenler Kızıl Ordu saflarında da mevcuttu. Açtılar, üşüyorlardı, kötü besleniyor ve kötü giyiniyorlardı. Üstelik Rusya'nın kışında kar ve buz üzerinde savaşmaları isteniyordu.

8 Mart gecesi Kronştad'a karşı Kızıl Ordu saldırısı başladığında Baltık Denizi üzerinde müthiş bir kar fırtınası vardı. Kızıl Ordu askerleri kışlık teçhizata bürünmüştü. Puhov, Kronştad'a Oranienbaum'dan yaklaşan 561. Piyade Alayı'nın moral durumunu resmi bir belgeye dayanarak şöyle anlatıyor:

> "Harekâtın başında 2. Tabur ilerlemeyi reddetti. Zar zor komünistlerin sayesinde ikna edildiler. Güneydeki ilk bataryaya varır varmaz 2. Tabur'un bir bölümü teslim oldu, subaylar tek başlarına geri dönmek zorunda kaldılar. Alay ilerlemeyi durdurdu. Şafak söküyordu, 1. ve 2. Güney bataryalarına doğru ilerleyen 3. Tabur'dan hiç haberimiz yoktu. Tabur güçlükle ilerliyor ve kaleden top ateşi ile karşılaşıyordu. Derken dağılarak kızıl bayrakların dalgalandığı Nilyutin Kalesi'ne hücuma yöneldiler. Biraz ilerleyince asilerin kaleye yerleştirdiği mitralyözler görüldü, asiler, teslim olmazlarsa ateş

17. Dibenko Eski Bolşevikler'dendir. Ekim'den sonra Halk Komiserleri Konseyi üyesi oldu. Ovseenko ve Krilenko ile birlikte donanma ve ordunun yönetimine bakıyordu.

açacaklarını söylediler. Herkes teslim oldu. Yalnızca tabur siyasi komiseri ve 3-4 asker geri döndü."

8 Mart'ta Kuzey Bölgesi Komiseri Ublanov Petrograd parti örgütüne şöyle yazıyordu:

"Kuzey bölgesinin durumu hakkında sizi aydınlatmayı devrimci bir görev sayıyorum. Orduyu kaleye ikinci bir taarruza göndermek imkânsız. Laseviç, Avrov ve Troçki yoldaşlarla *Kursanti*lerin (Kadet subaylar) moral durumu hakkında konuştum. Şu eğilimlerini rapor etmem gerekiyor. Askerler Kronştadlılar'ın taleplerini öğrenmek arzusundalar. Kronştad'a delegeler göndermek istiyorlar. Bu kesimdeki siyasi komiserlerin sayısı çok yetersiz."

Ordunun moral durumu 27. Omsk Tümeninin 79. Tugayı olayında açığa çıktı. Bu tümen üç alaydan ibaretti. Kolçak'a karşı savaşta askeri yeteneklerini göstermişlerdi. 12 Mart'ta tümen Kronştad cephesine getirildi. Orşan Alayı Kronştad'a karşı savaşmayı reddetti. Ertesi gün diğer iki alayda askerler alacakları tutumlarını belirlemek için toplantılar düzenlediler. Alaylardan ikisinin zorla silahsızlandırılması gerekti, 'Devrimci Divan-ı Harp' ağır cezalar verdi. Benzer birçok olay vardı. Askerler kendi sınıf kardeşlerine karşı savaşmaya isteksizdi, ayrıca buz üzerinde savaşa hazırlıklı değillerdi. Birlikler başka bölgelerden getirilmişti. Bu bölgelerde Mart ayında buzlar çözülmeye başladığından askerler Baltık denizindeki buzun sağlamlığından emin değillerdi. İlk taarruza katılanlar Kronştad'dan açılan ateşin buz üzerinde nasıl gedikler açtığını görmüşlerdi. Bütün bu cesaret kırıcı olaylar ilk saldırıyı başarısız kıldı.

YENİDEN ÖRGÜTLENME

Kronştad'a son taarruzda kullanılacak alaylar baştan aşağı yeniden düzenlendi. Kronştad'a sempati gösteren gruplar silahsızlandırılarak başka birliklere dağıtıldı. Bazıları "Devrimci Divan-ı Harp" tarafından şiddetle cezalandırıldı. Parti üyeleri seferber edilerek propaganda yapmak ve güvenilmez unsurları ihbar etmek üzere taburlara yollandı.

8-15 Mart arasında Kronştad'da çarpışmalar sürerken 10. Parti Kongresi Moskova'da toplandı. Kongreden 300 delege cepheye gönderildi, aralarında Voroşilov, Bublov, Zatuski, Rukimoviç ve Piyatakov da vardı. Delegeler Çeka'nın askeri birimlerinde ve özel disiplin komitelerinde "siyasi komiser" olarak görevlendirildi, bir kısmı da saflarda savaştı.

Devrimci Divan-ı Harpler gece gündüz çalışıyordu. Puhov, bunların nasıl "her türlü sağlıksız eğilime şiddetle karşılık verdiğini, kışkırtıcıları suçlarına göre cezalandırdığını" anlatıyor. Verilen cezalar anında askerlere duyuruluyor, bazen de gazetelerde yayınlanıyordu.

Bütün bu propagandaya, yeniden örgütlenmeye ve baskılara rağmen askerlerin kuşkuları sürüyordu. 14 Mart'ta yine itaatsizlik olaylarına rastlandı. Yeniden örgütlenmiş olan 561. Piyade Alayı ilerlemeyi hâlâ reddediyordu.

Az sayıda Kızıl Ordu mensubu isyancılara teslim olarak onların safına katıldı. Tanıklar bazı birliklerin daha ateş hattına girmeden yarı yarıya azaldığını anlatıyor. İsyancılara teslim olan askerler geri hatlardan makineli tüfek ateşine tutuluyordu.

Resmi kaynaklar Kronştad *İzvestia*'sının Kızıl Ordu saflarında büyük bir ilgiyle okunduğunu kaydediyor. Kronştadlılar'ın bildirileri de aynı ilgiyi görüyordu. Bu tip yayınların kışlalara girmesini önlemek için özel komisyonlar kurulmuştu. Ama bu da ters etki yarattı.

Ülke çapında bütün örgüt seferber edildi, civar birliklerde yoğun propaganda sürdürüldü. Hükümetin elindeki insan gücü ve maddi kaynak Kronştad'dan çok daha fazlaydı. Trenler hergün Petrograd'a yeni birlikler getiriyordu. Bunların çoğu Kırgız ve Başkır topraklarından getirilmişti. Yani Kronştadlılar'ın anlayışına en uzak alanlardan. Kronştad'ı savunanlar ise hem sayıca azalıyor hem de gittikçe takatten düşüyorlardı. Açlık ve soğukta Kronştadlılar yalnızca bir hafta silah başında kalabildiler. Çoğu bir haftaya bile çıkamadı.

SON TAARRUZ

Bütün bu olup bitenden haberdar olan -ve örgütlenme, ihtiyaçların sağlanması, moralin düzeltilmesi için her türlü

tedbiri alan- 7. Ordu Komutanı Tuhaçevski 15 Mart tarihli meşhur emrini yayınladı. Kronştad'ın 16 Mart'ı 17'sine bağlayan gece yapılacak bir saldırıyla düşürülmesini emretti. 7. Ordu'nun bütün birlikleri kışlık teçhizat ve makineli tüfekleri taşıyan kızaklarla donatıldı.

Tuhaçevski'nin planı önce güneyden büyük bir saldırı başlatıp ardından üç taraftan aynı anda saldırıp Kronştad'ı ele geçirmekti.

16 Mart'ta saat 14.^{20}'de güney birlikleri top ateşini başlattı. Kuzey birlikleri saat 17.^{00}'de bombardımana girişti. Kronştad karşılık verdi. Bombardıman 4 saat sürdü. Ardından uçaklar kenti bombalamaya başladı, bu sivil halk arasında büyük panik yarattı. Gece topçu ateşi durdu. Kronştad fenerlerle buzu aydınlatmış, piyadeleri bekliyordu.

Gece yarısına doğru hükümet kuvvetleri yerlerini alıp yürüyüşe geçtiler. Saat 2.^{45}'te kuzey kuvvetleri 7. kuleyi ele geçirdiler. Sabaha karşı 4.^{50}'de hükümet birlikleri 4.ve 6. kulelere saldırdı, ancak Kronştad'ın top ateşiyle püskürtüldüler. Sabah 6.^{40}'ta hükümetin Kadet subayları 6. kaleyi ele geçirdi.

Güney birlikleri sabah 5.^{00}'te surlara saldırıya geçmişti. Sayıca çok zayıf kalan Kronştadlılar kente doğru geri çekildiler. Sokaklarda kanlı çarpışmalar oldu. Çok yakın mesafeden makineli tüfek ateşi sürdü. Denizciler ve işçi milisleri sokak sokak, ev ev çarpıştılar. Saldırı birkaç saat için geri püskürtüldü. Denizciler "mekanik enstitüsünü" 80. hükümet tugayından geri aldılar.

Sokak çatışmaları dehşet vericiydi. Kızıl Ordu askerleri ve kenti savunanlar birbirlerine karışıyordu. Kentin sivil halkı ateşe rağmen hükümet birliklerini dayanışmaya çağırdı. GDK'nın bildirileri hâlâ dağıtılıyordu. Korkunç son yaklaşırken bile denizciler askerleri kazanmaya çalışıyorlardı.

17 Mart'ta çatışma daha da kızıştı. Geceye doğru kuzey birlikleri kulelerin çoğunu işgal etmişti. Sokak çatışmaları sabaha dek sürdü, son kuleler de -Milyutin, Konstantin, Obruçev- birer birer düştü. Kalenin işgali tamamlandıktan sonra bile tecrit olmuş gruplar sokak direnişini sürdürmeye çalışıyordu. Son umutsuz direnişi Tolbuhin feneri civarında 150 denizci sürdürüyordu.

BİLANÇO

Petrograd ordu sağlık yetkilileri rakam vererek 3-21 Mart arasında 4127 yaralı ve 527 ölüden söz ediyor. Bu rakamlara, boğulanlar ve buzda ölüme terk edilenler dahil değildir.[18] Devrimci Divan-ı Harplerin kurbanları da buna eklenebilir. (Bunlar hükümet kayıtlarına geçen rakamlardır.)

Kronştadlılar'ın kayıplarına ilişkin elimizde tahmini rakamlar bile yok. Sonradan sürdürülen katliamları hesaba katmasak bile bu rakamı gene de çok büyüktür. Belki bir gün Çeka'nın ve Devrimci Divan-ı Harplerin arşivleri açılır da korkunç gerçek tümüyle açığa çıkar. Ayaklanmanın Stalinist resmi tarihçisi Puhov'un yazdıklarına bakalım:

> "Normal hayata dönüş için çalışmalar ve asilerin artıklarına karşı mücadele sürerken Petrograd askeri bölgesi Devrimci Divan-ı Harpleri faaliyetlerini birçok yerde sürdürüyorlardı... Davaya ihanet edenlere karşı proleter adaleti şiddetle yürürlüğe kondu. Cezalar basın yoluyla halka duyuruluyor ve eğitici bir rol oynuyordu."

Resmi kaynaklardan yapılan bu alıntılar "kale çok az bir kayıpla ele geçirildi" diyen Troçkistler'in yalanlarını çürütüyor.

17 ve 18 Mart gecesi GDK'nın bir kısmı Kronştad'ı terk etti. Yaklaşık 80 000 insan (bazı denizciler ve kent halkının en aktif kesimi) Finlandiya'ya sonu gelmeyecek bir sürgüne doğru yola çıktı.

Kızıl Ordu kuvvetleri -sovyet iktidarının koruyucuları- Kronştad'ı düşürdükten sonra Kronştad Sovyeti'ni yeniden toplamadılar. Sovyetlerin yetkileri, yeni kale komutanlığı sekreteryası siyasi seksiyonuna devredildi.

Bütün filo baştan başa yeniden düzenlendi. Binlerce Baltık denizcisi Karadeniz, Hazar ve Sibirya'daki donanma üslerine yollandı. Puhov'a göre:

---

18. Özellikle denizde kaybolanlar o kadar çoktu ki, Finlandiya Dışişleri Bakanı, Rus Elçisi Belenin'le buz üzerindeki ölülerin temizlenmesi konusunda görüşme yaptı. Finlandiyalılar, buzların erimesiyle cesetlerin kıyıya vurmasından korkuyorlardı.

"Az güvenilir unsurlar, Kronştad ruhuyla zehirlenenler başka yerlere gönderildi. Çoğu istemeden gitti. Bu tedbir sağlıksız atmosferin temizlenmesine yardımcı oldu."

Nisan'da yeni donanma komutanlığı tek tek incelemelere başladı. Özel bir komisyon 150 000 denizciyi 'vasıfsız' (yani uzmanlaşmamış) V.G.D kategorilerine sokarak ihraç etti. Özellikle siyasi açıdan güvenilmeyenleri.

Kronştad'ın fiziki yok edilişinden sonra, o ruh da filodan temizlendi.

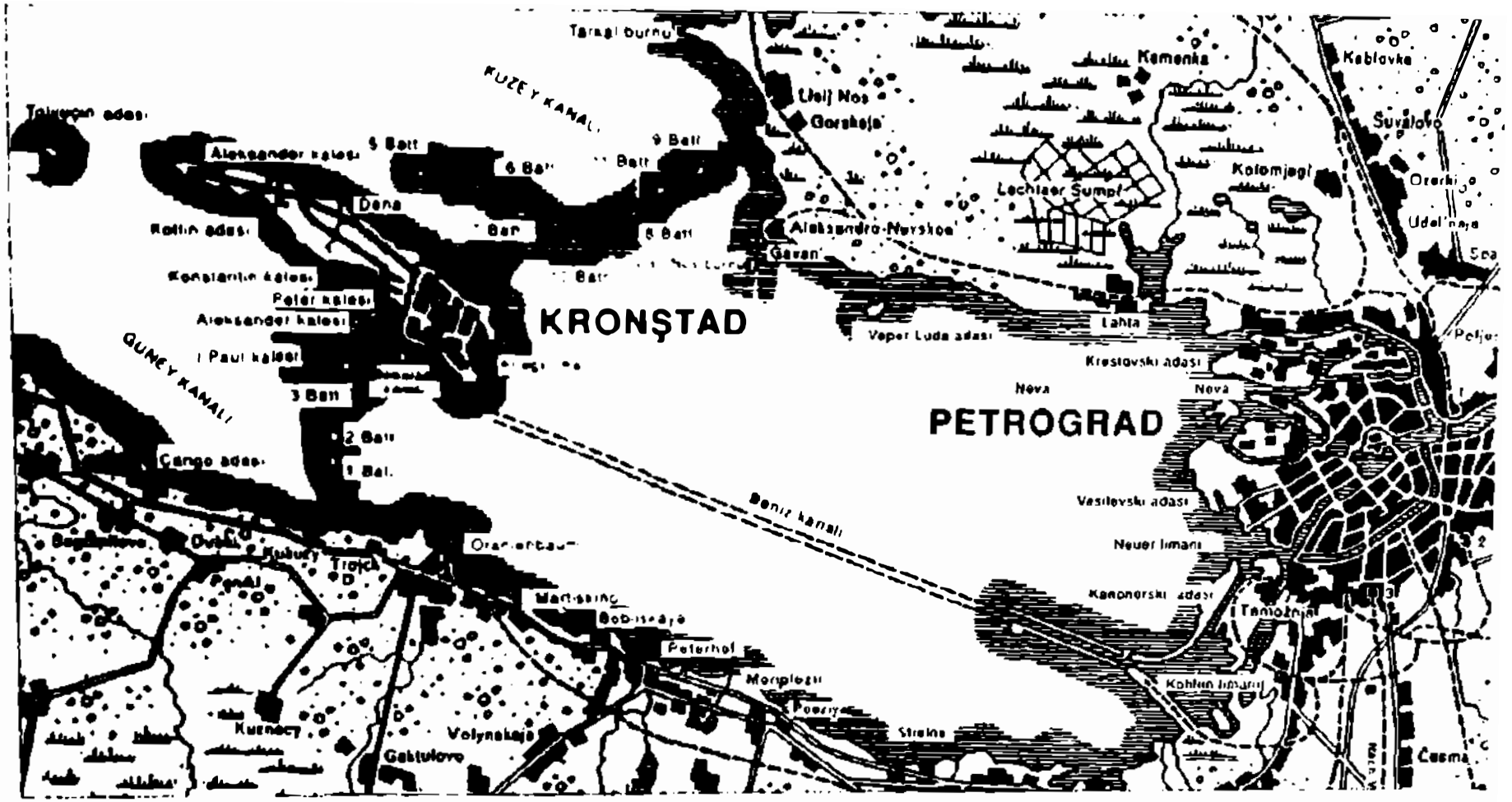

Kronştad, Mart 1921.

Rus donanmasının Baltık Denizi'ndeki üssü Kronştad, o yıllarda 50000'i aşkın bir nüfusu barındırıyordu.

Kronştadlılar Ekim'den önceki gösterilerden birinde.

Temmuz 1917'de, Nevski Meydanı'nda yapılan ve onlarca kişinin ölümüyle sonuçlanan büyük gösteri

Denizcilerin devrimdeki rolünü öven bir afiş.

GDK Başkanı Petriçenko

Geçici Devrimci Komite üyeleri

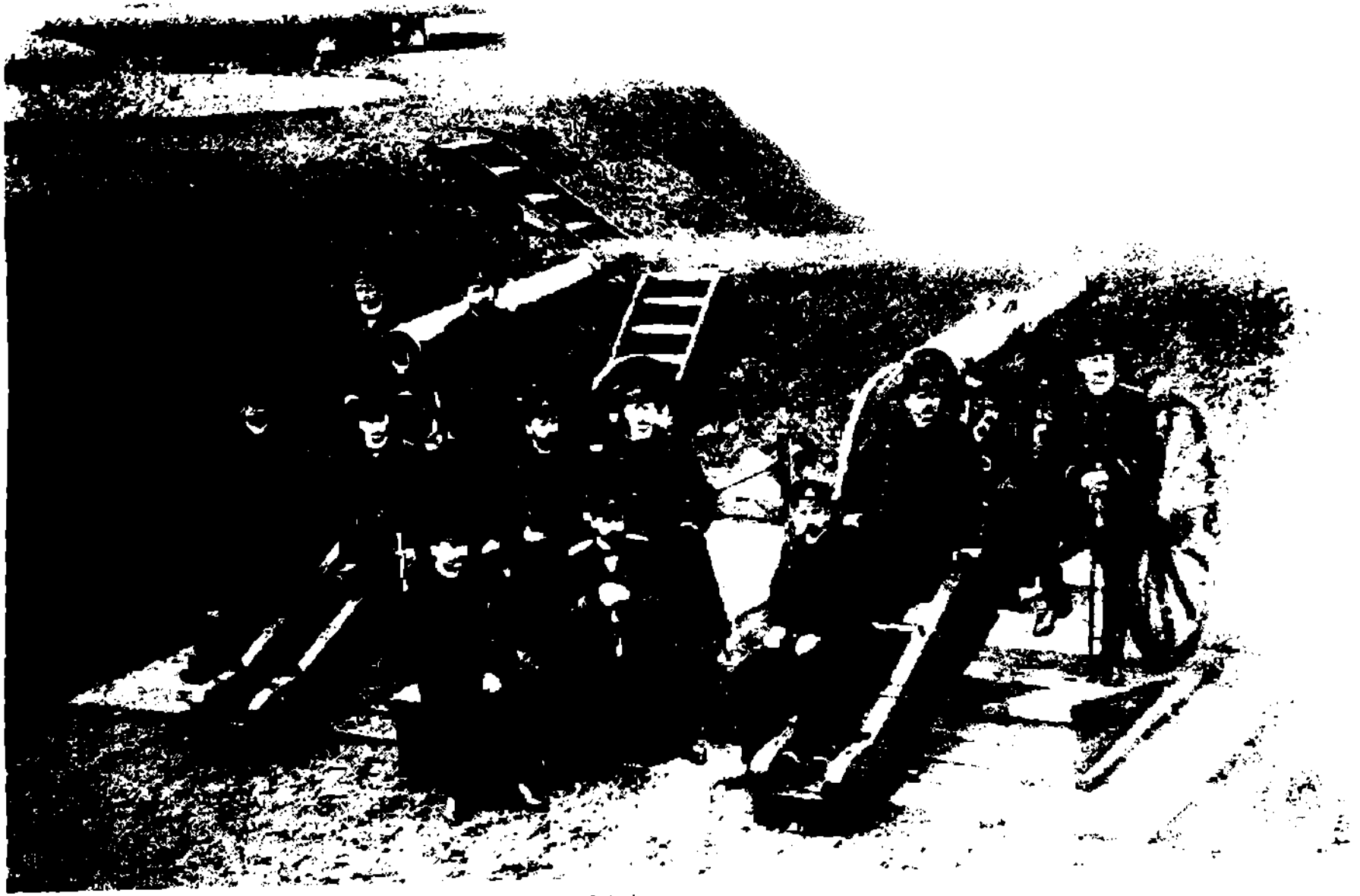

Kronştad'daki savunma mevzilerinden biri.

Kızıl Ordu süvarilerinin Kronştad'a akını.

Kızıl Ordu birliklerinin taarruz harekâtı.

ZAMANINDA NE DENDİ?

"İşçi ve köylülerin başkaldırıları sabırlarının tükendiğini gösteriyor. İşçilerin ayaklanması yakındır. Bürokrasiyi alaşağı etmenin zamanı geldi... Kronştad ilk olarak ezilenlerin üçüncü devriminin bayrağını yükseltti... Otokrasi devrildi, Kurucu Meclis cehennemi boyladı. Bürokrasi de çatırdıyor."

GDK *İzvestia*'sı,
Devrimin Aşamaları, 12 Mart 1921.

"Burjuva gazetelerinde Kronştad ve Yudeniç'e karşı Çinliler'i, Kalmuklar'ı ve diğer alayları da getirdiğimizi söylüyorlar. Bu apaçık bir yalandır. Biz kendi gençlerimizi getirdik. Kronştad'ın dağıtılması aslında sembolikti. Kronştad daha önce söylediğim gibi Fransız ve İngiliz emperyalizminin eline düşmek üzereydi."

Leon Troçki, Komünist Gençlik Enternasyonali
2. Kongresi'nde yapılan konuşma, 14 Temmuz 1921.

ANARŞİSTLER

Kronştad denizcileri taleplerini kendi kendilerine mi yükselttiler, yoksa onlara sloganlar öneren siyasi grupların etkisi altında mı hareket ediyorlardı? Bu konu geçtiğinde çoğu kez anarşist etkilerden dem vurulur. Bundan nasıl emin olabiliriz? GDK üyeleri arasında -Kronştadlılar arasında olduğu gibi- anarşist olduğunu iddia edenler vardı. Ancak bu çalışmada yaptığımız gibi belgelere başvurulduğunda anarşist grupların doğrudan bir müdahalesinin olmadığı görülür. Petrograd'da bir Kronştadlı ile hapiste yatan Menşevik Dan hatıratında[19] GDK üyelerinden Perebelkin'in anarşizme yakın olduğunu yazar. Yine Kronştadlı denizcilerin KP politikasından duydukları düşkırıklığı sonucu bütün siyasi partilerden nefretle söz ettiklerini anlatır. Onların gözünde Menşevik ve SR'ler de Bolşevikler kadar berbattır. Hepsi bir kere iktidarı ele geçirip onlara güvenen halka ihanet etmeye

19. Dan, T. "Two Years of Roaming", 1920-21, Rusça.

daşlar, henüz zaman varken bir düşünün, ateşle oynamayın. Önemli bir adım atmak üzeresiniz. Size şunu öneriyoruz: İkisi anarşist 6 kişilik bir komisyon seçin, bu komisyon Kronştad'a giderek sorunları barışçıl yoldan çözmeyi denesin. Bu koşullarda en akılcı olan budur ve uluslararası planda devrimci bir öneme sahip olacaktır."

Bu anarşistler üzerlerine düşeni yaptılar. Ama yalnızca kendi adlarına hareket ediyorlardı ve isyancılarla örgütsel bir bağları yoktu. Dahası böyle bir arabuluculuk önermeleri onların Petrograd'a heyet göndermiş olan Kronştadlılar'la doğrudan bağları olmadığını gösteriyor. Petropavlovsk genelgesinde anarşistler için basın özgürlüğü talep edilmesinin nedeni Kronştadlılar'ın Ekim öncesindeki fikir ve geleneklerini korumalarındandır.

Ekim'den önce gerek Bolşevikler'in gerekse anarşistlerin Kronştad üzerinde dikkate değer etkileri vardı. 1917 yazında Petrograd Sovyeti'nin bir toplantısında Troçki, Menşevik lider Çeretelli'ye şöyle diyordu:

"Evet Kronştadlılar anarşisttir. Ama birgün devrimin son anı geldiğinde sizi Kronştadlılar'a kışkırtan gericiler ikimizi de asmak için ipleri yağlayacaklar. İşte o zaman bizi savunmak için sonuna kadar savaşan Kronştadlılar olacak."

Kronştadlılar arasında anarşistler devrimci olarak gayet iyi tanınıyorlardı. Bu yüzden sovyetlerin kapılarının diğer eğilimlere açılmasını isteyen denizcilerin aklına ilk olarak anarşistler ve Sol SR'ler geldi.

Petropavlovsk genelgesinin en önemli talepleri işçiler ve başkasının emeğini sömürmeyen köylüler için demokratik hakların sağlanması ve parti tekelinin kırılmasıydı. Bu talepler yasadışına itilmiş öteki sosyalist eğilimlerin de programlarının bir parçasıydı. Anarşistler bu talepleri tümüyle benimsediler ama tek savunan onlar değildi.

Öte yandan Kronştadlılar sürekli olarak sovyet iktidarından yana olduklarını belirttiler. Rus anarşistlerinin "sovyet anarşistleri" diye bilinen küçük bir bölümü sovyetlerle işbirliği fikrinden yanaydı. Oysa Mahno hareketi "sovyet iktidarından" hiç de olumlu söz etmiyordu. Onların sloganı "özgür

sovyetler'di, yani değişik siyasi eğilimlerin var olabildiği, devlet iktidarının bir parçası olmayan sovyetler.

Kronştadlılar sendikalara önemli görevler düştüğüne inanıyorlardı. Bu yalnız anarşistlere özgü bir fikir değildi, Sol SR'ler ve parti içindeki işçi muhalefeti (Kollontay, Şilyapnikov) tarafından da paylaşılıyordu. Sonraları başka muhalif komünist eğilimler de (örneğin Sapronov) bunu benimsedi. Kısacası bu düşünce, Rus Devrimi'ni kurtarmak için proleter demokrasisini öne çıkaran ve her eğilimi yok edip her şeye hükmetmeye başlayan Bolşevik partisine muhalefet eden herkesin temel düşüncesiydi.

Son olarak şunu diyelim, anarşizmin Kronştad Ayaklanması üzerindeki tek etkisi proleter demokrasisi fikrinin savunulmasıdır.

MENŞEVİKLER

Menşevikler'in denizciler arasında hiçbir zaman sözü edilir bir gücü olmadı. Kronştad Sovyeti'ndeki Menşevik delegelerin sayısı filodaki gerçek güçleriyle orantılı değildi. İkinci seçim ertesinde sadece 3-4 temsilci gönderebilen anarşistlerin çok daha fazla itibarları vardı. Bu çelişkili durumun nedeni anarşistler arası örgütlenme eksikliği kadar 1917'de Bolşevizm ile anarşizmin karıştırılmasıydı. Birçok anarşist o sıralar Bolşevizm'i bir tür Bakuninleştirilmiş Marksizm olarak gördü.

Menşevikler ya da en azından onların resmi hizibi, Bolşevikler'e tamamen karşı olduğu halde silahlı mücadele taraftarı değildi. Bu yüzden silahlı müdahaleye tepki duydular. Onların niyeti sovyetlerde ve sendikalarda yasal muhalefet konumunu kazanmaktı. Hem proletarya diktatörlüğü hem de parti diktatörlüğüne karşı olan Menşevikler, Rusya'nın önünde hâlâ bir kapitalist gelişme yolu olduğuna inanıyorlardı. Onlara göre silahlı hareketler Rusya'da demokratik güçlerin gelişmesine zarar veriyordu. Silahlı mücadelenin bitmesiyle rejimin demokratik dönüşüm yolunu seçmeye zorlanacağını ummaktaydılar.

7 Mart 1921'de Kronştad Ayaklanması sırasında Menşe-

vikler'in Petrograd yeraltı komitesi şöyle bir bildiri yayınlamıştı:

"Kronştad'da olup bitenlerin bütün ayrıntılarını bilmiyoruz. Bildiğimiz şu ki Kronştadlılar özgür sovyet seçimleri ve sosyalist siyasi mahkûmların salıverilmesini istiyorlar. Partisiz işçileri, denizcileri ve askerleri 10 Mart'ta yapılacak bir toplantıya çağırdılar. Gerçek bir işçi iktidarı Kronştad olaylarının gerçek nedenini görebilirdi. Her şeyi Rus işçi sınıfının gözleri önünde Kronştad işçi ve denizcileriyle açıkça tartışabilirdi. Oysa Bolşevikler olağanüstü hal ilan edip denizcileri makineli tüfek ateşine tuttular. Kronştad denizcileri ve işçilerine karşı askeri harekât durdurulmalı, hükümet Kronştadlılar'la görüşmelere başlamalıdır. Görüşmelere fabrikalardan delegeler çağrılmalıdır. Saldırıyı durdurun!"

Menşevikler'in merkez komitesi de bir bildiri yayınladı. Burada söylenenlere göre "gerekli olan köylülüğe karşı baskı değil uzlaşma" idi. İktidar işçi kitlelerinin kendi elinde olmalıydı. Bu da ancak özgür sovyet seçimleriyle sağlanabilirdi. Herkes işçi demokrasisinden söz ediyor ama bunun izine bile rastlanmıyordu.

Yurtdışında basılan Rus Sosyalist Demokrasisinin resmi organı "*Sozialistiçenski Vestnik*" Kronştad Ayaklanması'nı şöyle değerlendirdi: "Şimdiye dek bolşevizmi destekleyen kitleler, bizzat rejime karşı mücadeleye başlamıştır." Bu yazıda Kronştad sloganlarının Menşevikler'e ait olduğu iddia edilerek "... filoda herhangi bir Menşevik örgütün yokluğundan dolayı partilerinin ayaklanmada bir rolü olmamasına rağmen Menşevikler'in bu durumda sevinmekte haklı oldukları" söyleniyordu.

Rusya'yı terk etmiş olan Martov (Rus menşevizminin lideri) *Freiheit*'ta 1 Mayıs 1921'de yayınlanan yazısında Menşevik ya da SR'lerin ayaklanmada etkili olduğu şeklindeki iddiaları reddetti. Martov'a göre inisiyatif Komünist Parti'den örgütsel düzeyde kopup ülkesel düzeyde kopamayan denizcilerden gelmişti.

Puhov çeşitli muhalif Menşevikler'in imzaladığı başka bir bildiriden söz ediyor. Şöyle diyordu:

"Kahrolsun karşıdevrimin yalanları! Gerçek karşıdevrimci-

ler nerede? Onlar, sovyet iktidarından dem vuran Bolşevikler ve komiserlerdir. Gerçek devrim onlara karşı yükseliyor. Bunu desteklemeliyiz. Kronştad'a yardım etmek zorundayız. Yaşasın devrim. Yaşasın Kurucu Meclis!"

Menşevik merkez komitesi ise benzeri muhalif gruplarca ileri sürülen sloganların sorumluluğunu yüklenmeyi kesinlikle reddetti.

SAĞ SR'LER

Sağ Sosyalist Devrimciler'in (SR) propagandasında en önemli tema Kurucu Meclisin toplanması idi. Parti organları olan "Revolutzionaya Rossia"da dağıtılan Kurucu Meclisin eski başkanı ve Sağ SR'lerin lideri Viktor Çernov şöyle yazıyordu:

"Kan dökücü Bolşevik diktatörlüğünden kurtulmak isteyen, özgürlük yolunu izlemek isteyen herkes Kronştad'a yardım etmelidir. Demokrasinin tacı Kurucu Meclis olmalıdır."

Çernov, Kronştad *İzvestia*'sının 6. sayısında asi denizcilerin ne yazdığını çok iyi biliyordu:

"İşçiler ve köylüler, hem Kurucu Meclisi ve onun burjuva diktatörlüğünü hem de Çeka'sı ve devlet kapitalizmi ile Komünist Parti diktatörlüğünü geride bırakarak kararlılıkla ilerliyorlar."

Çernov, Kronştadlılar'ın bu sözlerini Bolşevik geçmişin ideolojik kalıntılarına atfediyordu. Çernov'un kişisel ve siyasi tavrı Menşevikler'in tam tersiydi. Arkadaşlarıyla birlikte denizcilere heyecanlı bir çağrı yaptı:

"Bolşevikler, Kurucu Meclisi ve sovyetleri birbirine karşı çıkartarak özgürlük ve demokrasi davasını katletmişlerdir. Sovyetleri Kurucu Meclise destek yapmak yerine ona karşı çıkardılar ve her ikisini de katlettiler. Bunu çok iyi anlamalısınız, siz aldatılmış işçiler, askerler ve denizciler! 'Özgür Soovyet Seçimleri' sloganınızı sovyetlerden Kurucu Meclise-geçiş çağrısına dönüştürün."

Çernov daha da ileri gitti, özel bir gemiden GDK'ya şu radyo mesajını yayınladı:

"Kurucu Meclis başkanı Viktor Çernov, üçüncü kez tiranlığın boyunduruğunu sarsan kahraman denizci ve işçi yoldaşları kutlar. Aracı olarak şimdi yurtdışında bulunan kooperatifler yoluyla Kronştadlılar'a gıda yardımı önerir."

Aynı anda özel bir kuryeyle ikinci bir çağrı gönderildi:

"Partimizin hiçbir darbeci girişimi yoktur. Sürekli olarak işçi ve köylü kamuoyunun baskısıyla Kremlin'in diktatörlerini halkın taleplerine kulak vermeye çağırmıştır. Ama artık halkın öfkesi doruğa çıktı ve halk devriminin bayrağı Kronştad üzerinde yükseldi. Partimiz Kronştad'a elinden gelen her türlü yardımı önermektedir. SR'ler sizin kaderinizi paylaşmaya ve saflarınızda kazanmaya veya ölmeye hazırdırlar.

Nasıl yardımcı olabileceğimizi bize bildirin.

Yaşasın halk devrimi!

Yaşasın özgür sovyetler ve Kurucu Meclis!"

Bu somut önerilerine karşılık Çernov, 3 Mart 1921'de radyoyla şu yanıtı aldı:

"Kronştad şehri GDK'sı yoldaş Çernov'un kutlamalarını almıştır. Dışarıdaki bütün kardeşlerimize şükranlarımızı bildiriyoruz. Yoldaş Çernov'a önerileri için teşekkür ederiz. Ancak durum aydınlığa çıkana kadar buraya gelmemesini rica ederiz. Önerileri şimdilik not edilmiştir.

İmza: *Petriçenko,* GDK Başkanı."

Bolşevikler, GDK'nın Çernov'un gelmesini ilke olarak onayladığını iddia ediyorlar. İddialarına göre Çernov, Kurucu Meclis sloganının kabulünü şart koşmuş, GDK'da buna ön hazırlık yapmak için Çernov'un 12 gün beklemesini önermiştir. 20 Mart 1921'de Petrograd Sovyeti'ne bu açıklamayı yapan parti sözcüsü Komarov bu bilginin Bolşevikler'ce yakalanan GDK üyesi Perebelkin'in sorgusu sonucu elde edildiğini söyledi. Hatta iddiaya göre Perebelkin GDK'nın Çernov'a gizlice olumlu yanıt verdiğini itiraf etmişti.

Denizci Perebelkin kurşuna dizildi ve 'itirafları' doğrulanamadı. Ama hapishanede karşılaştığı Menşevik Dan'a ayaklanmanın ayrıntılarını anlattığı halde böyle bir itiraftan söz etmemişti. Ve öyle anlaşılıyor ki daha 1921'de Bolşevik 'adaleti' itiraflar elde etmesini çok iyi öğrenmişti.

Ocak 1926'da Sol SR'lerin organı *Znamia Borby*'de yayınlanan bir makalede Petriçenko, Çernov'a komitenin verdiği cevabı doğruluyor. Komitenin bizzat bu işlerle uğraşmaya zamanı olmadığını, bu sorunu yeni seçilecek olan sovyete bıraktığını anlatıyor ve ekliyor: "Her şeyi olduğu gibi ve kendi siyasi görüşlerimden bağımsız olarak anlatıyorum." Çernov'a gelince, isyancılara şart koştuğunu reddediyor ve "isyancıların er veya geç bu fikre geleceğine inanarak" Kurucu Meclis sloganını desteklediğini açıkça söylüyor.

SOL SR'LER

1921 Haziran'ında yurtdışında yayınlanan *Znamia*'da Sol SR'ler programlarını şöyle düzeltiyorlar:

> "Sol (Enternasyonalist) SR'lerin asli amacı sovyetlerin ve gerçek sovyet iktidarının yeniden inşasıdır. Bizler, 10 Haziran 1918'de 5. Tüm Rusya Sovyetler Kongresi'nde kabul edilen Sovyet Cumhuriyeti anayasasının tekrar süreklilik kazanmasını hedefliyoruz... Rusya'da emekçi halkın belkemiği olan köylüler kendi kaderlerini belirleme hakkına sahip olmalıdırlar... Diğer bir talep kentlerde işçilerin özeylem ve özgür inisiyatifinin yeniden yaratılmasıdır. Açlıktan ölmek üzere olan insanlardan yoğun çalışma beklenemez. Önce ihtiyaçlarının karşılanması gerekir."

Petropavlovsk genelgesinin özü Sol SR'lerin programına çok yakındı. Yine de Sol SR'ler ayaklanmada yer aldıkları iddiasını kabul etmediler. *Znamia*'nın aynı sayısında Moskova muhabirlerinden biri şöyle yazıyor:

> "Kronştad'da Sol popülizmi temsil eden tek bir sorumlu bile yoktu. Bütün hareket bizim katılımımız olmaksızın gelişti. İşin içinde biz yoktuk ama bakış açıları özünde Sol popülistti. Sloganları ve hedefleri bizimkine çok yakındı."

Son olarak tarihi gerçeği ortaya çıkarmak için iki yetkili kişinin; Lenin ve denizci Petriçenko'nun sözlerine kulak verelim:

LENİN'İN GÖRÜŞLERİ

Lenin, 15 Mart 1921'de, 10. Parti Kongresi'ne sunduğu raporda (Toplu Eserler, cilt 9) Kronştad Ayaklanması hakkında şunları söylüyor:

"1921 baharında esas olarak hasadın kötülüğü ve sürülerin ölmesi sonucu savaş ve tecrit koşulları yüzünden kötü olan köylülüğün durumu daha da bozuldu. Bu küçük üretimin doğasını tam olarak yansıtan politik çalkantılara yol açtı. Bu çalkantıların en çarpıcı ifadesi Kronştad İsyanı'dır. Açık ve kesin olarak formüle edebildikleri pek az şey vardı. Yalnızca muğlak sloganlar işittik: 'özgürlük', 'serflikten kurtulma', 'Bolşeviksiz sovyetler', 'yeni sovyet seçimleri', 'parti diktatörlüğünün tasfiyesi' falan filan. Hem Menşevikler hem de SR'ler Kronştad Ayaklanması'na sahip çıktılar.

Viktor Çernov, Kronştad'a bir haberci yolladı. Bunun önerisiyle Kronştad liderlerinden Menşevik Valk, Kurucu Meclis için oy kullandı. Yıldırım hızıyla Beyaz muhafızlar bütün güçlerini Kronştad için seferber ettiler. Kronştad'daki Beyaz muhafız askeri uzmanlar Orienbaum'a bir saldırı planı hazırladılar ki bu yalpalayan Menşevik, SR ve partisiz kitleleri dahi ürkütü.

Yurtdışında elliden fazla Beyaz muhafız gazetesi Kronştad için azgın bir kampanya yürütüyor. Büyük bankalar, finans kapital güçler Kronştad'a yardım için fonlar topluyor. Burjuvazi ve toprak sahiplerinin akıllı lideri Kadet Milyukov soytarısı, Viktor Çernov'a Kurucu Meclis için acele etmemelerini öğütlüyor, diyor ki sovyetleri destekleyebiliriz ve desteklemeliyiz, yeter ki Bolşevikler olmasın.

Tabii ki, küçük burjuva lafların kahramanı Çernov ya da 'Marksizm' boyalı reformizm şövalyesi Martov gibi üçkâğıda getirilmiş aptallardan zeki olmak kolaydır. Kastettiğimiz Milyukov'un kişi olarak daha zeki olduğu değil, ama büyük burjuvazinin bu parti lideri, sınıf konumu sayesinde politik olayların özünü küçük burjuva liderlerden daha iyi kavrıyor. Burjuvazi gerçek bir sınıf gücüdür. Kapitalizm altında ister demokratik cumhuriyet olsun ister monarşi yönetici olan odur. Üstelik dünya burjuvazisinin de desteğini alır.

Oysa küçük burjuvazi ekonomik karakteri yüzünden a-

nıfsal yetersizliğin teşhirinden başka bir şey değildir, işte yalpalamaları, sayıklamaları, umutsuzlukları...

Martov, Berlin'deki dergisinde Kronştad'ın yalnızca Menşevik sloganları benimsemekle kalmayıp Beyazların, kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin çıkarlarına hizmet etmeyen bir anti-Bolşevik hareketin olabilirliğini gösterdiğini yazarken aldatılmış aptal bir *Narssisus*'un tipik bir örneğini sergiliyor. Demek istediği şu: Beyaz muhafızların Kronştadlı asileri kullandığı ve bankalarda fonlar toplayıp Kronştad'a yardım ettiği gerçeğine gözümüzü kapayalım! Çernov ve Martov'larla kıyaslandığında Milyukov haklıdır, çünkü gerçek Beyaz muhafız güçler için gerçek taktikler öneriyor. Şunu demeye getiriyor: Kimi desteklediğimiz önemli değil, anarşistler veya herhangi bir Sovyet Hükümeti bile olabilir, yeter ki Bolşevikler devrilsin. İktidar Bolşevikler'in elinden alındığı sürece Sağ veya Sol, Menşevik veya anarşist hiç fark etmez, sonra biz Milyukov'lar anarşistlere, Çernov'lara, Martov'lara tekmeyi basarız. Gerçekçi bir pratik olan burjuvazi aptal *Narssisus*'ların (Menşevikler, SR'ler, parti üyesi olmayan insanların) yüzlercesini kandırdı ve sonra da bunları başından attı. Bu tarih tarafından kanıtlanmıştır, olgularla desteklenmektedir. *Narssisus*'lar gevezelik edecek; Milyukov'lar ve Beyaz muhafızlar işlerini görecek...

1921 baharındaki olaylar bir kez daha SR'lerin ve Menşevikler'in gerçek yüzünü açığa çıkardı: Onlar iktidarı kapitalistler ve toprak sahipleri yararına değiştirmek isteyen tutarsız küçük burjuva unsurlara yardım ediyorlar. Menşevik ve SR'ler artık kendilerini partisiz olarak gizlemeyi de öğrendi."

PETRİÇENKO'NUN TANIKLIĞI

Son olarak Petriçenko'nun Ocak 1926'da Sol SR'lerin organı *Znamia Borby*'deki yazısından bazı bölümleri aktarıyoruz:

"Sol SR örgütü ile İngiliz komünistler arasındaki yazışmaları okudum. Bu mektuplarda 1921 Kronştad Ayaklanması yeniden gündeme getiriliyor.

Ben Geçici Devrimci Komite başkanlığını yaptığım için bu olaylara biraz ışık tutmayı Britanya Komünist Partisi için yararlı görüyor ve ahlâki bir görev sayıyorum. Bütün bilgileri Moskova'dan aldığınızı ve bu bilgilerin ne kadar tek yanlı olduğunu biliyorum. Bu yüzden işin bir de öbür yanını göstermemiz herhalde fena olmaz. Kronştad Ayaklanması'nın dışarıdan kışkırtılmadığını kendiniz de kabul ediyorsunuz. Bu kabulleniş de gösteriyor ki, işçiler, askerler ve köylülerin sabrı taşma noktasına gelmişti. KP'nin daha doğrusu KP bürokrasisinin diktatörlüğüne duyulan öfke ayaklanma biçimini aldı. Bu yüzden birçok değerli insanın kanı döküldü. Orada sınıf ayrımı yoktu. Barikatın her iki tarafında da işçiler vardı. Şu farkla ki, Kronştadlılar kendi bilinç ve özgür iradeleriyle hareket ederken onlara saldıranlar KP liderleri tarafından kendi isteklerine rağmen yönlendiriliyorlardı. Dahasını da söyleyeyim, Kronştadlılar silahlanıp kan dökme meraklısı değildi.

Kronştadlılar'ı, kendilerine işçi-köylü hükümeti adını veren partinin patronlarına karşı, silahların diliyle konuşmaya zorlayan neydi?

Kronştad denizcileri bu hükümetin oluşturulmasında etkin görev almışlardı. Onu karşıdevrimin saldırılarına karşı koruyan Kronştadlılar'dı. Dünya devriminin kalbi Petrograd'ın kapılarını tutanlar, Kornilov'dan Yudeniç'e kadar bütün Beyaz muhafızlara karşı sayısız cephede savaşanlar onlardı.

Şimdi aynı Kronştadlılar'ın birden devrimin düşmanı kesildiklerine inanmanız isteniyor sizden. 'İşçi-köylü' hükümeti Kronştad isyancılarını ihtilaf ajanları, Fransız ajanları, burjuvazinin destekçileri, SR'ler, Menşevikler vs. olmakla suçladı. Ne kadar ilginç değil mi? Kronştadlılar tam da silahlı karşıdevrimin ezildiği, tam da ülkenin yeniden inşasına başlandığı, tam da halkın, devrimin meyvelerini toplamaya hazırlandığı ve tam da her şeyin kendi rengini göstereceği (yani verilen sözlerin gerçekleştirilmesine sıra geldiği) anda tehlikeli düşmanlar oluverdiler. Halk, devrimin kazanımlarının bilançosunu çıkarmaya başlıyordu. Üstelik iç savaş boyunca bunların sözünü dahi etmemiştik. Ama işte tam bu anda Kronştadlılar'ın düşman olduğu fark edildi. Kronştad'ın devrime karşı işlediği suç neydi peki? İç savaş bittiğinde Petrograd işçileri, kentin sovyetine ekonomik sıkıntılarını ve savaş

rejiminden barış rejimine geçme zamanının geldiğini hatırlatmak istediler.

Petrograd Sovyeti'yse bu zararsız ve acil taleplerin karşıdevrimci olduğunu düşündü. Bu taleplerin karşısında kör ve sağır olmakla kalmadı, işçileri casusluk ve ajanlıkla suçlayıp tutuklamaya başladı. Bu bürokratlar, iç savaş sırasında kimse onlara karşı çıkmayı düşünmezken böyle yozlaşmışlardı. Şimdi durumun değiştiğini anlamadılar.

İşçiler grevlerle karşılık verdiler. O zaman Petrograd sovyetinin öfkesi vahşi bir hayvanın öfkesine dönüştü. *Opriçnik*'lerin[21] yardımıyla işçileri aç ve bitap tutuyor, her tür baskı ile işe koşuyor, demir yumrukla yönetiyordu. Askerler ve denizciler ise, işçilere duydukları sempatiye rağmen onları savunmaya kalkışmamışlardı. Ama bu kez 'işçi-köylü' hükümeti Kronştad'da yaş tahtaya bastı. Biraz geç de olsa Kronştad, Petrograd'da neler döndüğünü öğrenmişti.

İşte böyle İngiliz yoldaşlar, siz de Kronştad başkaldırısının herhangi birilerinin faaliyetlerinin sonucu olmadığını söylerken haklısınız.

Burada biraz da Kronştad İsyanı'nı Rus karşıdevrimcilerinin desteklediği iddiaları üzerinde durmak istiyorum. Tekrar ediyorum, ayaklanmayı kışkırtan herhangi bir siyasi örgüt değildir. Kronştad'da böyle bir şeyin varlığından bile kuşkuluyum. İsyan kendiliğinden patlak verdi. Kitlelerin, sivil halkın ve garnizonun taleplerini dile getiriyordu. Bu, genelgelerden ve GDK'nın bileşiminden de anlaşılır. Burada hiçbir anti-sovyet partinin izine bile rastlanamaz. Kronştadlılar'a göre orada yapılan her şey koşullar tarafından dayatılmıştı. İsyancılar kimseye güvenmiyorlardı. her şeyi GDK'nın ve delege toplantılarının eline dahi teslim etmediler. GDK da bu yönde hiçbir girişimde bulunmadı. Kronştad'ın tek istediği kitlelerin taleplerinin karşılanmasıydı. Bu iyi bir şey mi yoksa kötü mü? Ben yargıda bulunamam. Hakikat, kitlelerin komiteyi yönlendirdiğidir, tersi değil. Aramızda her şeyin üç arşın dibini görebilen, herkesin ihtiyacını bilen, her duruma çare buluveren şöhretler ve siyasi şahsiyetler yoktu. Kronştadlılar önceden belirlenen plan ve programlara

---

21. *Opriçnik*'ler: Korkunç İvan'ın özel muhafızları ve aynı zamanda en üst siyasi güç idiler. Yedi yıllık faaliyetleri (1565-1572) boyunca aşırılıkları ile tanındılar.

göre değil, somut anlardaki sezgi ve duyarlılıklarına ve genelgede çizilen çerçeveye göre hareket ettiler. Bütün dünya ile bağlarımız kopmuştu. Kronştad dışında ne olup bittiğinden habersizdik. Bazıları her zaman olduğu gibi ayaklanmamıza sahip çıkmaya veya kara çalmaya başlamıştı. Boşa zaman harcıyorlardı. Olaylar farklı gelişseydi ne olurdu? Yararsız spekülasyonlar bunlar. Kesin olarak tek bir şey var. Kronştadlılar inisiyatifi ellerinden bırakmak istemediler.

Bolşevikler yayınlarında bizi, Finlandiya Kızıl Haç'ından gelen yiyecek ve ilaçları kabul etmekle suçluyorlar. Doğrudur, bunda hatalı bir şey görmedik. GDK ve Delegeler Meclisi bunu kabul etmişti. Kızıl Haç'ı insani bir örgüt olarak değerlendirdik ve yardımın zararsız olduğunu düşündük. Kronştad'a gelen Kızıl Haç delegesi karargâha gözleri bağlı olarak getirildi. Ek toplantıda insani amaçlarla yapılan yardımı kabul ettiğimizi ama kendimizi onlara hiçbir şekilde borçlu hissetmediğimizi söyledik. Kronştad'da bir gözlemci bırakmak istediler, biz de kabul ettik.

Temsilcileri olan Vilkin adında emekli bir deniz subayı Kronştad'da kaldı. Başında sürekli muhafız bekliyor ve izinsiz dışarı çıkamıyordu. Bu adamdan nasıl bir tehlike gelebilir ki? Bütün görebildiği garnizonun deposu ve Kronştad sivil halkıydı.

Bu mu uluslararası burjuvazinin yardımı, yoksa Çernov'un bize kutlama mesajı göndermesi mi? Karşıdevrimin yardımı bu ha! Gerçekten inanıyor musunuz ki, Kronştadlılar sovyet düşmanı bir partinin kollarına atılmaya hazırdı. Unutmayın ki, isyancılar Sağ kanadın ayaklanmaya ilişkin planlar yaptığını öğrenince işçileri uyarmakta bir an bile gecikmediler. Kronştad *İzvestia*'sının 6 Mart sayısındaki 'Efendiler ya da Yoldaşlar' başlıklı yazıyı hatırlayın."

SOVYETLERİN SON ÇIRPINIŞI

Neydi Kronştad Ayaklanması? Karşıdevrimci bir başkaldırı mı? Karşıdevrimci bir amacı bulunmayan ama ister istemez karşıdevrime kapıları aralayan bir isyan mı? Yoksa sadece, emekçi sınıfların, Ekim Devrimi'nin vaatlerini gerçekleştirme girişimi miydi?

Mutlaka gerçekleşmek zorunda mıydı bu ayaklanma? Kanla bastırılmak bu ayaklanmanın kaçınılmaz sonu muydu? İşte bu metnin net bir biçimde cevaplamak istediği bir dizi soru?

TROÇKİ'NİN SUÇLAMALARI

1921'de Bolşevikler tarafından Kronştad'a yöneltilen suçlamalar, çok daha sonra, Stalinist tarihçi Puhov'un 1931'de yayınlanan kitabında ayrıntılı olarak yer alan suçlamalarla tamamen aynıydı. Troçki bu suçlamaları tekrarlayıp duruyordu, Troçkistler hâlâ bu suçlamaları tekrarlayıp duruyorlar. Üstelik Troçki'nin Kronştad meselesindeki tutumu daima tedirgin ve tutarsız oldu. Bütün suçlamalarını topluca ifade etmek yerine, parça parça piyasaya sürüyordu. İlk defa 1937'de basına Kronştad'dan söz ettiğinde (Rus Devrimi'yle ilgili kitaplarında ondan hiç söz etmemişti) bize, "ülkede açlık olduğunu, Kronştad denizcilerinin ayrıcalık istediklerini, ayaklanmanın, onların herkesten fazla tayın alma taleplerinin dayatılması olduğunu" söylüyordu.[22] Böyle bir talebin Kronştadlılar tarafından dile getirilmemiş olduğunu söylemeye bile lüzum yok. Zaten Troçki de bazı dökümanları dikkatle okuduktan sonra bu suçlamasından vazgeçmekle birlikte, bir yanlışla başladığı genel suçlamalarına devam edecekti. 26 Şubat 1938 tarihli "Belçika İşçi Mücadelesi"ndeki makalesinde şöyle diyordu:

> "Sınıf bakış açısı -eklektik bayları incitmeksizin- tarihte olduğu gibi politikada da işleyen temel ölçüdür. Kronştad'ın ve Petrograd'ın o kritik günlerdeki tutumlarını karşılaştırmak son

22. "Muhalefet Bülteni", no: 56-57, Rusça.

derece önemlidir. Petrograd'da da yönetici kesim işçi sınıfından çıkmıştı. Açlığın ve soğuğun hükmüne terk edilmiş başkentte zulüm belki de Moskova'dakinden kat be kat fazlaydı. Kronştad gazetesi Petrograd barikatlarındaki binlerce ölüden söz ediyor[23] ve tüm basın hep bir ağızdan aynı şeyi duyuruyor, oysa gerçek tam tersiydi. Kronştad Ayaklanması Petrograd işçilerini kendi saflarına çekemedi, tersine onları daha da uzaklaştırdı. Bu, sınıf çizgisinin ayracı oldu. İşçiler, Kronştad isyancılarının barikatın karşı tarafında olduklarını ve sovyet iktidarına karşı koyduklarını sezdiler."

Burada Troçki yine gerçeğe büsbütün aykırı şeyler söylüyor. Açıklamalarımızın başında, hareketin ilkin basit bir grevle Petrograd'da başladığını, Kronştad'ın ise onu izlediğini açıkça belirttik. Kaldı ki, merkezi iktidar tarafından Petrogradlı işçilere karşı, Savunma Komitesi adlı özel bir kurmay oluşturulmuş ve bastırma harekâtı ilkin, işçilerin üzerine sürülen Kursanti müfrezesiyle başlatılmıştı.

Petrograd işçilerinin silahları yoktu, onlar kendilerini Kronştad denizcileri gibi savunamadılar. Petrograd'ın tutumuyla ilgili fikrimizi yukarıda açıkladık. Eğer bir ayrımdan söz edilecekse bu "sınıf çizgisine göre" değil, otoriter aygıtların gücüne göre bir ayrım oldu. Ve eğer Petrogradlı işçiler Kronştad'ın ardından gitmedilerse, bu hiçbir şekilde onların Kronştadlılar'la hemfikir olmadıklarını kanıtlamaz. Nasıl ki, daha sonra Rus proletaryasının [Troçki gibi] çeşitli muhaliflerin ardından gitmemesi, Stalin'le hemfikir olduklarını kanıtlamıyorsa. Böylesi durumlarda güçlerin karşı karşıya gelmiş olmasının bir önemi yoktur.

Troçki, aynı makalede Kronştad'ın devrimci tükenişiyle ilgili iddiasını tekrarlıyor: "Denizciler 1917-1918'de ideolojik düzey itibariyle Kızıl Ordu'nun büyük ölçüde ilerisinde, 1921'de ise gerisindeydiler." Kronştadlılar'ın ve ordunun geniş kesiminin haleti ruhiyesini gösteren bu iddia, Kızıl Ordu tarafından düzenlenmiş resmi belgelere dayanılarak uydurulmuştu.

Troçki daha sonra, Kronştad'ın bastırılmasından dolayı kendisini eleştirenleri ikaz ediyor ve ekliyor:

---

23. Kronştad gazetesinin Petrograd'da binlerce ölüden söz ettiği doğru değildir.

"Bazı çevrelerde eksilmeyen bir enerjiyle Kronştad eksenli bir kampanya yürütülüyor. Öyle ki, bu ayaklanmanın 17 yıl önce değil de sanki daha dün gerçekleşmiş olduğu sanılacak."

17 senenin tarihsel ölçekte çok kısa bir zaman dilimine tekabül ettiğini ve Kronştad'dan söz etmenin "Mısır'ın firavunlar döneminden" söz etmek demek olmadığını düşünüyoruz. Dahası, bu bölümde, büyük Rus felaketinin kökenlerini, emekçilerin "bir Stalin tarafından değilse bile, Lenin ve Troçki gibi Bolşevik liderler tarafından" bastırılmaya çalışıldığı bir dönemi araştırmak ve bu amaçla dikkatleri Kronştad Ayaklanması'na çekmek, her ne kadar Troçki'nin "tek sahici devrimci eğilimi gözden düşürmekte fayda vardır, ki bayrağını inkâr etmesin, düşmanla uzlaşmasın ve yalnız geleceği temsil etsin" dediği türden bir anlam taşımıyorsa da bize mantıklı görünüyor.

Troçki, demagoji dışında hiçbir kanıt ileri sürememesine rağmen, ayaklananlara karşı beslediği kini 17 yıl boyunca hiç unutmamış. Bize anlattığı şuydu:

"Kronştad'da garnizon hiçbir şey yapmıyor, maziyi yaşıyordu. Moral bozukluğu önemli boyutlara varmıştı. Açlığın pençesindeki Petrograd'ın durumu iyice zorlaştığında, Politbüro'da bir kez daha, her türlü yiyecek stoğunun bulunduğu Kronştad'a "iç borçlanma" meselesi görüşüldü. Petrograd delegeleri, 'Kronştadlılar, yünlü kumaş, kömür ve ekmek vurgunculuğu yapıyorlar. Onlar bize ister istemez hiçbir şey vermeyecekler, çünkü Kronştad'da şimdi bütün ayaktakımı başkaldırdı' diye karşılık verdiler."

Yiyecek stoklarıyla ilgili bu iyi niyetli iddia hakkında hüküm yürütmek için, Petrograd Savunma Komitesi'nin 5 Mart'ta yaptığı çağrıyı hatırlamak yeterlidir: "... teslim olmak zorunda kalacaksınız, Kronştad'ın ne ekmeği var ne de yakıtı." Söz konusu stoklara ne olmuştu ki, Kronştad *İzvestitia*'sı, 5 ya da 6 karne göstermeleri durumunda çocuklara yarım kilo kurutulmuş patates dağıtılacağı ile ilgili haberlere yer veriyordu?

8 Mart'ta, 4 günlüğüne 4 kilo yulaf, 9 Mart'ta 125 gram

peksimet dağıtıldı. 10 Mart'ta topluluğun at eti kullanımına karar veren Metalurji Bölge Komitesi işçileri şüphesiz bunu yapmak zorundaydılar. Ayaklanma boyunca bir kez, kişi başına bir kutu süt, bir kez et konservesi ve son bir kez de çocuklara 125 gram tereyağı dağıtıldı. Troçki'nin "her türden yiyecek stoğu" dediği ve "borç vererek büyük Rus kıtlığının giderilmesine katkıda bulunmuş olacaktı" diye değerlendirdiği stok buydu kuşkusuz. Ekleyelim ki, ayaklanmadan önce bu "stoklar" komünist memurların kontrolündeydi ve "borç alma" durumu yalnız onların onayına tâbiydi. Eğer mesele bu olsaydı, ayaklanmış olan denizciler topluluğunun, birbirinden ayrı düşmelerinin sonuca bir etkisi olmayacaktı.

Şu halde, mesele açıktır ve bunlar bize Kronştad'a muhalif söylemlerin değerini gösterir.

Oldukça önemli bir tartışma sırasında böyle iddialarda bulunmak ve meseleyi sanki İspanyol Devrimi üzerine bir polemik yürütüyormuş gibi ele almak ciddi bir olguyu açığa çıkarır; bu konuda Bolşevikler'in geçerli bir kanıtlarının bulunmadığını. (Çünkü, Kronştad'ın bastırılmasında Troçki belirleyici kişi değildir. Büyük operasyonu Lenin ve Politbüro yönetmiştir.) Kronştad'ın bastırılmasıyla ilgili olarak aynı zamanda "İşçi muhalefeti"ne de sorumluluk düşer ki, Rusya'da o dönemde ikâmet etmiş yabancı komünist görevlilerin tanıklığına göre, isyancılara karşı başvurulan yöntemler, genel kurallarla hiçbir şekilde bağdaşmadığı halde, kimse Kronştad'ı savunmak için ağzını açmaya cesaret edemiyordu. 10. Parti Kongresi'nde de kimse isyancıların katledilmesine karşı çıkamadı. İşçi Muhalefeti lideri Lutvinov sovyetlerin Merkez Yürütme Kurulu üyesi sıfatıyla 1921 Mart'ında diplomatik bir görevle Berlin'e gitti (gerçekte sürüldü) ve ayaklanma konusunda aşağıdaki açıklamayı yaptı:

> "Kronştad olayları üzerine yabancı basında çıkan haberler son derece abartılıdır. Sovyet Hükümeti isyancılara karşı yeterince güçlüdür, operasyonların ağır yürütülmesi, Kronştad halkına karşı hoşgörülü davranma kaygısından ileri gelmektedir." (18 Mart tarihli *L'Humanité*'den)[24]

24. Lutvinov 1924 Mayıs'ında Moskova'da intihar etti.

Troçki isyancılara karşı çok tehlikeli bir iddiada daha bulunuyor: İsyancıları, geçmişteki devrimciliklerinin sermayesini yemekle suçluyor. Stalin aynı iddiayı çok daha sonra, bir başka açıdan Troçki ve eski Bolşevikler'e karşı kullanacak; onları devrimin başından beri uluslararası burjuvazinin ajanı olmakla suçlayacaktı. Mücadelenin ilk yılları boyunca Troçki'nin devrime çok büyük hizmetler sunmuş olduğunu kabul ediyor olmakla birlikte, devrimden itibaren onun karşıdevrim saflarına geçmiş olduğunu eklemeden edemiyordu. Bir insanı geçmişteki değil, şimdiki davranışlarına bakarak değerlendirmek gerektiği söylenir, Mussolini örneğinde olduğu gibi. Bununla birlikte Troçki, tüm filonun ve Kronştad'ın nasıl bir ideolojik kopuş yaşadığını ne filonun komünist unsurlarının sendikalar konusunda süren tartışmaları boyunca, ne 8. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi seçimleri sırasında ne de ayaklanmanın hemen arifesinde yapılan Baltık Filosu 2. Komünist Konferansı'nda açıklayamadı. Halbuki tartışmayı bu önemli noktalar üzerinde odaklaştırmak gerekir. Troçki, devleti destekleyenlerin gerçekten proleter, geride kalanların ise, giderek köylü karşıdevrimini temsil ettiğini ileri sürdüğü müddetçe, ondan bu tezi sağlam bir analizle kanıtlamasını istemek hakkına sahibiz.

Daha sonra cereyan eden olaylar, devrim ilerleyişinde makas değiştirmenin, bütün sosyal, siyasi ve moral kazanımları yok eden korkunç bir hata olduğunu gösterdi. Kronştad ayaklanması gerçekten devrimin başka bir yola sapması girişimini temsil ediyor muydu, etmiyor muydu? İşte cevaplanması gereken temel soru budur! Geri kalanını sadece bu ciddi sorundan doğan tali sorunlar olarak ele alalım! Kronştad'ın ezilmesi nedeniyle devrimin yolunun kesildiğinden söz edilemez. Tam tersine Kronştad'a karşı da kullanılmış bu tür yöntemler, uzun vadede tüm Rusya'da uygulanmıştır ki, devrimci fikirlerle hiçbir ilgisi bulunmayan bu yöntemler, toplumsal devrimin hakimiyet alanı üzerinde oligarşik bir rejimin yerleşmesine katkıda bulunmuşlardır.[25]

---

25. Troçki son kitabında can düşmanıyla aralarındaki eşitsiz savaşımın trajik ayrıntılarını yazdı ve hatırı sayılır objektiflikte bir çaba gösterdi. İşte Kronştad konusunda söyledikleri: → →

BOLŞEVİK YORUMLAR

1921'de Bolşevik hükümet, Kronştad'ın önceden tasarlanmış belli bir plan dahilinde ayaklanmış olduğunu ileri sürüyordu. Bu iddia, 15 Şubat tarihli bazı Fransız gazetelerinde (*Le Matin, L'Echo de Paris*) ayaklanmayı duyuran bir haberin yer almasına dayanıyordu. Ayaklanmanın bir ittifak tarafından yönetilmiş olduğu tezi oradan geliyordu.

Hiçbir dayanağı olmayan bu iddia, Lenin'in 10. Kongre'de şunları ileri sürmesine yaradı:

> "Akıl almaz bir ittifakın ve muhtemelen biraz sağcı, ama özellikle Bolşevikler'in 'solundaki' farklı gruplar ittifakının Bolşeviklerin yerini aldığını gördük... Bu ittifakın Kronştad'da iktidarı ele geçirmeyi başarmış olması hayret vericidir. Gerçi bunda aynı zamanda Beyaz generallerin büyük bir rol oynamış olabileceklerine dair bazı kuşkular yok değildi, ki şimdi bu ispatlandı. Paris basını Kronştad olaylarından iki hafta önce, Kronştad'da ayaklanma olacağı haberini veriyordu." (Lenin, "Toplu Eserler", İngilizce basım, cilt: XXVI, syf. 214)

Gerçekte Rusya ile ilgili uydurma haberler hiç de istisna değildi. Bu tür haberler Kronştad olayları esnasında da Kronştad'dan sonra da yayınlandı. Dünya burjuvazisinin Rus Devrimi'ne karşı düşmanlığı, Rusya'dan gelen kötü haberleri abartmaya can attığı kuşku götürmez. 15 Şubat'ta Baltık Filosu 2. Komünist Konferansı'nın, filonun siyasi yönetimine aykırı olarak aldığı karar da burjuva basını tarafından açıkça abartılmış ve kendi beklentileri gerçek gibi yansıtılmıştı. Bu yüzden böyle bir "ispat" temeli üzerinde bir suçlama yapmak ahlâka aykırı ve geçersizdir.

→ Rus tarih alanına yönelik olarak gittikçe çoğalan bir çarpıtma furyasında bugün Stalinci ekol yalnız değildir. Gerçekten de çarpıtma, bir ölçüde cahalete dayanan belli efsaneler ve Kronştad'la ilgili, yürekler acısı masallardaki gibi bir duygusallıkla beslenmiştir.

Sözü fazla uzatmadan, Sovyet Hükümeti'nin Kronştad'da istemeyerek yaptığı şeyin trajik bir zorunluluk olduğunu; Petrograd'ı koruyan devrimci hükümetin, elbette denizcilere bombardıman uçağından hediye atamayacağını, çünkü ne idüğü belirsiz birkaç anarşist ve sosyalist devrimcinin, köylü devrimcileri ve isyan eden askerleri desteklediğini söylemek yeterli olacaktır. Benzer mülahazalar, belki iyi niyetli olan, ama açıkça kötü hareket eden Mahno ve diğer devrimci unsurların durumunda fiilen ele alınacaktır. (Troçki, "Stalin", İngilizce basım, syf. 337)

1938'de Troçki'nin bizzat kendisi bile artık böyle bir suçlamadan söz etmediği halde, Amerikalı bir Troçkist olan John G. Wrigh tarafından yazılan ve Şubat 1938'de *The New International*'da yayınlanan isyan üzerine bir makalede, ayaklanma gerçekleşmeden önce, 15 Şubat'ta basına bildirildiği iddiası yeniden dile getiriliyor ve şöyle deniliyordu: *"Kronştad ile karşıdevrim arasındaki bağlantı, sadece bolşevizm düşmanlarının ağzından değil, aynı zamanda çürütülemez olgular temelinde de iyice pekişti."* Nelerdir bu çürütülemez olgular? Bunlar ayaklanma sırasında da, ayaklanmadan sonra da daima uydurma haberler veren burjuva basınından (*Le Matin, Vossiche Zeitung, Times*) alıntılardır.

Böyle temelsiz iddiaları sıralamak kolaydır. Fakat onları savaş koşullarında; o zaman ve orada değil de 17 sene sonra kullanmak çok daha ciddi bir sorumluluk gerektirir. Troçki ve Troçkistler hiçbir kanıta dayanmayan bu sıradan suçlamaları kaleme alırken daha ihtiyatlıydılar. Stalin ise, benzeri örneklerde yaptığı gibi bunu da fırsat buldukça kullanmasını bildi.

Eğer Bolşevik Hükümet vaktiyle karşıdevrimle olan bu bağlantının kanıtlarına sahip idiyse, neden ayaklanmanın gerçek yüzünü Rus emekçilerine göstererek, isyancıları herkesin önünde yargılamadı? Eğer bunu yapmadıysa, kanıtları olmadığı içindir.

Öte yandan bize, "NEP dönemine girişle ayaklanmayı gerektiren koşullar ortadan kaldırılacaktı," deniliyor. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi, ayaklanma önceden üzerinde anlaşılmış bir plana göre gerçekleşmedi. Hiçkimse bunun kaçınılmaz olarak gerçekleşeceğini söyleyemez. Halk hareketlerinin gelişim teorisini çok iyi bilmiyoruz ama kuvvetle muhtemel ki, başka bir dizi nedenin yanı sıra, ekonomik ve politik şartlar oluşmamış olsaydı, 1921 baharında ayaklanma gerçekleşmemiş olacaktı. Buna karşılık, başka bir biçimde, başka bir yerde de gerçekleşmesi mümkündü. Mesela Petrograd grev dalgasıyla aynı anda ve aynı büyüklükte, önemli bir hareketlenmenin başladığı Nijni-Novgorod'da. Kuşkusuz filonun özgün şartları, Kronştad'ın devrimci geçmişi, ayaklanmanın Kronştad'da gerçekleşmesinde rol oynamıştır. Ancak

bunların ne ölçüde belirleyici olduğunu kesin olarak söyleyebilmek mümkün değildir. Nasıl ki, birkaç ay önce NEP'e geçilmesi durumunda ayaklanmanın gerçekleşmemiş olacağını kesin olarak söyleyebilmek mümkün değilse.

Yeni Ekonomik Politika (NEP), isyancıların katledildiği sırada ilan edilmişti, ama bu hiçbir şekilde denizcilerin dile getirmiş olduğu talepleri karşıladığı anlamına gelmiyordu. 14 Mart tarihli Kronştad *İzvestia*'sında bu konuya dair tipik bir pasaj buluyoruz: "Kronştad'ın istediği serbest ticaret değil, sovyetlerin gerçek iktidarıdır." diyordu isyancılar.

Öte yandan pazar yerlerinin yeniden açılması ve milis kotalarının yürürlükten kaldırılmasını isteyen Petrograd grevcileri de, sadece serbest ticaretin sorunu çözmeyeceğini ileri sürüyorlardı.

Şüphesiz NEP, yiyeceklere elkoymak yerine onları aynî vergiye bağladığı ve iç ticareti yeniden düzenlediği ölçüde Kronştadlılar'ın ve Petrograd grevindeki işçilerin bazı taleplerini karşılıyordu. Yiyeceklerin karneye bağlanması ve keyfi elkoyma kaldırıldığı oranda, küçük toprak sahiplerine, kendi mallarını yeniden açılan pazarlarda satma imkânı tanınıyor ve bu şekilde büyük kıtlığa son veriliyordu. Bu haliyle NEP, her şeyden önce bir can kurtaran simidi gibi görünüyordu.

Fakat NEP aynı zamanda ülkenin kapitalist öğelerini de zincirinden boşaltıyor, tek parti diktatorluğunda proletarya ve emekçi köylülüğün, aynı kapitalist güçlere karşı kendisini savunmasını imkansız kılıyordu. "İşçi Gerçeği" adlı muhalif bir komünist grup, "Diktatoryal sınıf, gerçekte en temel politik haklardan yoksundur," diyordu. 1922'de "İşçi Grubu" adlı bir başka muhalif grup ise durumu şöyle saptıyordu: "Proletarya kesin bir şekilde haklarından yoksundur, sendikalar [illegible] ellerinde kör bir araçtır."

Kronştad isyancıları hiçbir biçimde böylesi bir değişim istemiyorlardı, tersine onlar işçi sınıfına ve emekçi köylülüğe sistemdeki gerçek yerlerini geri vermeye yönelik çözümler önermiyorlardı. Bolşevikler, isyancıların, siyasi önemi daha az olan taleplerini kabul ediyor, işçi demokrasisi talebini ise reddediyorlardı.

Bu arada, Petrograd grevcilerinin önerdiği çözüm prog-

ramı, V. Serge'nin 10 Eylül 1937 tarihli "Proleter Devrim" adlı dergide dile getirdiği düşüncelerinin aksine, ne düşüncesizce, ne de tehlikeliydi. V. Serge şunu iddia ediyordu:

> "... denizcilerin, şiddetli bir savaşa girmeden önce kaleme aldıkları talepleri içtenlikle devrimci ve çıkar gözetmeyen, ancak o dönem itibariyle son derece tehlikeli taleplerdi: Sovyetlerin özgürce seçimi.
>
> ... Pisliklerden arındırıcı bir toplumsal mücadele ortamı yaratılmak istenirken, aslında köylü karşıdevrimine kapılar açılmış olacak ve yabancı müdahaleden yana olan Beyazlar derhal bundan faydalanacaklardı. Ayaklanan Kronştad karşıdevrimci değildi, fakat onun zaferi kesinlikle karşıdevrime hizmet etmiş olacaktı."

Biz bu iddianın tersine, denizcilerin politik taleplerinin soyut bir teoriden değil, Rus yaşam tarzının yetkinliğinden gelen ve gerçekten erdemli bir politikanın sonuçları olduğuna ve denizcilerin hiçbir biçimde karşıdevrimci olmadığına inanıyoruz.

ROSA LUXEMBURG'UN IŞIĞINDA

Büyük bir sosyalist militan olarak tüm dünyada saygı uyandırmış önemli bir politik kişiliği yeniden hatırlamanın yeridir. Rosa Luxemburg, 1918'de Rus Devrimi'nin yönetiminde demokrasinin olmadığı konusunda şunu yazıyordu:

> **"Toplanma, dernekleşme ve basında sınırsız bir ifade özgürlüğünün olmadığı açık bir gerçektir. Geniş halk yığınlarının boyunduruk altında tutulması ise anlaşılmazdır.**
>
> **... Bolşevikler'in canla başla, kararlılıkla üstlendiği ağır görevler, siyasi özgürlükler olmaksızın asla mümkün olmayan bir deney birikimini ve kitlelerin yoğun siyasi eğitimini gerektiriyor. Sadece hükümet partizanlarına ve sadece parti üyelerine mahsus bir özgürlük ne denli çok olursa olsun özgürlük değildir. Özgürlük; her zaman farklı düşünenin özgürlüğüdür. 'Adalet' adına, eğiten, arıtan ne varsa hepsi siyasi özgürlükten gelir, fanatizmden değil. Ve özgürlük bir ayrıcalık durumuna geldiğinde bütün değerini kaybeder.**

... Biz asla biçimsel bir demokrasiye tapmadık. Bizim için tek bir şey söylenebilir, o da; burjuva demokrasisinin sosyal tabanı ile politik formu arasında, daima bir ayrım yapmış olduğumuzdur."

diyor ve şöyle devam ediyordu:

"Proletaryaya düşen tarihsel görev, bir kez iktidara geldi mi burjuva demokrasisi yerine sosyalist demokrasiyi yaratmaktır. Yoksa demokrasiyi tamamen ortadan kaldırmak değil.

... bu diktatörlük (proletarya diktatörlüğü) demokrasinin uygulanma tarzına bağlıdır, onun ortadan kaldırılmasına değil. Bu diktatörlüğün, sınıf adına yöneten küçük bir azınlığın değil, sınıfın eseri olması gerekir.

... tüm ülkede siyasal yaşamı sıkboğaz ederek, bizzat sovyetlerde de yaşamı git gide felce uğratmak kaçınılmazdır. Genel seçimler, toplanma ve dernekleşme, fikirler arasında mücadele ve sınırsız bir basın özgürlüğü olmaksızın, bütün toplumsal kurumlarda hayat canlılığını yitirir ve bürokrasi orada tek aktif öğe olarak kalır."

Demokrasinin zorunlu olduğunu iddia ederek çıkarımlarla doğrulayan Rosa Luxemburg'un, demokrasiyi, proletaryanın ve emekçi köylülüğün biricik çıkarlarıyla sınırlı tutan Kronştadlılar'dan çok daha ileri ve kapsamlı bir düzeyde ele aldığını göstermesi açısından bu alıntıların üzerinde durduk. Rosa Luxemburg'un Rus Devrimi üzerine eleştirilerini 1918'de iç savaşın ortasında yazmış olmasına karşın, Petropavlovsk genelgesi, silahlı savaşın önemli ölçüde bitirilmiş olduğu bir dönemde hızla yayılmıştır. Kimse bu eleştirilerine dayanarak Rosa Luxemburg'u, dünya burjuvazisi ile bağı olduğu biçiminde suçlamaya cesaret edememiştir. Öyleyse niçin denizcilerin talepleri, karşıdevrime götüreceğine kesin gözüyle bakılan tehlikeli talepler olarak ilan edilmiştir?

Olayların daha sonraki seyri Kronştadlılar'ı ve Rosa Luxemburg'u haklı çıkarmıyor muydu? "Proletaryanın, bir partinin ya da kliğin diktatörlüğünü değil, bir sınıfın diktatörlüğünü uygulama görevi vardır." derken haksız mıydı o? Rosa Luxemburg'a göre sınıf diktatörlüğü: "En geniş halk yığın-

larının, sınırsız bir demokrasi, en geniş aleniyet içinde, en aktif katılımı demektir."[28]

SOVYETLERİN ÜÇÜNCÜ DEVRİMİ

Demokratik talepler dile getiren Kronştad isyancıları, muhtemelen Rosa Luxemburg'un yazılarından haberdar değillerdi, buna karşın, Tüm Rusya Sovyetleri 5. Kongresi tarafından 10 Temmuz 1918'de kabul edilmiş olan Sovyet Cumhuriyeti'nin ilk anayasasını biliyorlardı. Bu anayasanın 13, 14, 15, ve 16. maddeleri emekçilere tanınan demokratik özgürlükleri (vicdan özgürlüğü, basın ve ifade özgürlüğü v.s) düzenliyor, 22 ve 23. maddelerde parti ve gruplara yönelik bütün ayrıcalıklar kaldırılıyordu. Aynı anayasaya göre hiçbir emekçi, eğer 64 ve 65. maddelerde ifade edilen şartlara haiz değilse, yani işnin dışında başka bir işte çalışmıyor ya da işinden ileri gelen ek gelirlerle yaşamıyorsa, seçme ve seçilme hakkının kullanımında herhangi bir ayrıcalığa sahip olamıyordu.

Bolşevik diktatörlük bu anayasayı başından beri ihlâl etti, daha doğrusu onu hiçbir zaman uygulamadı. Rosa Luxemburg'un, uyarılarını bu yüzden anayasanın kabulünden birkaç ay sonra yazmış olduğunu hatırlatalım. Denizciler, 1918'de kazanılmış olan hakların daha sonra da fiilen uygulanmasını istediklerinde, karşıdevrimci ve uluslararası burjuvazinin ajanı olarak damgalandılar. 16 yıl sonra Serge'nin, bu taleplerin kesinlikle karşıdevrime yol açacağını keşfediyor olması, Bolşevikler'in demokrasi tehlikesi karşısında ne denli büyük bir sapma içinde olduğunu gösteriyor.

Ekim ideolojisinin hukuk alanındaki özeti olan Sovyet Cumhuriyeti'nin temel yasaları, iç savaş sonunda öylesine unutulmuştu ki, onları yeniden kazanmak ve günlük yaşamda uygulamak için üçüncü bir devrim gerekiyordu. Kronştadlılar'ın kullandıkları üçüncü devrim terimi bu anlama geliyordu. "Emekçi kitlelere vurulan zinciri kıracak ve sosyalist yaratıma yeni bir yol açacak üçüncü devrimin ilk taşı Kronş-

---

28. Rosa Luxemburg, "Rus Devrimi", Spartacus yayınevi.

tad'da yeniden konuldu." diye yazıyordu isyancılar. (8 Mart tarihli *Izvestia*'dan)

Demokratik yol Ekim'in kazanımlarını korur muydu, korumaz mıydı, ülkenin tarıma dayalı ekonomik yapısı sosyalizm uygulamasının ilk deneyine elverişli miydi, değil miydi, tüm bunları bilmiyoruz. Bu problemler, sosyal bilimlerin temelden ele alıp çözme çabası içinde olduğu, son derece karmaşık ve tartışmalı konulardır. Ancak gerçeği arayanların görevi bunu mütevazı bir şekilde ifade etmektir çünkü, küstahça bir bilimsellik havası vermek, tarihsel olguları açıklamaya yetmez.

Kendi teorisini açıklamakta hiçbir güçlükle karşılaşmayan Troçki, yaklaşım biçimiyle, sovyet devletinde bürokrasinin oluşumunu araştırmaya yönelik tüm yolları tamamen tıkamıştı. *İhanete Uğrayan Devrim* adlı kitabında Troçki, devrimci yükseliş sonrası proletaryanın yorgun düşmüş bulunduğunu, Kızıl Ordu'dan terhis edilmiş şeflerin yerel sovyetlerde karakol yöneticiliğiyle iştigal ettiklerini ve orada ordunun geleneklerini hakim kıldıklarını söylüyor ve bürokrasinin temel nedenini buna bağlıyordu. Troçki'nin bizzat kendisinin aynı gelenekleri sendikalara sokmaya çalıştığını eklemek gerekir. Yoksa proletaryanın yorgunluğunu gidermek için miydi bu? Eğer proletarya yorulmuş idiyse nasıl oluyordu da en önemli sanayi şehirlerinde hâlâ genel greve gidebiliyordu? Ve eğer gerçekten proletarya, toplumsal devrimin temel direği idiyse, Komünist Parti, üç yıl emperyalist savaşta, üç yıl da iç savaşta yorgun düşmüş bulunan proletaryayı kılıçtan geçirmek yerine, niçin bürokrasi sultasına karşı mücadelesinde onu desteklemedi? Niçin bu komünist parti, diktatoryal devletle iç içe geçti?

Kabul etmek gerekir ki bu parti artık ne devrimci, ne de proletarya partisiydi. Kronştadlılar'ın karşısında olduğu şey buydu. Onların farkı bunu tam da 1921'de, henüz durumu düzeltmek için zaman varken, 15 sene beklemeden ve yenilgileri kesinleşmişken söylemiş olmalarındaydı.

Ne ki, bürokratizm Rusya'da belki Rus devrimlerinin kendisi kadar eski, ırsi bir hastalıktı. Çarlık bürokrasisinden iktidardaki Bolşevikler'e, bürokrasinin bizzat kendisi değilse

bile ruhu ve havası miras kaldı. İşlevlerini iktisadi yaşamın tüm alanlarına yayan, doğal zenginliklerin ve endüstrinin sahibi olan bir devletin, bürokratik zihniyeti doğrudan doğruya yeniden canlandıracağını onların görmeleri ve bilmeleri gerekiyordu.

Irsi evveliyatı olan marazlara sahip bir hastayı tedavi eden bir doktorun, hastanın fiziki ve ruhi bozukluklarını hesaba katan bir tedavi uygulaması ve ona alacağı tedbirleri tavsiye etmesi gerekir. Devrimin ilk yıllarından beri gün gibi ortada olan bürokratik hastalıklara karşı mücadele etmek için Bolşevikler hangi tedbirleri aldılar? Güçlü bir demokratik rüzgâr ile havayı değiştirmek ve demokrasi üzerinde emekçi kitlelerin sıkı ve fiili denetimini uygulamaktan başka mücadelenin herhangi bir aracı var mıydı?

Elbette denetim söz konusuydu, fakat gerçekte İşçi ve Köylü Denetim Kurulu Komiserliği yükümlü bulunduğu görevleri bizzat bürokrasiye devretmişti.

Öyleyse nedenleri uzakta aramaya gerek yok; bürokratizm her şeyden önce, bizzat kendisi mutlakiyetçi ve bürokratik temelde örgütlenmiş bir parti tarafından kumanda edilen Bolşevik devlet anlayışından kaynaklanıyordu ve Rusya'ya özgü bürokratik geleneğin kötü bir devamıydı.

Devrimin bozguna uğramasının ve bürokratik sistemde soysuzlaşmasının sorumluluğunu köylülere yıkmak, Rusya'nın tarımsal karakterinden kaynaklanan bütün sıkıntıları izah etmenin en kolay, fakat yanlış yolu olacaktır. Aynı anda hem bürokrasinin, hem de bürokrasi karşıtı Kronştad Ayaklanması'nın köylü karakterinde olduğu söyleniyor. Köylülüğün rolüne ilişkin benzer bir mantıkla, Bolşevikler'e, hangi cesaretle bir tarım bir ülkesinde sosyal devrim fikrini yayma ve uygulama mücadelesi verdikleri sorulabilir?

Şüphesiz, kendilerini biricik öncüsü saydıkları bir dünya devrimi beklentisiyle, böyle davranmakta hiçbir sakınca bulunmadığına inanıyor olabilirlerdi.

Ancak başka bir ülkedeki devrim Rus Devrimi'nin meseleye bakışından etkilenmiş olmayacak mıydı? Bunun moral etkisi düşünüldüğünde, Rus Devrimi'nin muhtemel sapmalarının, başka ülke devrimlerini damgalamasının göze alınıp

alınmayacağı kestirilebilir. Pek çok tarihsel vaka bu tür bir sorgulamayı geçerli kılıyor. Sosyalist inşayı tek ülkede zafere ulaştırmanın imkânsızlığına inanan herkes, başka bir ülke devriminden gelen bir esintiyle Bolşevik rejimin bürokrasi illetinden kurtulmasını umabilir.

Almanya ve İtalya gibi ülkelerdeki faşist deney, ileri kapitalist gelişme ya da güçlü bir demokratik geleneğin, otokratik ve mutlakiyetçi bir zihniyetin kökleşmesine karşı yeterli bir garanti teşkil etmediğini gösterdi. Olguyu detaylıca açıklamaya çalışmaksızın, ekonomik olarak ilerlemiş ülkelerden gelen, eski fikir ve geleneklerimizi silip süpüren güçlü bir otoritarizm dalgasıyla karşı karşıya olduğumuzu belirtmek gerekir. Apaçık bir gerçektir ki, bolşevizm ahlâki açıdan bu mutlakiyetçi düşünüşe akraba olmuş, adeta ona tehlikeli bir örnek yaratmıştır. O halde hiçkimse, bolşevizmin, kendisini izleyecek olan devrimleri demokratlaştırmak yerine, su götürmez mutlakiyetçiliğiyle bu devrimleri etkilemeyeceğini ileri süremez.

Demokratik yol gerçekten bir tehlike arz ediyor muydu? Sovyetlerde demokrasinin serbestçe işleyişinden kaynaklanabilecek reformist etkiden kaygı duymak gerekmiyor muydu? Biz böyle bir tehlikenin, Stalin'in genel sekreterliğindeki denetlenemez tek parti diktatörlüğünün yarattığı sonuçlardan daha kaygı verici olmadığına inanıyoruz.

Bize, ülkenin varını yoğunu tükettiği, artık dayanma gücünün kalmadığı söyleniyor. Ülke gerçekten savaştan bıkmıştı, ancak buna karşılık kurucu güçler büyümüş ve muazzam bir kendini geliştirme ve yaşamı değiştirme arzusu ile donanmıştı. İç savaş biter bitmez işçilerin ve köylülerin hakikaten, işçi üniversitelerine ve teknik öğretim okullarına hücumuna tanık olundu. Bu arzu, canlılığın ve sınıfların dayanma gücünün en iyi emaresi değil miydi? Okuma yazma oranının anormal derecede düşük olduğu bir ülkede eğitim, iktidarın gerçekten çalışan kitleler tarafından kullanılması imkânına katkıda bulunabilecekti.

Fakat esas itibariyle diktatörlük halkın yaratıcı güçlerini engelliyor ve merkezi iktidarın işçiler arasında eğitimi yayma çabalarına rağmen, kısa zaman sonra eğitim, partinin

yönetici fraksiyonuna dahil sadık üyelerin ayrıcalığı haline geliyordu. 1921'de işçi fakülteleri ve yüksek öğretim okullarının kadrolarında bulunan bağımsız kişiler bu kurumlardan temizlenmeye başlanıyor, partideki muhalif eğilimlerin gelişmesiyle birlikte bu temizlik harekâtı daha da artıyor, halkı eğitme çabasının saygınlığı gittikçe kuruluyordu. Lenin'in her ahçı bir devlet adamı olabilsin, şeklindeki arzusunun gerçekleşme şansı gittikçe azalıyordu.

Devrimci kazanımlar sadece kitlelerin gerçek katılımı ile daha geniş alanlara yayılabilirdi. Kitlelerin yerine bir "eliti" koymaya yönelik her girişim, son derece gericiydi.

1921'de devrim kendini bir yol ayrımında buldu; ya demokratik yol izlenecekti ya da diktatörlük. Mesele böyleydi. Bolşevikler, işçi demokrasisini burjuva parlamentarizmiyle aynı kefeye koyarak her ikisini de mahkûm ettiler. Onlar sosyalizmi beyin takımının usta manevralarıyla, yukarıdan kurmayı düşünüyorlardı. Gelmekte hiç de acele etmeyen bir dünya devrimini beklerken, emekçi sınıfların bizzat kendilerinden bile yararlanma hakkına sahip bulunmadıkları bir devlet kapitalizmi kurdular.

Lenin bu dikta planında Kronştad'ı gedik olarak gören tek kişi değildi. O da, diğer Bolşevikler gibi, kendi partisinin tekelinin söz konusu olduğunu çok iyi anlıyordu. Kronştad, bu tekel ile bir arada yaşayamayan işçi demokrasisine bir geçit açtı. İşte bu yüzden Lenin, Kronştad'ı kendinden son derece emin bir edayla, fakat bayağı bir yolla; kara çalmayla, burjuva ve köylü karşıdevrimi ile ittifak yapmakla suçlayarak yenmeyi yeğledi.

Kuzmin, Baltık Filosu Komiseri iken, 2 Mart Kronştad mitingi esnasında, Bolşevikler'in savaşmadan iktidarı bırakmayacaklarını söylemişti ve söylediği gerçekti. Lenin, Bolşevikler'in gelenek ve taktiğinden bihaber olan bu komiserle alay etmek zorunda kaldı. Çünkü, bu gelenek ve taktik uyarınca; hasmı gerçek politik ve ahlâki nedenleri açıklayarak değil, bahanelerle yenmek gerekirdi. Bolşevik hükümet tam da bunu yaptı.

İsyancılar vasat bir kitleydi, ancak kimi zaman şaşırtıcı bir politik bilinç sergileyebiliyorlardı. Eğer onların yanlarında kitlenin bilinç düzeyinin üstünde belli sayıda insan bulunmuş olsaydı, büyük ihtimalle ayaklanma gerçekleşmiş olmayacaktı. Çünkü onlar, isyancıların taleplerinin Kremlin'in sürdürdüğü politika ile çeliştiğini ve hükümetin o dönem kendisine karşı koyma cüretkârlığı gösteren her akımı engellemek ve acımasızca yok etmek için yeterince örgütlenmiş olduğunu göreceklerdi.

Kronştadlılar saf ve içtendi. Davalarının haklılığına inandıklarından, hasımlarının taktiklerini önceden kestiremediler. Hislerine tercüman oldukları ülke halkından yardım beklediler. Ancak bu ülkenin, halkın isteklerini özgürce ifade etmesine ve yaşamlarını özgürce belirlemesine imkân tanımayan bir diktatörlüğün demir çemberinde kilit altında bulunduğunu göz ardı ettiler.

"Gerçekçiler" ile "hayalciler", "bilimsel sosyalistler" ile devrimci "Volnitza"[27] arasındaki elde silah, ideolojik-siyasal mücadele ikincilerin yenilgisiyle bitti. Ancak bu yenilginin, yerkürenin 6. kısmında sosyalizmin de yenilgisi olduğunu tüm dünyaya kanıtlamayı Stalin üstlenmek zorundaydı.

Paris 1938

---

27. Özgür meclisler.

NİÇİN MÜCADELE EDİYORUZ?

Ekim Devrimi'ni başarıya ulaştıran işçi sınıfı özgürlüğünü elde etmeyi ummuştu. Oysa sonuç insan kişiliğinin daha da büyük bir esaret altına girmesi oldu. POLİS, Jandarma ve monarşinin iktidarı, halka özgürlük tanımak şöyle dursun, halkı Çeka sorgu odalarının Çarlığı aratmayan dehşetiyle yıldıran partili asalakların eline geçti. Süngüler, mermiler ve Çeka *Opriçniki*'sinin katı emirleri; sovyet işçi sınıfının onca acı ve mücadeleden sonra kazandığı bunlar işte. Parti, işçi devletinin amblemi -orak ve çekicin- yerine otoriteyi, süngü ve demir parmaklıkları koydu; sırf parti komiserleri ve görevlilerinden oluşan yeni bürokrasinin huzur ve güveni için.

Ama bütün bunlardan daha kötü ve canice olan Parti'nin getirdiği manevi bağımlılıktır: İşçileri tek bir tarzda düşünmeye zorlayarak, onların iç dünyalarına da el uzattılar. Bürokratikleşmiş sendikalar yardımıyla işçileri makinelere öylesine bağladılar ki, çalışma bir şenlik değil, esaretin yeni bir biçimi oldu. Kendiliğinden ayaklanmalarla bunları protesto eden köylülere, yaşam koşullarının greve zorladığı işçilere Çarlık generallerini bile aratmayan kitle idamları ve kanlı imhalarla karşılık veriyorlar. Emeğin kurtuluşu yolunda Kızıl bayrağı ilk yükselten emekçilerin Rusya'sı, şimdi Komünist Parti'nin hükümeti uğruna akıtılan kanla boğuldu. İşçilerin devrinin parlak sloganları ve vaatlerini döküyorlar bu kan denizine. Her şey gittikçe aydınlandı ve şimdi açıktır ki, Rusya Komünist Partisi, iddia ettiği gibi emekçilerin savunucusu değildir. Çalışan halkın çıkarları ona yabancıdır. İktidarı elde ettiğinden beri tek korkusu onu yitirmek, bu uğurda her yolu meşru saymaktadır. Yalan, iftira, cinayet, asilerin ailelerinden intikam almak gibi.

Emekçilerin tükenmez sabrı son sınırına vardı. Her yerde baskıya karşı mücadele için isyan ateşleri yanmaya

başladı. İşçiler grevlere başvuruyor, ama Bolşevik *Okhrana** ajanları da boş durmuyor ve kaçınılmaz üçüncü devrimi bastırmak için her yolu deniyorlar. Ama üçüncü devrim başladı ve işçilerin kendi elleriyle gerçekleşiyor. Bolşevizmin generalleri başkaldıranın, sosyalizm fikrine ihanet edildiğini anlayan halk olduğunu görüyorlar. Yine de can korkusuyla ve işçilerin gazabından kurtulabilmek için *Opriçnik*'lerin yardımıyla, isyancıları hapishaneler, ateş taburları ve her türlü vahşetle yıldırmaya çalışıyorlar. Oysa Bolşevik diktatörlüğün boyunduruğu altında yaşamak ölümden de kötü. Başkaldıran halk çok iyi anlamıştır ki, Bolşevikler'e ve onların getirdiği esarete karşı mücadelede orta yol yoktur, sonuna kadar gitmek zorunludur. Şimdi uzlaşma yapar gibi görünmeye çalışıyorlar: Petrograd'da şehir sınırları içinde kavşakları tutan birlikler çekilmiş ve yurtdışından yiyecek almak için on milyon altın Ruble tahsis edilmiş. Ama bunlara kanmamalıyız, oltadaki yemin ardında efendinin, diktatörün demir yumruğu saklı ve düzen sağlandığında bu tavizleri fazlasıyla ödetecek.

Hayır, hiçbir orta yol yoktur. Ya zafer ya ölüm! Sağdaki ve 'Soldaki'nin korkusu Kızıl Kronştad ilk örneği verdi. Burada devrimin ilk adımı atıldı. Burada monarşinin üç yüz yıllık boyunduruğunu gölgede bırakan Bolşevik yönetiminin üç yıllık baskısına karşı özgürlük mücadelesi yükseldi. Burada, Kronştad'da işçilerin zincirleri saran ve sosyalizmin yaratıcılığı için yeni bir yol açan üçüncü devrimin ilk taşı kondu.

Bu yeni devrim, bürokratik 'yaratıcılığa' karşı yeni bir sosyalist inşa örneği vererek Doğu ve Batı'nın işçi kitlelerini de aydınlatacaktır. Dışardaki çalışan kitleler, burada, şimdiye kadar uygulananın sosyalizm olmadığını görecekler. Tek bir kurşun atılmadan tek bir damla kan dökülmeden ilk adım atıldı. İşçilerin kan dökmeye ihtiyacı yok, yalnızca özsavunma için bu yola başvururlar. Bolşevikler'in bütün kışkırtıcı hareketlerine rağmen tek yap-

* Çarlık gizli polisi

tığımız onları halktan tecrit ederek devrimci çalışmalarımızı bozmalarını engellemek olmuştur. İşçiler ve köylüler, hem Kurucu Meclisi ve onun rejimini, hem de devlet kapitalizmi ve Çeka'sıyla Bolşevik diktatörlüğü geride bırakarak kararlılıkla ilerliyor. Şimdiki alt üst oluş sonunda işçilere en ufak bir parti baskısının olmadığı bir dünya, kendi özgürce seçilmiş sovyetlerini yaratma ve bürokratikleşmiş sendikaları işçilerin, köylülerin, çalışan aydınların özgür birliklerine dönüştürme fırsatı verdi. Bolşevik otokrasinin polis copu kırıldı.

"Za çto may boremsya",
İzvestia Vremennogo Revolutzionnogo Komiteta.
(GDK *İzvestia*) 8 Mart 1921.
*'Pravda o Kronştad'*dan çeviren P. Avrich syf. 82-84.
P. Avrich'in İngilizce tercümesinde sayfa 241-243.

TIRNAK İÇİNDE SOSYALİZM!

Ekim Devrimi'nde denizciler ve (Kızıl) askerler, işçi-köylü sovyet iktidarı için, emekçilerin cumhuriyeti için kanlarını akıttılar. Komünist parti kitlelerin tavrına yakın ilgi gösterdi. İşçileri harekete geçiren sloganları buyruk edip kendi safına kazandı ve nasıl ulaşacağını yalnız kendi bildiği sosyalizmin toprağına götürmeyi vaat etti.

Doğal olarak sınırsız bir coşku sardı işçi ve köylüleri; düşündüler ki, "artık kapitalistlerin ve toprak sahiplerinin boyunduruğu altında ezildiğimiz esaret tarihe karışıyor. Fabrikalarda, tarlalarda ve işyerlerinde özgür emeğin günü gelmişti sanki, sanki bütün iktidar ezilenlerin ellerine geçmişti. Marifetli propagandayla, işçi sınıfının çocukları Parti saflarına çekilerek sıkı disiplinle yetiştirildi. Ardından yeterli güç kazandıklarına inanan Bolşevikler önce diğer sosyalist eğilimleri iktidardan uzaklaştırdılar, sonra bizzat işçi ve köylüleri devlet gemisinin dümeninden kovdular, tabi onların adına yönetmeyi ihmal etmeden. El koydukları iktidarın yerine komiserlerin keyfi yönetimini yerleştirdiler. Ezilenlerin taleplerine rağmen, özgür emeğin olmadığı, ancak devlet kölelerinin olduğu 'devlet sosyalizmi'ni inşaya koyuldular.

Üretimde işçi denetimini dağıtan Bolşevikler, fabrika ve işyerlerini devletleştirdiler. İşçi, kapitalistin kölesiyken şimdi devlet işletmelerinin kölesi haline geldi, bu da yetmedi ardından hızlandırılmış çalışma sistemini, 'Taylor sistemini' planladılar. Bütün çalışan köylülük, Kulaklarla aynı kefeye konularak halkın düşmanı ilan edildi. Büyük bir enerjiyle Bolşevikler köylülüğü devlet çiftlikleri -yani "lord" devletin mülkleri- içinde topladılar. Köylüler, Bolşevikler'in "sosyalizm"inden kendi topraklarını özgürce işlemek yerine işte bunu elde ettiler. Zorla el koydukları ürün karşılığında verdikleri, Çeka aramaları ve ateş taburlarıydı. Bir "işçi devleti" için ne kadar iyi bir

mübadele sistemi değil mi? Ekmek karşılığında kurşun ve sürgün!

Yurttaşların yaşantısı son derece tekdüze ve sıkıcı. Kişi, iktidardakilerin hazırladığı plana göre yaşıyor. Bireysel kişiliğin özgür gelişimi ve özgür emeğin yerine ortaya çıkan daha aşırı bir kölelik. Her türlü bağımsız düşünce, yöneticilerin eylemlerine yönelik her türlü haklı eleştiri, hapisle ve hatta idamla cezalandırılan bir suç haline geldi. "Sosyalist" bir toplumda idam cezası, insanlık onurunun bu ölçüsüz aşağılanması tekrar yerini aldı. İşte Komünist Parti diktatörlüğünün bizi getirdiği "sosyalizmin aydınlık toprağı." Geldiğimiz yer, devlet sosyalizmi ile parti komitesi ve onun yanılmaz komiserlerinin emriyle el kaldıran memurlardan oluşan sovyetler. 'Sovyet' düzeni "çalışmayana ekmek yok" sloganını "herkes komiserler için"e çevirdi. İşçilere, köylülere, çalışan aydınlara düşen ise, hapishaneye benzer koşullarda bitmez tükenmez bir didinme.

Durum artık dayanılmaz hale geldi ve devrimci Kronştad ilk olarak bu hapishanenin demirlerini ve zincirleri kırdı. Onun uğrunda savaştığı, farklı bir sosyalizm, üreticisinin kendi ürününün tek hakimi olduğu, ezilenlerin Sovyet Cumhuriyeti.

"Sotsyalizm v Kavyehkah",
İzvestia Vremennogo Revolutzionnogo Komiteta.
15 Mart 1921, *Pravda o Kronştad*, sayf. 172-174.
P. Avrich'in İngilizce tercümesinden.

KRONŞTAD'I BASTIRANLARIN AKIBETİ

Zinovyev; Petrograd'ın tek hakimi, grevcilere ve denizcilere karşı mücadeleyi yürütenlerden. KURŞUNA DİZİLDİ.

Troçki; Savaş ve Donanma Halk Komiseri. Meksika'da bir Sovyet ajanı tarafından ÖLDÜRÜLDÜ.

Laseviç; Devrimci Savaş Konseyi Üyesi, Petrograd grevcilerine karşı örgütlenmiş olan Savunma Komitesi Üyesi. İNTİHAR ETTİ.

Dibenko; Eski bir denizci, Ekim'den önce Baltık Donanma Üssü'nün kurucularından. Kronştad'ın bastırılmasında "militanca" savaştı. 1938'de Petrograd Bölge Garnizon Komutanıydı. KURŞUNA DİZİLDİ.

Kuzmin; Baltık Donanma Komiseri. Akıbeti bilinmiyor. Bir daha ondan asla söz edilmedi. KAYIP.

Kalinin; Başkanlık görevini korudu. ECELİYLE ÖLDÜ.

Tuhaçevski; 7. Ordu Komutanı. Kronştad'ın ele geçirilmesi planını hazırladı ve yönetti. KURŞUNA DİZİLDİ.

Putna; Kronştad'ın bastırılmasına katkısından dolayı ödüllendirildi. Daha sonra Londra Askeri Ataşesi oldu. KURŞUNA DİZİLDİ.

KRONŞTADLILAR'A KARŞI SAVAŞAN KOMÜNİST PARTİSİ 10. KONGRE DELEGELERİ:

Piyatakov; KURŞUNA DİZİLDİ.

Rukimoviç; KURŞUNA DİZİLDİ.

Bubnov; Azledildi ve KAYIP.

Zatonski; Azledildi ve KAYIP.

Voroşilov; 2. Dünya Savaşı'nda önemli rol oynadı, daha sonra S.S.C.B Prezidyum Başkanı oldu.

KAOS'TAN ÇIKAN KİTAPLAR

Türkiye... Sosyal Patlamaya Doğru / Gün Zileli - İlhan Tekin

Devrimin burjuvaziye ihale edilmesinin adı: Marksizm
Türkiye'deki rejimlerin karakteri
Hakim blokun krizi
Devletin ve hakim blokun ideolojik hegemonya illüzyonu: Demokrasi
Devletin ve hakim blokun dini: Laiklik
Solun ve hakim blokun büyük yalanı: Bağımsızlık
Türkiye... Sosyal patlamaya doğru (120 syf.)

Halk Silahlanınca / Durruti ve Ispanya Anarşist Devrimi - Abel Paz

Anarşizmin İspanya pratiği üzerine temel bir yapıt. Anarko-sendikalistlerin saflarında yıllarca faşist Franko güçlerine karşı savaşmış, faşizmin zaferinden sonra liberter gerillaya katılmış ve 11 yılını Franko'nun zindanlarında geçirmiş bir anarşistin kaleminden; 2 milyon anarşistin katıldığı İspanya Devrimi'nin 60 yıldır bilinmeyen tarihi. (440 syf.)

Unabomber / Sanayi Toplumu ve Geleceği

Bilimsel teknolojik merkezlere bombalı paket göndererek endüstriyel çılgınlığa karşı yıllarca mücadele eden Unabomber, manifestosunda, içinde boğulmak üzere olduğumuz endüstriyel teknolojik sistemin insan üzerindeki tahribatını bütün boyutlarıyla ortaya koyuyor. Sosyal ve psikolojik açıdan irdelediği insanın ürkütücü geleceğini sarsıcı bir biçimde gözler önüne seriyor. (120 Syf.)

Hayatımı Yaşarken / Emma Goldman (Metis-Kaos Ortak Yayını)

Yarım asır boyunca devrim ve kadın kurtuluşu için mücadele etmiş olan Emma Goldman, otobiyografisini kaleme alırken aynı zamanda anarşist hareketin özgün bir biyografisini de ortaya koyuyor. "Dans edemediğim bir devrim, devrim değildir" diyen bir kadın anarşistin tutkulu aşkları ve fırtınalı mücadele yıllarının büyüleyici öyküsü... (2 cilt, 1016 syf.)

Anarşizm / Bir Düşünce ve Hareketin Tarihi - *George Woodcock*

Anarşist mücadeleyi, doğuşundan 70'li yıllara kadar her ülkedeki gelişimiyle tek tek ele alan Woodcock, anarşist düşünürleri ve hareketleri ayrıntılı olarak inceliyor. Anarşist düşünce ve hareketin 150 yıllık tarihinin anlatıldığı kapsamlı bir başvuru kaynağı. (550 syf.)

Bir Anarşistin Seyir Defteri / Ömer Naci Soykan

Bir Anarşistin Seyir Defteri, başından sonuna tat alarak, güleryüzle okuyacağınız bir metin. İçinde bunaldığımız yaşam karmaşasını felsefenin eleştirel bakışıyla araladığı, bizi soluklandırdığı yerlerde düşünmenin keyifli bir yolculuğuna çıkarıyor. Kitap, deyim yerindeyse, "felsefi magazin" denebilecek yeni bir türe kapı açıyor. (120 syf.)

Toplumsal Anarşizm mi, Yaşamtarzı Anarşizm mi / Murray Bookchin

Toplumsal anarşizmin, devrimci özünden boşaltılarak bireyci bir yaşam tarzına indirgenip modalaştırılmasına karşı çıkan Bookchin, bireyci anarşizme karşı anarko-komünist bir perspektifi savunur. Günümüz anarşizminin genel bir görünümünü ortaya koyan Bookchin, anarşist düşüncenin soyağacından kopup postmodern nihilizme, Foucaultcu "kişisel isyan"a ve liberal özerkliğe savrulan *Lifestyle* anarşistlere sert ama bütünlüklü bir eleştiri yöneltiyor. (112 syf.)

Mahnovşçina / Ukrayna Anarşist Hareketi - Peter Arşinov

Çarlık dönemi boyunca polis takibatına, zulme ve işkenceye uğrayanlar, devrimden sonra iktidara gelir gelmez, adına hareket ettikleri sınıfa ve ideallerine yabancılaştılar. Bolşevik iktidar, Çarlık zulmünü kat kat geride bırakan bir despotizmi devrim adına nasıl mübah gördüğünü, Ukrayna'da ayaklanan işçi ve köylülere karşı giriştiği katliamlarla ortaya koydu. Anarşistlerin özgür bölgelerine girerek onlara, Devlet, Parti ve Kızıl Ordu'nun otoritesini dayatmak isteyen Bolşevikler, üç yıl boyunca Mahnovistlerin sert direnişiyle karşılaştılar. MAHNOVŞÇİNA, düşman kardeşlerin üç yıl süren bu trajedisini anlatır. (272 syf.)

Malatesta / Hayatı ve Düşüncesi - V. Richards **(Basıma Hazırlanıyor)**

Bu kitap, eylemle propaganda kuşağının en ünlü uygulayıcılarından biri olan İtalyan anarşisti Errico Malatesta'nın hayatı ve düşüncelerini konu alıyor. Malatesta, en karmaşık felsefi konularda bile, düşüncesini son derece berrak ve etkileyici bir dille ortaya koyan usta bir ajitatördür. Çeşitli ülkelerin dergi ve gazetelerinde yazdığı makaleler ölümünden sonra 3 ciltte toplanmıştır. V. Richards, onun, *anarşist devrim, bilim, şiddet, araç ve amaç, suç ve ceza, çoğunluk ve azınlık, toprak, para ve bankalar* gibi birçok temel konudaki düşüncelerini bu kitapta derlemiştir.

Mart 1921'de Petrograd yakınlarındaki Kronştad deniz üssünde, donanmaya bağlı asker ve işçi sovyeti delegeleri, çeşitli konulardaki taleplerini 15 maddelik bir program halinde hükümete sundular. Ancak, Bolşevik hükümetin Kronştadlıları karşıdevrimcilikle suçlayıp taleplerini reddetmesi üzerine, denizciler ayaklandı. Hükümetin, hava bombardımanı ve topçu ateşiyle desteklenen ve 10 gün süren saldırısı sonucunda, 17 Mart 1921 günü Kronştad düştü. Ayaklanma kanla bastırılmış, resmi açıklamalara göre yalnızca hükümet kuvvetlerinden 527 kişi ölmüştü. Binlerce ölü ve yaralının yanı sıra, topçu ateşinin buzları kırması üzerine Baltık sularına gömülüp kaybolanların sayısı ise bilinmiyordu.

Daha birkaç ay öncesine kadar Rus Devrimi'nin efsanesi olan Kronştad denizcilerinin karşıdevrimci diye suçlanması ve "kendi hükümetleri"ne karşı ayaklanması ne kadar ilginçse, bir "işçi hükümeti"ne karşı savundukları talepleri de en az o kadar ilginçti: İşçi denetiminin sağlanması, Sovyetlerin özgürce seçilmesi ve seçilen delegelerin gerektiğinde geri alınabilmesi, Diğer partiler için basın ve ifade özgürlüğü ve siyasi af ilan edilmesi... vb.

Her kitle hareketinin temel istemleri olan bu taleplerin, "proletarya devrimi"nden sonra yeniden gündeme gelmesi ve kanla boğdurulması ne demekti?

İda Mett, bu tarihi, kurşuna dizilenlerin ağzından anlatıyor.

ISBN 975-7005-03-7
9 789757 005032